

TECNOLECTE FUTBOLÍSTIC CATALÀ

ANÀLISI DELS PROCESSOS DE FORMACIÓ DEL LÈXIC
FUTBOLÍSTIC CATALÀ, EN L'ÀMBIT DEL GOL I LA
REMATADA, COMPARATS AMB ELS D'ALTRES
LLENGÜES.

David Iglesias Masó

Tutor: Xavier Amargant

IES Montsoriu

Curs 2008-2009

ÍNDIX

Introducció	3
1. Introducció i història del futbol.....	6
1.1 Origen del futbol.....	6
1.2 Naixement del futbol català.....	7
1.3 Futbol al llarg del segle XX i fins a l'actualitat.....	8
1.4 Evolució del llenguatge futbolístic.....	8
2. La situació del català a partir de l'arribada del futbol a Catalunya	10
2.1 El català al llarg del segle XIX i principis del XX. Recuperació del prestigi perdut	10
2.2 El català a partir de la guerra civil.....	12
3. El llenguatge futbolístic.....	14
3.1 Formació de termes futbolístics.....	15
3.1.1 Procediments sintàctics.....	15
3.1.2 Procediments morfològics.....	16
3.1.3 Procediments semàntics	16
4. El llenguatge del futbol en català.....	19
4.1 El futbol a Catalunya fins a la guerra civil.....	19
4.1.1 Anglicismes.....	21
4.2 El futbol a Catalunya durant la dictadura franquista (1939-1975).....	25
4.3 El futbol a Catalunya a partir de l'any 1976	25
4.3.1 Metàfores.....	28
5. Anàlisi de la terminologia futbolística en català	31
5.1 Gol.....	32
5.2 Sinònim de gol	32
5.3 Verbs i expressions per fer gol.....	32
5.4 Verbs per rebre gols	32
5.5 El cop de pilota	33
5.6 Verbs per colpejar la pilota	33
6. Anàlisi de la terminologia futbolística en altres llengües	34
6.1 Itàlia.....	34
6.2 Castellà.....	35

6.3 Anglès	35
6.4 Francès	35
6.5 Neerlandès.....	35
6.6 Polonès.....	35
6.7 Portuguès.....	36
6.8 Gallec	36
7. Estudi de la terminologia futbolística analitzada.....	37
7.1 Estudi de la terminologia futbolística catalana	38
7.1.1 Estudi dels procediments de formació	38
7.1.2 Estudi de la inclusió dels termes futbolístics als diccionaris catalans.....	43
7.2 Estudi de la terminologia futbolística de les llengües no catalanes	44
7.3 Estudi comparatiu de la terminologia futbolística de les diferents llengües	53
Conclusions.....	57
Bibliografia	60
Annexos.....	66

INTRODUCCIÓ

El primer pas per elaborar aquest treball de recerca va ser l'elecció del tema. Tenint en compte que el futbol és una de les meves passions, vaig decidir fer el treball sobre aquest esport, concretament sobre el llenguatge futbolístic (un tema que sempre m'havia cridat l'atenció i que uneix dues de les meves passions: futbol i llenguatge).

La meva primera intenció va ser efectuar un recull complet del vocabulari futbolístic català, però això hauria donat lloc, més que a un treball de recerca, a un diccionari (i, com és evident, no he disposat ni de suficient temps ni de suficients recursos per poder elaborar un diccionari complet). Finalment em vaig decantar per realitzar un estudi del tecnolecte futbolístic català i vaig plantejar una versió més o menys definitiva del treball: a partir de l'anàlisi dels processos de formació utilitzats en el vocabulari futbolístic català (estudiant dos àmbits concrets, el gol i el cop de pilota, i dues categories gramaticals concretes, el sintagma nominal -SN- i el sintagma verbal -SV-) obtindria uns resultats, resultats que compararia amb els resultats obtinguts de l'anàlisi de la terminologia futbolística d'altres llengües diferents al català.

Em vaig informar de l'evolució del llenguatge futbolístic català al llarg del segle XX i dels procediments de formació mitjançant els quals es formen els termes futbolístics. Seguidament vaig començar a recollir els termes analitzats, cosa que em va servir per entrar en contacte amb persones de diferents nacionalitats i conèixer, encara que molt superficialment, la seva manera d'entendre el futbol. Pel que fa al català, vaig recopilar el vocabulari de dues maneres diferents: una, a través dels mitjans de comunicació, tant la ràdio i la televisió (que vaig escoltar atentament per recollir el vocabulari utilitzat) com la premsa (llegint moltes publicacions, la majoria de les quals me les van cedir la senyora Pepi Casanovas i el senyor Josep Vilà); dues, parlant amb persones de diferents parts de Catalunya i de diferents edats, per intentar recollir el màxim vocabulari possible. Per a les llengües diferents al català, simplement vaig preguntar a persones amb un cert nivell de coneixement futbolístic que em poguessin facilitar el vocabulari futbolístic de la pròpia llengua (a excepció de l'anglès, llengua en què també vaig utilitzar alguns llibres per tal de recopilar vocabulari). Hi ha dos motius pels quals el recull de vocabulari de les altres llengües va ser molt més superficial que el de la catalana: en primer lloc, perquè no tinc prou coneixement de les diferents llengües com

per consultar llibres que recullin vocabulari futbolístic; en segon lloc, perquè la meua idea no era fer un recull exhaustiu del vocabulari d'aquestes llengües, sinó aconseguir una petita mostra significativa per tal d'obtenir un resultat que pogués comparar amb el resultat del català.

La feina de redacció va consistir en l'elaboració d'un glossari dels termes futbolístics recollits en les diferents llengües, que ha estat inclòs als annexos. Es va tractar d'una feina molt mecànica i repetitiva que no em va aportar resultats i conclusions fins que no vaig fer l'anàlisi del recull efectuat. Tanmateix, l'elaboració d'aquest glossari em va permetre descobrir informació fascinant i sorprenent sobre els termes i expressions analitzades (ja sigui respecte al procés de formació i a la relació entre el significat futbolístic i el significat habitual o respecte a l'origen de l'expressió).

El següent pas va ser extreure un resultat de les anàlisis del tecnolecte futbolístic per tal d'arribar a unes conclusions, conclusions que han estat lleugerament diferents a les que havia imaginat al moment de plantejar-me el treball. D'altra banda, he pogut arribar a una altra conclusió que no m'havia plantejat i que m'ha sorprès: el recull del vocabulari futbolístic català als diferents diccionaris. Així doncs, he hagut d'incloure noves qüestions amb què m'he trobat durant l'elaboració del treball i que no m'havia plantejat de bon començament.

Penso que l'interès principal de llegir o consultar aquest treball és la possibilitat d'adquirir fàcilment coneixements sobre la formació del llenguatge futbolístic sense necessitat de ser un expert ni en llengua ni en futbol: partint d'una breu informació que permet que tothom pugui entendre i gaudir de la lectura del treball (ja que es faciliten els elements clau perquè una persona sense absolutament cap noció ni de futbol ni de llengua pugui llegir aquest treball), una persona pot conèixer quin és el procés de formació de la terminologia futbolística catalana. És, fins i tot, prescindible la lectura del glossari; tot i això és molt recomanable per aquelles persones interessades en l'esport estudiat i que puguin mostrar-se interessades a conèixer la definició, el procés de formació o l'origen dels termes i expressions estudiats en el treball.

Volia agrair la col·laboració, en l'elaboració del treball, de Josep Carbó, Pep Juanhuix i Xavier Renedo (que em van ajudar a decidir el tema i a plantejar el treball, fins arribar

al plantejament de la versió definitiva) i de Paco Giménez i Xavier Amargant (que han estat els tutors d'aquest treball i que m'han ajudat a polir el contingut i a donar-li forma). Moltes gràcies a tots ells, ja que sense el seu ajut aquest treball no hauria estat possible.

1. INTRODUCCIÓ I HISTÒRIA DEL FUTBOL

Futbol: Esport practicat a l'aire lliure en què prenen part dos equips d'onze jugadors cadascun i consisteix a introduir una pilota, impulsada amb els peus o qualsevol altra part del cos llevat dels braços, a la porteria de l'equip contrari.

DIEC

Aquest apartat té la intenció de donar una lleugera idea sobre l'esport del futbol, relacionant la informació donada amb el tema estudiat en el treball: el llenguatge futbolístic.

Així doncs, crec que una introducció massa extensa i completa sobre l'esport del futbol no és necessària. En primer lloc, perquè és un esport conegut per un gran nombre de persones en tot el món: pràcticament uns 270 milions de persones (el 4 % de la població mundial) estan implicats directament en l'esport; ja siguin jugadors, cos tècnic, àrbitres i directius ¹. A més, aquesta xifra que es pot veure molt incrementada tenint en compte el nombre d'aficionats al futbol.

En segon lloc, perquè el treball no és un estudi de l'esport en si, sinó una anàlisi del llenguatge utilitzat. Això comporta que no sigui necessari ser un expert en futbol per poder llegir i comprendre l'estudi efectuat.

1.1 ORIGEN DEL FUTBOL

Se sap de l'existència de jocs similars al futbol practicats des del segle II a.C. Aquests esports eren el "tsu chu", joc xinès practicat cap al 200 a.C. que literalment vol dir 'donar puntades de peu' (tsu) a la 'pilota de cuir' (chu); l'"episleyros" i l'"harpastum", jocs practicats pels grecs i romans, respectivament; el "kemari", un joc japonès del segle VII; i el "giuoco del calcio", joc florentí del segle XIV que literalment vol dir 'joc de la puntada de peu'.

Tot i això, l'esport que és considerat actualment com a antecedent del futbol és el que es practicava a Anglaterra al segle XII. Era un joc practicat per molts jugadors, de grups o pobles rivals, molt més violent que l'actual i amb un terreny de joc molt gran (les

---

¹ Informació proporcionada per l'enquesta: "FIFA Big Count 2006: 270 million people active in football" realitzada l'any 2007 per la FIFA.

porteries podien arribar a estar separades més d'un quilòmetre). Aquest joc va anar evolucionant i les diferents variants es van anar unificant, fins que l'any 1848 es van crear les Regles de Cambridge, unes regles universals per un esport cada vegada més semblant al futbol.

Ara bé, el que es coneix amb el nom de futbol va néixer l'any 1855 amb la creació del club més antic del món, el Sheffield Football Club (amb les regles de Sheffield, que van aportar més característiques pròpies del futbol actual).

També hi ha qui considera que el futbol va néixer l'any 1863, any en què es fundà la FA (Football Association) i en què es creà el primer reglament de futbol, amb unes regles amb poques diferències respecte a les utilitzades actualment. L'any 1872 es va jugar la primera competició oficial, la FA Cup, i el primer partit internacional, entre Anglaterra i Escòcia.

En pocs anys el futbol es va expandir per tot el Regne Unit i, a partir de la dècada de 1880, es va estendre cap a altres països (Països Baixos, Dinamarca, Nova Zelanda, Argentina, Xile, Suïssa, Bèlgica, Itàlia...) Davant l'enorme creixement del futbol, el 1904 es va crear la FIFA (Fédération Internationale de Football Association), la institució que governa les federacions de tot el món.

El futbol va arribar a Espanya el 1889, quan es va crear el primer club espanyol, el Recreativo de Huelva.

1.2 NAIXEMENT DEL FUTBOL CATALÀ

El futbol es va instaurar a Catalunya a finals del segle XIX, de mans de la colònia anglesa que s'estava a territoris catalans i dels joves que havien estudiat a Anglaterra o altres països on el futbol ja s'havia instaurat. Sembla que des de 1892 es jugaven partits a Can Tunis, però fins al 1898 no es fundà el primer club català, el Palamós F.C. Els següents anys es fundaren altres clubs barcelonins importants: el F.C. Barcelona (el 1899), la Societat Espanyola de Football (precedent del R.C.D. Espanyol de Barcelona, el 1900), el Centre d'Esports Sabadell C.F. (el 1903), el Football Bétulo Sport (precedent del F.C. Badalona, també el 1903) i el F.C. Espanya (precedent del Gràcia F.C., el 1905), entre molts altres.

Durant les tres primeres dècades del segle XX, l'esport va estendre's per tot Catalunya, i a banda de fundar-se molts clubs en comarques barcelonines, van néixer molts equips a les comarques de Girona, Lleida i Tarragona.

1.3 FUTBOL AL LLARG DEL SEGLE XX I FINS A L'ACTUALITAT

Durant el segle XX, l'esport del futbol no va deixar d'augmentar en clubs i en prestigi. Això vol dir que al llarg de tot el segle es van crear nombrosos equips nous i que el prestigi de l'esport entre els aficionats va seguir en augment (en alguns països més que en d'altres), convertint el futbol en l'esport més practicat i més seguit en països com França, Anglaterra, Alemanya, Holanda, Espanya, etc.

Pel que fa al cas de Catalunya, la creació de nous clubs va ser una constant durant el segle passat i l'interès de l'aficionat també va anar en augment.

Ara bé, cal tenir en compte que el futbol català va patir dificultats en l'època de la guerra civil (de 1936 a 1939) i la posterior etapa franquista (fins l'any 1975). Durant els anys de la guerra van desaparèixer alguns equips i durant els primers anys de dictadura va costar que la gent (tant afeccionats com jugadors) tornessin a entrar en el món de l'esport. Poc a poc, però, es van recuperar i fundar nous clubs fins que, a l'inici del segle XXI, el futbol català ha aconseguit gaudir d'un gran prestigi.

1.4 EVOLUCIÓ DEL LENGUATGE FUTBOLÍSTIC

Els primers clubs de futbol que van néixer (tant a Catalunya com a la resta del món) es van emmirallar amb el futbol practicat a Anglaterra, on el futbol ja feia unes dècades que existia i ja gaudia de bastant prestigi. D'aquesta manera va ser com aquests nous clubs van adaptar-se a la manera de fer del futbol anglès: portaven l'equip de la mateixa manera que a Anglaterra, el joc tenia les mateixes regles i el vocabulari utilitzat dintre el terreny de joc també era el mateix.

El fet que el vocabulari d'Anglaterra fos adaptat pels altres països es deu a que les llengües dels nous territoris on es jugava a futbol no tenien termes per a designar les accions esportives i van preferir utilitzar els termes anglesos abans que buscar la creació de noves paraules en la llengua pròpia (una situació comparable a la que es viu

actualment amb esports que estan augmentat el seu prestigi en països de parla no anglesa, com el futbol americà).

No va ser fins alguns anys després (a Catalunya a partir dels anys 30) quan les diferents regions van començar a servir-se de les llengües pròpies per a crear expressions futbolístiques, ja que el llenguatge adaptat feia anys de l'anglès era insuficient per a designar totes les accions que sorgien durant un partit.

2. LA SITUACIÓ DEL CATALÀ A PARTIR DE L'ARRIBADA DEL FUTBOL A CATALUNYA

El futbol arribà a Catalunya l'any 1898 i es va expandir per tot el Principat català durant les tres primeres dècades del segle XX. En aquests moments el català passava per una bona època després de recuperar-se de l'entrebanc patit al llarg del segle XVIII.

A partir de la victòria de l'exèrcit de Franco a la Guerra Civil espanyola, l'any 1939, la situació de la llengua catalana va canviar radicalment a causa de la persecució que va sofrir durant la dictadura franquista. Aquesta situació va durar fins a la mort de Franco, l'any 1975, quan Catalunya va recuperar les seves institucions i el català tornà a ser una llengua reconeguda oficialment (situació que es manté en l'actualitat).

Cal destacar que malgrat les dificultats que va patir el català durant els segles XIX i XX, els catalans mai van deixar de lluitar per recuperar el prestigi de la cultura i la llengua catalanes, i que el català va continuar sent la llengua de comunicació oral en la vida quotidiana. Aquest fet va provocar que, malgrat desapareguessin les publicacions de premsa esportiva catalanes, el català seguís sent la llengua més utilitzada entre afeccionats per parlar de futbol.

Així doncs, el català ha estat sempre la llengua vehicular usada col·loquialment per parlar de futbol, des que aquest esport va arribar a Catalunya. Per contra, la llengua dels mitjans de comunicació no sempre ha estat la catalana a causa de les traves que es van viure durant els més de 30 anys de dictadura franquista.

2.1 EL CATALÀ AL LLARG DEL SEGLE XIX I PRINCIPIS DEL XX. RECUPERACIÓ DEL PRESTIGI PERDUT

LA RENAIXENÇA

La Guerra del Francès (entre 1808 i 1814), que va suposar la invasió del territoris catalans per part de Napoleó, va permetre que el català tornés a ser de nou la llengua utilitzada en les actes dels ajuntaments i en la premsa, després de les prohibicions dels Decrets de Nova Planta.

En aquest període van aparèixer les primeres manifestacions de la Renaixença, un moviment que volia recuperar la llengua catalana com a llengua de cultura i de prestigi

literari. Per aconseguir-ho van recuperar certàmens com els Jocs Florals, que van donar a conèixer grans literaris catalans com Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà o Narcís Oller.

NORMALITZACIÓ I NORMATIVITZACIÓ

El català havia recuperat el seu prestigi literari i era la llengua usada en l'àmbit popular. Tot i així, el català encara no era una llengua reconeguda oficialment i tampoc era utilitzada en l'àmbit culte, on la llengua usada seguia sent el castellà.

En aquest context va aparèixer un moviment polític, el catalanisme, amb la idea de normalitzar i normativitzar la llengua. Per aconseguir-ho es van publicar nombroses gramàtiques que intentaven establir un model comú pel que fa a l'ortografia i la gramàtica en totes les àrees de parla catalana. Van ser personatges clau per la normalització Pompeu Fabra (que va publicar *l'Ensayo de gramàtica del catalán moderno* l'any 1891, moment en què es donen les primeres mostres de futbol a Catalunya), Mossèn Antoni Alcover i Francesc de Borja Moll.

El procés de normalització es va culminar amb el Congrés Internacional de la Llengua Catalana de l'any 1906 convocat pel mateix Mossèn Antoni M. Alcover i amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, fundat l'any 1907 per Enric Prat de la Riba, i dirigit en bona part per Pompeu Fabra, personatge clau en el procés de normativització en publicar les *Normes Ortogràfiques* (1913), amb el *Diccionari ortogràfic* (1917), amb la *Gramàtica catalana* (1918) i amb el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932).

Finalment, l'any 1932, el català va tornar a ser oficial a Catalunya, dos anys després que morís Primo de Rivera (que havia posat impediments en l'ús del català)

L'intent de normalització del català va provocar que, ja des de començament de segle, fos la llengua usada en les publicacions esportives de premsa escrita (fossin més o menys normalitzades). Així, quan el futbol va arribar a Catalunya, el català era bastant permès i era la llengua utilitzada tant en l'àmbit col·loquial com en la premsa escrita, per la qual cosa la primera llengua usada per parlar de futbol va ser el català.

2.2 EL CATALÀ A PARTIR DE LA GUERRA CIVIL

PERSECUCIÓ DEL CATALÀ

La Guerra Civil espanyola (1936-1939) va suposar el final de la república i l'inici de la dictadura franquista. Franco, el nou dirigent de l'estat, era partidari d'un estat totalitari i defensava la unitat nacional i lingüística.

La nova dictadura va dur a terme una forta persecució sobre el català. D'una banda, va suprimir totes les institucions catalanes (Parlament de Catalunya, administració de justícia...) i va eliminar el català de la vida oficial. D'altra banda, va prohibir l'ús del català en tots els àmbits públics: mitjans de comunicació, espectacles, rètols... L'objectiu era fer desaparèixer la llengua i la cultura catalanes.

Aquest fet va provocar que la premsa esportiva fos escrita en la llengua imposada per Franco. A partir d'aquest moment, el llenguatge futbolístic castellà va influenciar el català, que era el que s'havia utilitzat fins al moment.

RESISTÈNCIA DEL CATALÀ

El poble català, però, no va renunciar mai a la seva llengua ni a la seva cultura. De manera oral i en l'àmbit col·loquial el català era la llengua que se seguia utilitzant. D'aquesta manera la llengua catalana no va ser mai esborrada dels camps de futbol, on els afeccionats seguien parlant la llengua pròpia; això sí, en el vocabulari futbolístic català es van incloure alguns termes propis del castellà usats per la premsa esportiva.

D'altra banda, a partir de l'any 1946, el franquisme, pressionat internacionalment, va donar els primers permisos d'edició en català. A partir dels anys 60 van aparèixer revistes com "Serra d'Or" i "Cavall Fort", el moviment de la nova cançó (Raimon, Maria del Mar Bonet) i més llibres editats en català (d'autors com Salvador Espriu, Joan Oliver, Carles Riba, Josep Pla, J. V. Foix, Pere Calders, Mercè Rodoreda...). Així, es va recuperar de nou la idea de consciència nacional, que es va culminar l'any 1971 amb la creació de l'Assemblea Nacional i, ja després de la mort de Franco l'any 1975, amb l'Estatut d'Autonomia del 1979 que va permetre recuperar la Generalitat de Catalunya i l'oficialitat de la llengua catalana. Van aparèixer noves publicacions en català com el diari *Avui* i el *Punt Diari*.

D'aquesta manera, també es va anar recuperant el català en els mitjans de comunicació; tant en la premsa escrita, que ja existia abans de la guerra, com en els mitjans

audiovisuals (ràdio i televisió), que eren de nova creació. Això va provocar que les cròniques futbolístiques dels mitjans de comunicació recuperessin el català, amb un llenguatge futbolístic que estava format amb els termes usats abans de la guerra, amb els mots usats oralment durant el franquisme (alguns d'origen o influència castellana) i amb els mots de creació posterior.

3. EL LENGUATGE FUTBOLÍSTIC

Tal com passa en molts altres àmbits de la vida (com en la medicina, la informàtica, la literatura...), el futbol es caracteritza per tenir un llenguatge especialitzat: un llenguatge utilitzat només per parlar de futbol i conegut pels especialistes (aquelles persones que tenen una relació, més o menys directa, amb el futbol: jugadors, aficionats, periodistes esportius...)

Ara bé, com que el futbol gaudeix d'un gran nombre de jugadors i seguidors, el llenguatge especialitzat del futbol és un dels tecnolectes coneguts per un major nombre de persones.

El llenguatge futbolístic especialitzat és aquell llenguatge que incorpora els termes tècnics i tàctics del món del futbol, que és utilitzat de manera oral (en ocasions en converses de molta intensitat) i que és espontani i expressiu (això fa que no es tingui pràcticament en compte l'estètica i que l'objectiu del llenguatge sigui aconseguir expressar clarament el que es proposa).

Però, a diferència d'altres llenguatges especialitzats, el llenguatge futbolístic també és emprat pels periodistes esportius. En aquest cas és un llenguatge formal i elaborat (si no es tracta d'una narració en directe) que ha de servir per fer arribar la informació futbolística als aficionats. El llenguatge periodístic acostuma a ser escrit (tot i que en ràdio i televisió ens arriba oralment) i es té en compte tant el contingut (allò que arriba als lectors o oients) com la forma (la manera com arriba, molt més formal que en el llenguatge especialitzat).

Així doncs, es pot dividir el llenguatge del futbol en dos àmbits diferents. D'una banda és utilitzat per aquelles persones protagonistes de l'esport, per aquells que estan dintre el terreny de joc. D'altra banda, és utilitzat pels periodistes, els que comuniquen el que passa als terrenys de joc a la resta de gent. Tanmateix, els dos àmbits no són independents un de l'altre, sinó que estan relacionats fins al punt que molts dels termes i expressions són utilitzats en ambdós nivells del llenguatge especialitzat.

A part d'això, tot i poder ser considerat un llenguatge tècnic (utilitzat teòricament en un àmbit reduït) és utilitzat per un gran nombre de persones, a causa de la popularitat de l'esport, fins al punt que una gran quantitat de termes i expressions han passat a formar

part del llenguatge propi de la vida quotidiana, perdent d'aquesta manera el seu significat futbolístic:

És clar que també del llenguatge específic del futbol han sortit algunes expressions, que sentim sovint en converses quotidianes, com ara *estar en orsai* o *quedar-se fora de joc*, *passar-se la pilota l'un a l'altre*, *guanyar per golejada* o *sense baixar de l'autocar* [...], *casar-se de penal*, *deixar-se colar un gol*, *ser algú que la toca bé*, *veure-la quadrada*, *tirar pilotes fora*, *jugar a camp contrari*, *tenir o no tenir banqueta*, *haver-hi partit*, *fer (a algú) un gol per l'escaire*, etc.²

3.1 FORMACIÓ DE TERMES FUTBOLÍSTICS

Un terme és, com qualsevol altre signe lingüístic, una unitat composta per una denominació (forma o significant) i per un contingut (noció o significat).³

Per formar termes o paraules amb un significat futbolístic se segueixen tres procediments diferents: els sintàctics, els morfològics i els semàntics.

3.1.1 PROCEDIMENTS SINTÀCTICS

El procediment sintàctic utilitzat és la conversió, procediment que consisteix a canviar la categoria gramatical de la paraula sense modificar-la, és a dir, sense ajuntar-hi cap afíx.

Alguns exemples de conversió de termes futbolístics són *creuat* (un adjectiu -xut creuat- passa a ser adverbi -xutar creuat-), *curt* (també canvia d'adjectiu –passada curta- a adverbi –tocar curt-), *frec a frec* (una locució adverbial –seguir algú frec a frec- convertida en una locució substantiva –els jugadors van tenir un frec a frec-), *frontal*

² Document: PUYAL i ORTIGA, Joaquim Maria, “La visió lingüística de trenta anys de transmissions de futbol”

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *Futbol i llengua*, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de publicacions, Bellaterra (Barcelona), 2007, p. 116.

³ FAURA i PUJOL, Neus, *Futbol i llenguatge*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1998, p. 93.

(passa de ser un adjectiu –la línia frontal- a ser un nom –la frontal de l'àrea-) o *lliure* (que d'un adjectiu –un xut lliure- es converteix en un substantiu –un lliure directe-).

3.1.2 PROCEDIMENT MORFOLÒGICS

Els procediment morfològics, que permeten crear noves paraules per designar situacions del futbol, són la derivació, la composició, els manlleus i els epònims.

La derivació permet crear noves paraules unint afixos (prefixos, infixos o sufixos) al lexema. Alguns exemples són *remuntada* (re-+munt+-ada), *escairada* (escaire+-ada), *pretemporada* (pre-+temp+-or+-ada), *semigol* (semi-+gol)...

Seguint el procés de composició i ajuntant dos o més lexemes es creen nous mots (quan els lexemes units formen una sola paraula) o sintagmes lexicals (quan la unió de lexemes dóna lloc a un sintagma que sempre presenta la mateixa estructura). Alguns exemples són *caçapilotes* (caça+pilotes), *gol de l'honor* (gol+honor), *zona de mitjos* (zona+mitjos) o *falta directa* (falta+directa).

Els manlleus són aquells mots utilitzats en català però que provenen d'altres llengües (en el cas del futbol, principalment de l'anglès). La majoria d'anglicismes s'utilitzen en català des que va arribar el futbol a Catalunya (*orsai, matx, tim, flèquic...*); altres han aparegut recentment (*crac, prèssing, dribbling...*). Molts d'aquest mots s'han adaptat a la pronunciació i a l'escriptura catalana.

Un epònim és aquell nom comú que té el seu origen en un nom propi. Són epònims futbolístics termes com *canyardo* (de Mariano Cañardo) o *yayardo* (de Yáya Touré).

3.1.3 PROCEDIMENTS SEMÀNTICS

Els procediments semàntics canvien el significat d'una paraula, d'aquesta manera les paraules passen a designar una acció o situació futbolística. Els procediments semàntics utilitzats són l'especificació de sentit, la reducció o elisió, el calc semàntic, la metonímia i la metàfora (i altres figures retòriques menys utilitzades).

L'especificació de sentit és un procediment que es basa en el fet de donar un significat futbolístic a un mot usat en la llengua general. Seguint aquest procediment, el significat de la paraula no canvia però sí que ho fa el seu àmbit d'aplicació. Són exemples d'aquest procediment els adjectius *davant* i *darrere*, que signifiquen davantera i defensa, respectivament.

La reducció o elisió consisteix a eliminar una part d'un sintagma de manera que la part restant passa a tenir el mateix significat que el sintagma original. Aquest procediment implica moltes vegades una conversió. Alguns exemples són *la frontal* (del sintagma 'la línia frontal', per elisió de *línia*), *un negatiu* (gràcies a l'elisió del mot *punt* en el sintagma 'un punt negatiu'), *ocasió* (del sintagma 'ocasió de gol') o *permanència* (de 'permanència a la primera divisió').

Un calc semàntic és una paraula o sintagma lexical que, originàriament, no tenia el significat que ha adquirit; però que s'usa amb un nou significat (en aquest cas referent al futbol) gràcies a la traducció literal del terme equivalent d'una altra llengua.

Alguns exemples són *davanter* (traducció de *forward*), *defensa* (de *back*), *porter* (de *goalkeeper*), *mans* (de *hands*), o *jutge de línia* (de *linesman*).

La metonímia és aquella figura retòrica mitjançant la qual se substitueix un terme per un altre amb el qual manté un tipus de relació (principalment de contigüïtat, ja sigui en l'espai o en el temps). Alguns exemples són *fora de porta* (com a llançament de porta) o *xilena* (un xut efectuat per primera vegada per un xilè).

La metàfora és una figura retòrica que permet anomenar un element amb el nom d'un altre amb el qual guarda una relació de similitud, ja sigui més o menys evident. Una metàfora sempre es forma gràcies a la comparació dels dos termes, tot i que aquesta comparació sigui implícita. Alguns exemples són *afusellar*, *forçar la màquina*, *jugar a mig gas*, *estar entre les cordes*, *misto...*

Altres figures retòriques, utilitzades en menor mesura, són la sinècdoke (figura retòrica que consisteix a ampliar o restringir el significat d'un mot prenent el tot per la part o la

part pel tot, el gènere per l'espècie o l'espècie pel gènere, etc.), la ironia (figura retòrica que consisteix a dir alguna cosa amb una expressió o un to que indueix a entendre el contrari d'allò que aparentment és dit), la hipèrbole (figura retòrica que consisteix a substituir el terme propi per un altre que n'augmenta o en redueix la designació d'una manera exagerada) i l'equívoc (allò que pot ésser entès o interpretat de dues o més maneres diverses).

4. EL LLENGUATGE DEL FUTBOL EN CATALÀ

Tal com s'ha dit, quan el futbol va arribar a Catalunya a finals del segle XIX i principis del XX era una activitat practicada per persones estrangeres o per catalans que havien vist jugar a futbol en altres països. En molt poc temps, però, l'esport es va fer popular i es va convertir en l'esport capdavanter, en l'esport més practicat, en part gràcies a la gran difusió que va tenir la premsa esportiva (bona part escrita en català), que va donar a conèixer el nou esport.

Actualment, la situació de l'esport en els mitjans de comunicació continua sent privilegiada i, a part de la premsa, mitjans audiovisuals com la ràdio i la televisió tenen una gran importància en la difusió del futbol.

4.1 EL FUTBOL A CATALUNYA FINS A LA GUERRA CIVIL.

El futbol va ser un esport que en pocs anys es va popularitzar en tots els àmbits de la vida catalana; en part, a causa de l'acolliment que va tenir el nou esport en la premsa, provocant l'aparició de les primeres publicacions íntegrament esportives que van gaudir d'una gran difusió durant les tres primeres dècades del segle XX. Alguns d'aquests diaris i revistes eren en castellà, com *Los Deportes* (1899) o *El Mundo Deportivo* (1906), però la gran majoria eren en llengua catalana: *Sports* (1908), *Catalunya Sportiva* (1916), *Barcelona Sport* (1922), *La Nau dels Esports* (1929), *La Rambla* (1930)... Al llarg d'aquests primers anys del segle XX, també van publicar-se nombroses revistes de sàtira esportiva en català: *Xut!* (1922), *Pa...nal!* (1923), *Gol!* (1923)!, *Orsai* (1924), *Faut!* (1924), *La Barrila Deportiva* (1924), *Safareig Deportiu* (1925), *Sidral Deportiu* (1925), *La Bimba* (1926)...

10 CENTIMS

ANY I. — NÚM. 1 BARCELONA, 23 DE NOVEMBRE DE 1922

XUTEM!!!

Ja som aquí. Allò tan xual de venimos a llenar un vacio, ens vindria com l'anell al dit si ens passés per la gorra fer la nostra presentació d'una manera seriosa. Perquè, val a dir-ho; d'entre la munió de revistes, revistetes i revistasses que parlen d'esport amb aquella bona fe — que Déu els la hi conservi! — no n'hi ha ni una que s'ho prengui a brometa, com si el futbol estés renyit amb la grimègia i veieu boxejar a dues menors del districte V^o hom no s'hi pogués fer un bon panxo de riure.

Tothom es pren els esports amb més serietat que una purga. Sembla que el nostre bon humor, aquella clàssica barrila dels nostres avis, s'hagi esvaït sota d'un baf de gravellut que fa tres coses. Per això nosaltres venim a ficar-hi cullerada, i amb el decidit propòsit de riure'ns del mort i de qui el vetlla, de pendre'ns a brometa el succés esportiu més esgarrifós i de «pilorrearnos» — amb el respecte degut, eh? — de la patum més venerable, sortim a la palestra, i amunt i crits.

Les nostres paraules no deuen molestar a ningú. Avui per tu, i demà per mi, serà el nostre lema. No som partidaris ni partidistes. Venem els fets i les persones a través d'uns lentes els vidres dels quals han sigut tenyits de bon humor i d'optimisme.

Ja ho saben, doncs. N'hi ha un més a la colla. Salut i bon humor!

INTERVIUS CAMELISTIQUES

ELS "PECES" D'AMUTE

El director es va ficar a la closca que un servidor parlés una estoneta amb un dels de la colla que allà dalt van ensopir als de Guipúscoa. Com que el nostre director és més tossut que en La Riva, i quan fica la banya en un forat ni en Mas-

ferret el convenç, van ésser inútils les meves protestes, i el dimarts, pels volts de les onze, vaig tenir d'anar al Baixador del Passeig de Gràcia, com un home. Allà érem una colla, els noms dels quals no cito, per dues raons: la segona, perquè no vaig apuntar-los. Arriba el carril, i lo primer que veig es en Montesinos, amb sa característica fisonomia de legionari. Faig els possibles per empendre'l, però em fuig. Potser l'esperava la «xaveia».

Em dirigeixo a en Sagi (la «pintau» del qual publicuem, segons l'ha caricaturitzat en Castanyes), però veig a sa muller i el gran «Còllio» que l'esperen, i desistixo. Mai m'ha agradat esguerrar la troca en els dolços esplaïs familiars.

El senyor Germà! Angela Maria! Aquest em treurà d'engúnies!

I amb el llapis a una mà, el carnet a l'altra i el barret a l'altra, vaig estrènyer-li la seva, bruta encara del sutge del «amí».

—Com ha anat això?

—Com una seda. Ha agradat molt. Crec que hi haurà negoci, doncs tothom qui n'ha tastat, se'n llepava els bigotis...

—Crec que no ens entenem. Li parlo del nostre equip...

—Ah, caratsus! Jo em referia a l'anís! Com que n'he repartit 6,000 mostres!... Ha resultat fort i finet alhora. Cregui que ha deixat bon gust de boca...

—L'anís?

—No. Ara parlo de l'equip. Els de la boina encara no se'n saben avenir. Diuen que perquè els faltava l'Eizaguirre! Romanços! És que els nostres, abans de la batussà, havien begut un tragueta del meu anís...

—Ara vegi!

—L'Estruch, fet un pinxo. Es va ficar a la clos-

Portada del primer número de la revista *Xut!* publicat el 23 de novembre de 1922

Aquestes publicacions, tant les de caràcter seriós com les humorístiques, van contribuir a crear el llenguatge especialitzat del futbol en català, ja que els termes utilitzats per aquestes publicacions eren els que s'usaven sobre el terreny de joc.

4.1.1 ANGLICISMES

Anglicisme: Element lingüístic d'origen anglès introduït en una altra llengua.

DIEC

La majoria de termes futbolístics que van aparèixer en aquesta primera etapa del futbol català eren anglicismes ja que, quan el futbol va arribar a Catalunya, ho va fer conjuntament amb els termes usats a Anglaterra. Aquesta situació es deu al fet que els jugadors anglesos (que van introduir el futbol a Catalunya) utilitzaven la seva llengua materna en la pràctica de l'esport. D'altra banda, els catalans van renunciar a crear nous termes en la llengua pròpia perquè es podien servir dels anglicismes que ja havien estat introduïts en el futbol d'arreu.

Aquests anglicismes van ser incorporats en els diaris i revistes que, a l'hora d'establir un criteri d'escriptura, van decidir escriure els termes tal com s'escriuen en anglès (eren, doncs, xenismes: termes que mantenen la seva escriptura original i una pronunciació similar a la de la llengua de procedència).

Aquests són els manlleus de l'anglès que el català va adquirir de bon començament:

Back, corner, fault, football, forward, foul, free kick, goal, goalkeeper, goal-kick, half-back, hands, kick, kick-off, linesman, match, off-side, out, penalty, referee, score, shoot, sprint i team.

A continuació, apareixen algun d'aquests xenismes contextualitzats, emprant fragments de la revista *Sports*:

En una d'aquestes, en Degollada marca una *faut* al "X". Tothom se coloca sobre el *goal*; en Quirante tira el *free-kick*, el recull en Forns y la pilota entra. Aplausos i protestes. Mentre que n Irizar diu al *referee* que n Forns estava a *off-side*.⁴

---

⁴ Revista: *Sports*, Barcelona, febrer de 1908, p. 21

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 27.

Si s'cometen dintre d'aquesta àrea, qu'és com dir: si a més de sa gravetat natural, tenen la de haver sigut més a la vora del *goal*, ab les conseqüències naturals, tirar un *penalty*, o sia, un *shoot* ab tota llibertat...⁵

Alguns d'aquests xenismes originals es van convertir en calcs, la qual cosa va implicar que deixés d'usar-se el terme anglès. Aquest és el cas de *forward*, *back*, *halfback* i *goalkeeper*, que es van traduir per *davanter*, *defensa*, *mig* i *porter*.

Els altres anglicismes, a mesura d'anar-se utilitzant, es van anar adaptant a la fonètica i ortografia catalanes fins que, durant els anys 20 i 30, la premsa va començar a escriure els termes segons la pronunciació que havien adquirit en català.

Va haver-hi dos orígens diferents en el procés d'adaptació fonètica al català. Alguns mots van ser adaptats a partir de la forma anglesa oral (com si els catalans els haguessin après escoltant-los), altres es van adaptar a la fonètica catalana partint de la forma anglesa escrita (com si haguessin estat apresos mitjançant la lectura).

Exemples del primer cas són:

shoot → xut

foot-ball → futbol/fut-bol

goal → gol

kick → kick/kik/kic

match → matx/match

corner → còrner/corna

out → aut/out/au/haut

off-side → orsai/orsait/orsay/off-side/offside

referee → reflí

hands → gems/hems

I aquests, els mots que van seguir el segon procés descrit:

fault → faut/fau

---

⁵ Revista: *Sports*, Barcelona, març de 1908, p. 52

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradicció i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 27.

free kick → flèquic/frèquic/flequis/fredolic

linesman → linesman/linesma

penalty → penal/panal/penalty

En els següents fragments de la revista *Xut!* podem veure, de manera contextualitzada, com va canviar l'escriptura dels termes futbolístics en la premsa:

El pitjor va ser el *refli*... ⁶

... el gol de l'Sparta era un *orsai* com una casa... ⁷

En Sagi va tirar un panal fora... amb una mica més, al tirar-lo, no encerta el kick i el fica dins. ⁸

Pel que fa a la incorporació d'aquestes paraules al diccionari, Pompeu Fabra considerava que, sempre que existís una paraula catalana per a referir-se a la mateixa acció, s'havia de desestimar l'ús dels anglicismes. És el cas dels calcs *davanter*, *defensa*, *mig* i *porter*, que van substituir els termes anglesos equivalents.

En els casos en què no hi havia el terme equivalent en català, Fabra considerava que els anglicismes havien de mantenir una pronunciació similar a l'anglesa i, per tant, l'escriptura d'aquests manlleus havia de reflectir o de recordar l'escriptura original.

Va optar per incorporar els termes *còrner* (que el DIEC de 1995 va canviar per *córner*), *gol*, *matx*, *tim* i *futbol* al *Diccionari* (1932).

⁶ Revista: *Xut!*, Barcelona, gener de 1924, p. 10

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 29.

⁷ Revista: *Xut!*, Barcelona, març de 1924, p. 3

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 29.

⁸ Revista: *Xut!*, Barcelona, gener de 1925, p. 10

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 29.

Per contra, Fabra no va acceptar els anglicismes *hems* (ni els equivalents *gems* o *hands*), *linesman*, *referee*, *flèquic* o *orsai* (que no va formar part del diccionari fins el 1995) que proposava substituir pels calcs *mans*, *jutge de línia*, *àrbitre*, *servei lliure* i *fora de joc*, respectivament.

Cal fer una menció especial al cas de la paraula *futbol*. En català és una paraula aguda, mentre que en anglès (*foot-ball*) és plana, això vol dir que no segueix els criteris establerts per Fabra per incloure-la al diccionari, ja que la pronunciació en anglès és diferent a la pronunciació en català. Tot i això, Fabra va acceptar d'incloure la paraula *futbol* al diccionari perquè, si la primera síl·laba es mantenia tònica, la segona havia de ser àtona i la o de l'última síl·laba s'hauria de pronunciar /u/, com totes les o neutres en català (per la qual cosa es pronunciarà /fútbul/ i tampoc es pronunciarà igual que en anglès).

...a canviar en la dita síl·laba el so de ò, que té en anglès, en el so de u (ex. *cèrcol*, *pèsol*, *nívol*, etc., pronunciats *cèrcul*, *pèsul*, *nívil*, etc.); i llavors *fútbol* (pronunciat *fútòl*), que no pas *fútbul*. Per això ens sembla a nosaltres preferible la grafia *futbol*, que, per altra part, està d'acord amb la pronunciació més generalitzada en català.⁹

D'aquesta manera va quedar creada la primera terminologia futbolística en català, molt més reduïda que la utilitzada actualment. Els mots utilitzats eren mots de caràcter oral i espontani, que es podien sentir pel carrer, i que van ser adaptats per la premsa escrita. Aquesta terminologia va ser la que es va utilitzar a Catalunya fins que va arribar la guerra civil.

---

⁹ Llibre: FABRA, Pompeu, *Converses filològiques*, Edhasa, Barcelona, 1983-84

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, "Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 29.

4.2 EL FUTBOL A CATALUNYA DURANT LA DICTADURA FRANQUISTA (1939-1975)

Un cop acabada la guerra civil, l'any 1939, Espanya va entrar en una dictadura que durà fins l'any 1975. Durant aquests gairebé quaranta anys, les publicacions en català (tant d'àmbit general com esportives) van desaparèixer, sent el castellà l'única llengua acceptada en la vida pública.

Tot i això, el català seguia sent la llengua utilitzada entre aficionats per parlar de futbol. El problema era que els aficionats no tenien referents escrits sobre el vocabulari que havien d'utilitzar, per la qual cosa se servien dels anglicismes anteriors a la guerra (*xut, orsai, tim, flèquic...*), però també d'aquelles paraules que s'havien anat fent populars als camps de futbol, tot i no haver aparegut mai fins aleshores en mitjans de comunicació (*cacau, gardela, fava, túnel, rifar-se algú, pilota a l'olla, misto, ciri...*), i dels termes propis del castellà que havien estat difosos a través dels mitjans de comunicació espanyols (**vestuari, *retxasse, *passe, *delanter, *palomita, *cabe...*).

4.3 EL FUTBOL A CATALUNYA A PARTIR DE L'ANY 1976

Un cop acabada la dictadura, el futbol va tornar a guanyar poder en els mitjans de comunicació catalans, no només en la premsa, sinó també en la ràdio i en la televisió. En aquest context, és necessari parlar de la figura de Joaquim Maria Puyal. Puyal va ser el primer locutor de ràdio a retransmetre un partit en català (el 5 de setembre de 1976) i, a més, ha aconseguit al llarg d'aquests anys de democràcia una innovació en el llenguatge especialitzat del futbol.

Quan Puyal va començar a retransmetre partits, es va trobar que havia d'innovar i enriquir el llenguatge futbolístic per poder retransmetre amb garanties els matxs. Aquesta innovació era necessària ja que, durant els gairebé quaranta anys de dictadura, l'esport havia evolucionat, però no ho havia fet el llenguatge futbolístic català dels mitjans de comunicació. Així doncs, es va trobar que el llenguatge publicat abans de l'arribada de Franco era del tot insuficient per retransmetre els partits de futbol i poder descriure de manera fidel les accions que es produïen sobre el terreny de joc.

Aquí és on arriba el conflicte: Com s'ha de dur a terme aquesta innovació del llenguatge? Cal esborrar tot el vocabulari anterior a la guerra i començar de nou? Cal parlar de la mateixa manera que ho fa la gent del carrer, encara que utilitzin castellanismes? Cal utilitzar calcs, traduint al català les expressions pròpies del castellà? O és millor buscar expressions estrictament catalanes, que no siguin la traducció literal de les expressions castellanes? Cal utilitzar les mateixes metàfores que s'utilitzen en altres llengües?

J. M. Puyal i tota la gent que el va ajudar van haver de trobar resposta a aquestes preguntes per decidir quin criteri utilitzarien a l'hora de modernitzar el vocabulari. Com el mateix J. M. Puyal explica no va ser una tasca gens senzilla:

Haviem de fer front a qüestions tan diverses que se'ns acumulaven calcs, metàfores, préstecs, sinònims, barbarismes, metonímies, argot... No ens ha de sorprendre res de tot això perquè, a més de tot el que he dit anteriorment, el llenguatge del futbol deu ser un dels que té més interferències d'altres llenguatges especialitzats.¹⁰

J. M. Puyal i els seus companys van apostar per:

1. Recuperar els anglicismes utilitzats durant els anys 20 i 30 (abans de la guerra) que ja havien quedat recollits en publicacions de premsa.
2. Servir-se del vocabulari català que mai s'havia recollit en la premsa catalana però que estava plenament en ús en els camps de futbol.
3. Negar-se a utilitzar les expressions castellanes usades per la gent del carrer. En primer lloc, es van utilitzar els termes i expressions catalans equivalents als termes castellans utilitzats. Així van substituir paraules com *césped*, *palco*, *vestuari*, *retxasse* o *passe* pels termes catalans *gespa*, *llotja*, *vestidor*, *refús* o *passada*, respectivament.

---

¹⁰ Document: PUYAL i ORTIGA, Joaquim Maria, "La visió lingüística de trenta anys de transmissions de futbol"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 115

En segon lloc, respecte a aquelles expressions que no tenien equivalent en català, es va optar per crear noves paraules o expressions per a referir-se a les mateixes jugades (en comptes de traduir el terme castellà literalment).

Algunes d'aquestes noves paraules i expressions són les següents:

driblar→sortear/regatear

de cop al bot→a bote pronto

escapolir-se de l'escomesa→zafarse del acoso

a pany i forrellat→cerrojo

salt de llagosta→palomita

4. Utilitzar metàfores, tant traduïdes d'altres llengües com pròpies del català, per poder descriure amb més fiabilitat i de manera més exacte les accions i jugades en un partit de futbol.

Sembla que el criteri seguit per Puyal va ser del tot encertat perquè, ben aviat, va gaudir d'un gran nombre d'audiència:

I aquí tenim un altre problema: com aconseguir un registre lingüístic pròxim a l'audiència però que, de base, no s'allunyi de la norma. Aquest és el punt essencial. Alguns diuen que hem de parlar com es parla al carrer, perquè així ens entendre la gent del carrer. Tampoc no us ho cregueu, això, perquè jo també diria que és mentida. Si jo hagués parlat, fa trenta anys, amb tots els barbarismes, totes les construccions espúries i totes les fórmules que, allunyades de la norma, sovintejaven en la parla popular barcelonina de l'època, molt probablement no hauria aconseguit ni un oient més dels que, per fortuna, ens van donar el lideratge d'audiència.¹¹

Així doncs, Joaquim Maria Puyal va aconseguir una important modernització del llenguatge futbolístic, tant del llenguatge formal utilitzat pels mitjans com del llenguatge més informal utilitzat per la gent del carrer. I és que Puyal va incorporar els mots catalans utilitzats al carrer i que considerava adequats en les seves retransmissions futbolístiques; però, d'altra banda, alguns dels nous termes i expressions creats pels

---

¹¹ Document: PUYAL i ORTIGA, Joaquim Maria, "La visió lingüística de trenta anys de transmissions de futbol"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 112

mitjans de comunicació van passar a formar part del llenguatge futbolístic oral, col·loquial i espontani, propi dels afeccionats.

4.3.1 METÀFORES

Metàfora: Figura retòrica que consisteix a emprar un mot que expressa literalment una cosa per a expressar-ne una altra que té una certa semblança amb aquella.

DIEC

Cal tenir en compte que molts dels nous termes utilitzats per Puyal en les retransmissions futbolístiques eren formats a partir de procediments metafòrics, ja fossin termes usats en el futbol durant la dictadura, ja fossin metàfores de creació més recent (pròpies del català o traduïdes d'altres llengües).

Algunes de les metàfores catalanes que es van popularitzar durant els anys de dictadura franquista en els camps de futbol són les següents: *barraca, caseta, castanya, ciri, colador, fava, globus, llesca, meló, misto, olla, sotana, túnel ...*

Aquest conjunt de mots amb significat futbolístic tenen en comú que també designen objectes domèstics i quotidians. Tot i que altres llengües també se serveixen de termes semblants, el català destaca perquè la llista de metàfores formades a partir de termes de la vida quotidiana és molt àmplia: *barraca, robar la cartera, barret, croqueta, trena, tisores, carícia, armari, paquet, paparra, plantar l'autocar, teranyina, partit de costellada...* Aquest tipus de metàfores són anomenades al llarg del treball com a metàfores quotidianes.

També hi ha altres tipus de metàfores, usades tant en català com en altres llengües, que comparen les accions del futbol amb accions pròpies de la guerra, la mort, la religió o altres esports.

Les metàfores bèl·liques s'utilitzen des dels orígens de la formació de vocabulari futbolístic a causa de la fàcil comparació entre un partit de futbol i una guerra.¹²

---

¹² Prova de l'antiguitat de les metàfores bèl·liques és que alguns anglicismes que van arribar a Catalunya amb l'arribada del futbol, com *shoot*, ja són una metàfora bèl·lica en la llengua anglesa.

Quan hi ha un partit d'aquells de vida o mort, t'has de deixar contagiar. I de vegades t'hi ajuda el fer de deixar-te influir per allò que t'inspira el partit. Per posar un exemple utilitzat molts cops, hi ha enfrontaments transcendents, on t'ho jugues tot, que t'inspiren una mena de batalla, de guerra. Doncs, sense abusar-ne, pots aplicar a la narració vocables que responguin a aquesta sensació. I aleshores el partit pot esdevenir una batalla. Els jugadors seran *herois* si guanyen. Els davanters es converteixen en *matadors*, i els porters, en *salvadors*. Cada jugada d'atac serà una *incursió a les trinxeres rivals*. Les entrades dures formaran part de la *batalla*. I l'equip que guanyi *conquerirà el triomf*, i el que perdi acabarà *signant la seva rendició*.¹³

Com es pot veure, a causa de comparar el futbol i guerra, s'utilitzen paraules com *herois*, *matadors* o *salvadors*. Però, a més d'aquestes paraules, n'hi ha altres que tenen un ús molt més freqüent: *victòria*, *derrota*, *guanyar*, *perdre*, *defensa*, *atac*, *tret*, *afusellar*, *canonada*, *bombardejar*...

D'altra banda, hi ha les metàfores mortals, aquelles que utilitzen paraules del camp semàntic de la mort (*instint assassí*, *agònic*, *mortal*, *letal*, *passada de la mort*, *botxí*, *supervivent*...); les religioses, amb termes propis de la religió (*providencial*, *miraculós*, *operació miracle*, *perdonar*...), i les esportives, amb mots d'altres esports (*placatge*, *matx-ball*, *estar contra les cordes*, *llençar la tovallola*, *escapar-se en solitari*...) entre els quals destaquen els termes propis del motor (*posar la directa*, *jugar amb la primera marxa posada*, *jugar a mig gas*, *jugar a cent*, *ser el motor de l'equip*...).

Algunes de les metàfores utilitzades han estat creades espontàniament per locutors de ràdio i de televisió durant el transcurs dels partits per designar aquelles accions que efectuen els jugadors i que no tenen nom, ja que no havien estat mai realitzades fins llavors.

Aquestes metàfores són, en primer lloc, creades pels jugadors que realitzen l'acció, ja que si l'acció no hagués estat mai efectuada, ningú tindria la necessitat de posar-li nom. A més, perquè el nou terme es pugui seguir utilitzant cal que els jugadors segueixin efectuant l'acció (perquè si una acció és realitzada només una vegada, per més que se li

¹³ Document: FLAQUER, Lluís, "La llengua i l'estil narratiu"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 71

posi un nom, no tornarà a ser esmentada). Així doncs, tal com explica Rudolf Ortega, l'enriquiment del vocabulari futbolístic depèn de la tècnica, la destresa, la capacitat, la imaginació o l'atreviment dels futbolistes.

De fet, podríem considerar que l'acció d'Higuïta, com les d'altres genis del futbol, és pura creació de llenguatge, encara que no ens proporcioni, d'entrada, una paraula, sinó només una jugada. És com si, prenent la definició de signe lingüístic com la unió d'un significat i un significant, ens trobéssim, tot d'una, amb un significat orfe que demana a crits ser designat amb una paraula pròpia, única i insubstituïble [...] La unió del significat i del significant és, doncs, indissoluble, no podem destriar un component de l'altre, i jugadors com Higuïta són, per dir-ho d'alguna manera, grans creadors de significats. És després, quan quedem meravellats per accions com aquesta, que els periodistes i els lingüistes correm a buscar el significant que falta, com si la proposta del jugador fos tan poderosa, tan rellevant, que necessités fixar-se en el vocabulari col·lectiu per mitjà de la paraula perfecta.¹⁴

Alguns termes futbolístics que s'han acabat acceptant, seguint aquest criteri, són:

Barret, croqueta, cua de vaca, elàstica, en planxa, escorpi, espaldinha, gol olímpic, rabona, ruleta, tisoires, vaselina, zamorana...

Així doncs, constantment estan apareixent nous termes futbolístics per tal d'augmentar i enriquir el vocabulari futbolístic i, d'aquesta manera, poder millorar el nivell de les retransmissions i cròniques futbolístiques. Utilitzant aquests nous mots i expressions els periodistes poden facilitar una informació molt més detallada durant el transcurs d'un partit. A més, l'ús d'aquests nous termes futbolístics no es redueix als mitjans de comunicació, ja que un cop creats, el seu ús es generalitza fins a formar part del vocabulari futbolístic més popular.

---

¹⁴ Document: ORTEGA, Rudolf, "Paraules en fora de joc. El paper de jugadors, periodistes i lingüistes en la preservació del lèxic futbolístic"

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *op. cit.*, p. 33

5. ANÀLISI DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA EN CATALÀ

El català, al llarg dels més de cent anys que ha estat en contacte amb l'esport del futbol i seguint els processos indicats, ha elaborat un vocabulari futbolístic molt ric, un vocabulari futbolístic prou ampli per poder descriure amb certesa i perfecció totes les accions que passen dintre un camp de futbol.

En aquest apartat es realitza un glossari d'una porció del llenguatge especialitzat del futbol; en concret, el vocabulari estudiat és el relacionat amb el gol i amb el cop de pilota (tant SN com SV). Aquesta anàlisi no ha estat inclosa en el cos del treball perquè la seva lectura no és imprescindible per entendre les conclusions i perquè podria significar una lectura massa carregosa; tot i això, és interessant consultar els annexos (v. ANNEX 1) per adquirir més informació sobre el vocabulari estudiat.

En el glossari apareix:

1. La definició del terme.
2. El diccionari on apareix en cas de ser normatiu.
3. El procediment de formació seguit.^{15 16}
4. En alguns casos, curiositats i anècdotes sobre el terme.

Els diferents diccionaris consultats, seguint aquest ordre, en cada un dels termes, són el DIEC (*Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans), el DF (*Diccionari de futbol* del TERMCAT), el DN (*Diccionari de neologismes* del TERMCAT), el DCVB (*Diccionari català-valencià-balear* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll) i el DFOiR (*Diccionari de futbol* de Rudolf Ortega i Robert).

Cal deixar clar que, tant pel que fa a la definició com a l'explicació del procediment de formació, hi ha paraules o expressions que remetent a altres entrades per poder comprendre-les amb exactitud.

---

¹⁵ Totes les definicions que apareixen entre parèntesi, per explicar més clarament el procediment de formació que segueixen les paraules, procedeixen del DIEC, si no s'indica el contrari.

¹⁶ Quan es diu d'un terme que segueix el mateix procediment que un altre, és perquè ambdós termes presenten la mateixa definició al DIEC (si no es diu el contrari) i, per tant, es poden considerar sinònims tant en l'àmbit futbolístic com en l'àmbit general.

5.1 GOL

Els substantius i sintagmes nominals analitzats en aquest apartat (v. ANNEX 1. APARTAT 1) són, per ordre alfabètic, els següents:

Autogol, gol, gol anul·lat, gol de falta, gol de la mà de Déu, gol de la tranquil·litat, gol de la vergonya, gol de la victòria, gol de l'honor, gol de lletra, gol de marca, gol de Pelé, gol de Wembley, gol del coix, gol del segle, gol en fora de joc, gol en pròpia porta, gol fantasma, gol matiner, gol olímpic i gol psicològic.

5.2 SINÒNIMS DE GOL

En aquest apartat (v. ANNEX 1. APARTAT 2), els substantius estudiats són:

Barraca, diana, tanto i xitxarro.

5.3 VERBS I EXPRESSIONS PER FER GOL

Els verbs i sintagmes verbals estudiats en aquest apartat (v. ANNEX 1. APARTAT 3) són els següents:

Escurçar la diferència, establir (un gol al marcador), foradar (la porteria), golejar, igualar, inaugurar (el marcador), incrementar la diferència, introduir la pilota (a la porteria), maquillar el resultat, marcar, materialitzar, mullar, neutralitzar, obrir el marcador (o el meló, la llauna), penetrar la porteria, perforar (la porteria), reduir la diferència, remuntar, resoldre, retallar la diferència, sentenciar, sorprendre (el porter), sucar, superar el porter, traduir una jugada en gol, transformar, trencar l'empat, vèncer el porter i veure porteria.

5.4 VERBS PER REBRE GOLS

El verb analitzat en aquest apartat (v. ANNEX 1. APARTAT 4) és:

Encaixar.

5.5 EL COP DE PILOTA

En aquest apartat, els termes i expressions analitzats (v. ANNEX 1. APARTAT 5) són els següents:

Bandau, barrada, bardo, barret, barrino, batzac, boleia, bolet, burxoc, cabe, cacau, cacauet, canonada, canyardo, caqui, castanya, ceba, ceballot, centrada-xut, centre-xut, chupinazo, ciri, coça, cop, cop d'esperó, cop de cap, cop de taló, cop franc, cullera (1), cullera (2), disparo, escorpí, espaldinha, falta (directe o indirecte), faut (directe o indirecte), fava, flèquic, folha seca, foul (directe o indirecte), gardela, garrotada, gleva, globus, hòstia, llançament (de falta, de porteria...) (1), llançament (2), lliure (directe o indirecte), masmàrria, mastegot, míssil, misto, mitja volea, mitja xilena, nata, obús, onze metres, pena màxima, penal, penal de Panenka, penalty, pepino, pinya, punta, puntada (de peu), punxa, punxot, rabona, remat, rematada, rematada a boca de canó, (rematada de) cullera, (rematada de) mitja volta, (rematada de) palometa, (rematada en) planxa, rosca, sacada (de falta, de porteria...), salt anglès, saque (de falta, de porteria...), seca, servei (de porteria, de falta...), tir, tiro, tisora, trallazo, tret, trivela, trompada, vaselina, ventallot, volea, xilena, xurro, xut, xut de càstig, xutàs i yayardo.

5.6 VERBS PER COLPEJAR LA PILOTA

En aquest apartat, s'han analitzat els següents verbs (v. ANNEX 1. APARTAT 6):

Acabar (la jugada), afusellar, bombar, col·locar, connectar, creuar, disparar, engegar, empalar, empalmar, empènyer, engaltar, enviar la pilota (al pal, a la porteria...), estavellar, llançar (una falta, un penal...), pentinar, picar (una falta, un penal...) (1), picar (2), provar, rebentar, rematar, sacar, servir, tirar (1), tirar (una falta, un penal...) (2), treure i xutar.

6. ANÀLISI DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA EN ALTRES LLENGÜES

Aquest apartat consta d'un breu glossari del vocabulari futbolístic usat per a designar el gol i tots els tipus de rematades de vuit llenguatges diferents al català: italià, castellà, anglès, francès, neerlandès, polonès, portuguès i gallec.

Cal mencionar que l'estudi dels termes no és, ni molt menys, exhaustiu, ja que l'objectiu és obtenir una petita mostra dels termes utilitzats i dels seus processos de formació per poder-los comparar amb els termes i processos de la llengua catalana. De totes maneres s'ha intentat que l'anàlisi fos significativa i el màxim de vàlida possible.

Com passa amb el glossari del vocabulari català, aquests glossaris també han estat col·locats als annexos perquè la seva lectura no és estrictament necessària. Tot i això, és recomanable consultar l'anàlisi (v. ANNEXOS 2 a 9) en cas de dubte, ja que ofereix informació sobre cada un dels termes i expressions.

La informació que apareix és la següent:

1. El terme futbolístic equivalent en català.
2. La traducció literal de la paraula al català ¹⁷.
3. El procediment de formació seguit. En alguns casos, apareixen explicacions i curiositats sobre el terme i la seva formació (si no és el mateix procediment que el terme català a què equival).

6.1 ITALIA

Els termes italians analitzats (v. ANNEX 2) són els següents:

Biciletta, calcio, cannonata, colpo, colpo di tacco al volo, colpo di testa, colpo di testa in tuffo, cucchiaio, foglia morta, forbice, forbiciata, fucilata, gol, incornata, marcatura, massima punizione, mezza rovesciata, pallonetto, pedata, penalty, punizione, rabona, rete, rigore, rovesciata, scorpione, testata, tiro, tiro al volo, tuffo i veronica.

---

¹⁷ En el cas del vocabulari castellà i gallec, amb moltes similituds al català, si el terme futbolístic equivalent en català és el mateix que la traducció literal de la paraula, només apareixerà escrita una vegada.

6.2 CASTELLÀ

Els termes castellans que formen part d'aquest apartat (v. ANNEX 3) són:

Barraca, cabezazo, cañonazo, chilena, chupinazo, chut, diana, disparo, escorpión, falta, foul, globo, gol, huguina, libre, obús, palomita, patada, penalti, pepinazo, rabona, shot, sombrero, tanto, tijera, tiro, trallazo, vaselina, volea i zambombazo.

6.3 ANGLÈS

Els termes analitzats de l'anglès (v. ANNEX 4) són els següents:

Banana kick, bending ball kick, bicycle kick, devastating shot, dive header, driven shot, free-kick, full-volley, goal, half-volley, hard shot, header, heading, hot shot, jump header, kick, lob, miss kick, overhead kick, penalty kick, powerful shot, rabona kick, rapid-fire heading, scissors kick, scorpion kick, shot, spot kick, toss i volley.

6.4 FRANCÈS

Els mots i expressions analitzats en aquest apartat (v. ANNEX 5) són els següents:

But, coup, coup de ciseaux, coup du foulard, coup du sombrero, coup franc, faute, frappe, frappe à la volée, frappe demi-volée, frappe de la tête, frappe de scorpion, frappe en plongeon, frappe lobée, frappe par derrière, lob, pénalité, penalty, reprise de volée, retournée i tir.

6.5 NEERLANDÈS

En neerlandès, els termes estudiats són els següents (v. ANNEX 6):

Boogbal, doel, doelpunt, duik kopbal, elf meter, goal, kopbal, kopstoot, lob, omhaal, penalty, pomp, schieten, schop, strafschop, trap, treffer, vrijeschop i volley.

6.6 POLONÈS

Els termes analitzats en polonès (v. ANNEX 7) són els següents:

Banka, bramka, budka, glowa, gol, jedenastka, karny, kopniecie, lob, nozyczki, pośredni, sito, strzak, szczupak, szmata, uderzenie i wolny.

6.7 PORTUGUÈS

Els mots i expressions portuguesos estudiats (v. ANNEX 8) són els següents:

Bola bombeada, cabeçada, castigo, castigo maximo, chapéu, chuto, folha seca, golo, grande penalidade, livre, penalty, picada a bola, pontapé, pontapé de bicicleta, pontapé de calcanhar i remate.

6.8 GALLEC

Els termes gallecs que han estat estudiats (v. ANNEX 9), seguint les premisses anteriors, són:

Cabezada, chilena, disparo, escorpión, falta, gol, penalti, prancha, rabona, tesoir, tiro, trallada, vaselina i volea.

7. ESTUDI DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA ANALITZADA

En primer lloc cal deixar clar que no ha estat analitzada tota la terminologia futbolística, ni en llengua catalana ni en altres llengües.

Pel que fa al català, s'han analitzat els SN i SV que designen els tipus de gol i maneres de colpejar la pilota. En les llengües diferents del català, només han estat analitzats els SN que es poden traduir pels termes analitzats en llengua catalana.

No s'ha realitzat una anàlisi completa, sense tenir en compte que l'extensió del treball seria desmesurada, perquè l'objectiu no és recollir tota la terminologia futbolística catalana, sinó recollir-ne una mostra per estudiar-ne el procés de formació i la inclusió dels termes en els diferents diccionaris de la llengua catalana.

Així doncs, amb l'obligatorietat d'escollir un àmbit concret de l'esport per analitzar-ne la terminologia, s'ha optat pel gol i la rematada. Per escollir-ho s'ha valorat la coneixença que hi ha d'aquest àmbit en la majoria de la població: és a dir, quan es parla de futbol, la majoria de gent pensa en els gols i en la manera d'aconseguir-los. Això fa que aquest àmbit concret sigui més conegut que altres àmbits (com el de les infraccions o les posicions dels jugadors sobre el terrenys de joc, sobre els que s'havia pensat fer l'anàlisi) i que, per tant, la terminologia d'aquest àmbit sigui més rica i més variada (tenint en compte que quanta més gent ho conegui, més se'n parlarà; i d'aquesta manera hi haurà més riquesa de vocabulari).

D'altra banda, dintre de l'àmbit escollit, s'ha intentat fer una recerca i una anàlisi exhaustives dels termes en llengua catalana (principalment de la zona on es parla català central, però també intentant recollir termes d'altres zones on es parla el català); mentre que de les altres llengües simplement s'ha volgut fer una recopilació d'alguns termes (ni molt menys tots els utilitzats) per poder-los comparar amb els termes catalans. S'ha seguit aquest criteri per dos motius: en primer lloc, perquè l'objectiu del treball és analitzar la terminologia catalana (i no la d'altres llengües); en segon lloc, per una qüestió pràctica, ja que és molt difícil fer una anàlisi completa de la terminologia d'una llengua totalment desconeguda.

Així doncs, pel que fa a les llengües diferents al català, simplement s'ha intentat recollir una petita mostra per tenir informació sobre els processos de formació del termes futbolístics i poder-los comparar amb el català; això sí, una mostra que s'ha volgut que

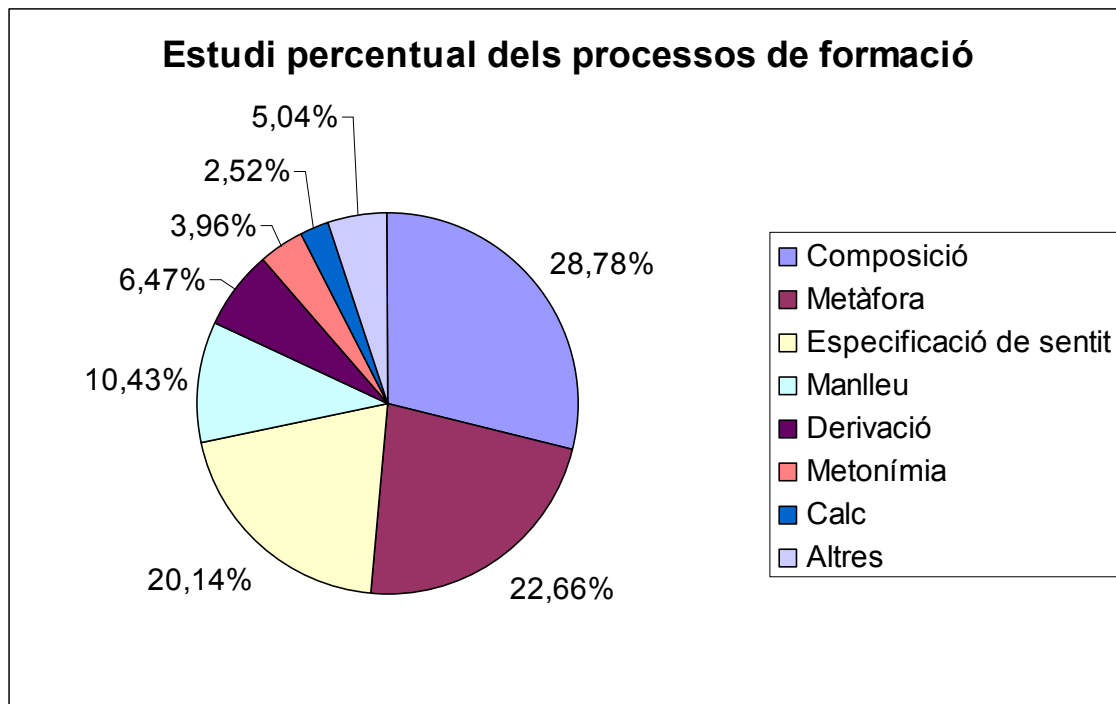
sigui vàlida i significativa (per la qual cosa s'ha preguntat el vocabulari a persones amb coneixements futbolístics en la seva llengua materna). Tot i això, amb consciència que una mostra tan minsa pot no ser estrictament fidel a la realitat, però davant la gran dificultat d'obtenir una mostra exhaustiva a causa de la falta de coneixement de les llengües, s'ha optat per deixar clar en tot moment el nombre de paraules analitzades i per no fer afirmacions categòriques sobre els resultats en cap moment.

7.1 ESTUDI DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA CATALANA

7.1.1 ESTUDI DELS PROCEDIMENTS DE FORMACIÓ

El primer que es pot observar en fer un estudi de la terminologia catalana estudiada és que hi ha més procediments de formació que no pas termes analitzats: per donar significat futbolístic als 209 termes o expressions que tenen entrada al recull de terminologia catalana, s'ha fet ús de 278 procediments de formació diferent. Això provoca que molts dels termes analitzats tenen un significat futbolístic gràcies a més d'un procés de formació (la mitjana dels processos de formació que segueix cada paraula és d'1,31).

Hi ha molts exemples en què un dels processos que es combina amb un altre és el procés de composició. Mitjançant la composició s'aconsegueix un sintagma lexical, però una o més de les paraules que formen el sintagma lexical són sotmeses a un altre procés per adquirir el significat futbolístic. És el cas, per exemple, de 'pena màxima' (un sintagma lexical format pel substantiu 'pena' que, per la seva banda, adquireix el significat futbolístic gràcies a un calc de l'anglès) o d' 'incrementar la diferència' (un altre sintagma lexical compost del verb 'incrementar' que té el significat futbolístic fent ús d'una especificació de sentit); entre molts altres.

Gràfic 1. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació

En el gràfic es pot observar el percentatge d'ús dels diferents processos de formació.

Tal com es pot veure, el procés de formació més utilitzat és el de la composició (amb un 28,78%; 80 dels 278 procediments analitzats). D'aquests 80, hi ha 78 processos que donen lloc a un sintagma lexical, mentre que en només dues ocasions s'utilitza aquest procés per crear un únic mot (és el cas de 'centrada-xut' i 'centre-xut').

Una explicació per la creació de tants sintagmes lexicals és que hi ha alguns mots com 'gol', 'cop' o 'rematada' que es poden complementar amb múltiples adjectius o sintagmes preposicionals, donant lloc a diferents sintagmes nominals amb el mateix nucli. Per exemple, amb el mot 'gol', hi ha 'gol de Wembley' i 'gol fantasma' (v. 5.1 GOL); amb 'cop' hi ha 'cop de cap' i 'cop de tacó'; i amb 'rematada', 'rematada de mitja volta' i 'rematada en planxa'.

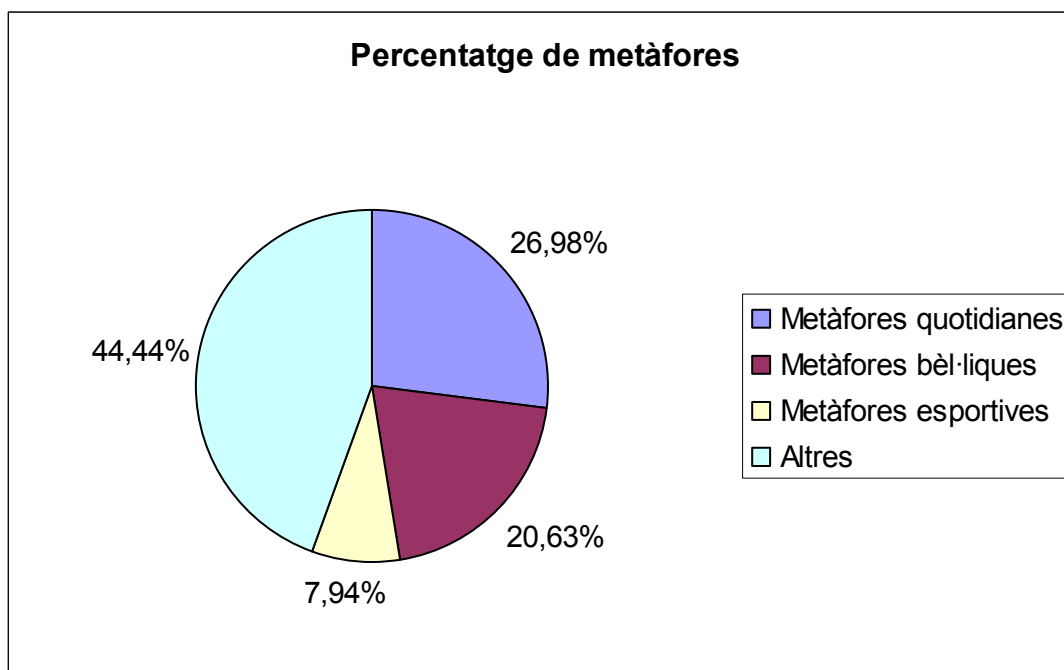
Un altre motiu que respon a la creació de tants sintagmes lexicals és la creació de sintagmes verbals utilitzats per fer referència a la consecució d'un gol, com ara 'augmentar la diferència' i 'desfer l'empat' (v. 5.3 VERBS I EXPRESSIONS PER FER GOL).

Cal dir que alguns dels sintagmes lexicals analitzats no sempre funcionen com a sintagmes lexicals, ja que de vegades només s'utilitza un dels mots que els forma (aquest fet s'ha indicat en l'anàlisi posant la part que es pot ometre entre parèntesis). És

el cas, per exemple, de ‘perforar (la porteria)’, ‘sorprendre (el porter)’, ‘(rematada de) palometa’, ‘tirar (una falta, un penal...)’...

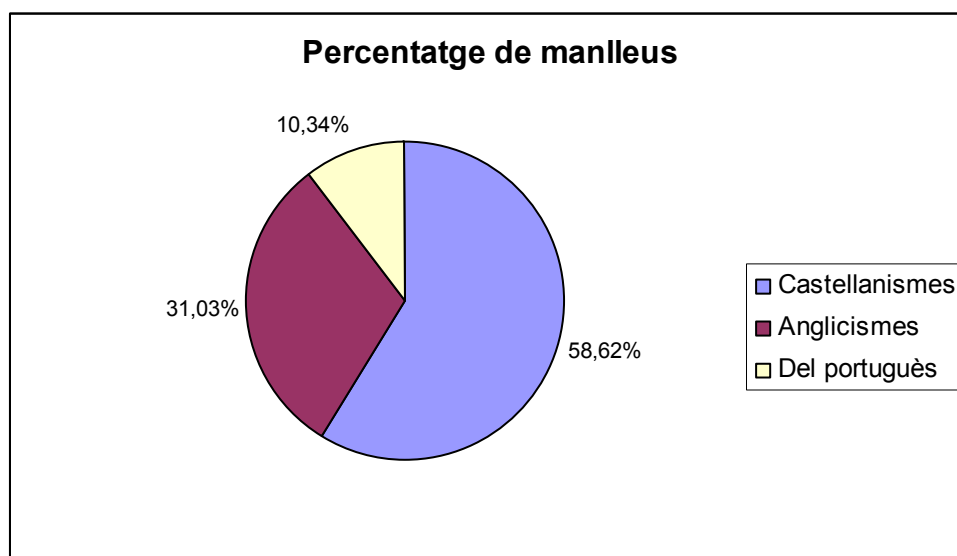
El segon procediment més utilitzat és el de la metàfora (amb un 22,66%, 63 dels 278 procediments analitzats). En el treball s’han considerat diferents tipus de metàfores: 17 metàfores que han estat anomenades quotidianes, a causa de la comparació entre l’acció futbolística i un objecte o element quotidià, propi de la vida de cada dia (és el cas de ‘barret’, ‘bolet’, ‘tisora’, ‘vaselina’...); 13 que han rebut el nom de bèl·liques, en motiu de la comparació entre una acció esportiva i una acció que es pot considerar pròpia de la guerra: el tret d’una arma, una explosió... (en són exemples ‘canonada’, ‘míssil’, ‘tret’ o ‘tir’; entre altres); 5 són metàfores esportives, ja que es compara una acció del futbol amb una acció d’un altre esport o espectacle (és el cas de ‘diana’, ‘cabe’, ‘salt anglès’, ‘empalar’ i ‘picar’); les altres metàfores analitzades, 28, són fruit d’una comparació futbolística amb qualsevol element diferent dels comentats fins al moment. Algunes d’aquestes metàfores apareixen com a comparació entre un cop de peu a la pilota amb un altre tipus de cop: en són exemples ‘garrotada’ (cop de garrot) o ‘gleva’ (bufetada). En el gràfic posterior es mostra el percentatge dels diferents tipus de metàfores analitzats.

Gràfic 2. Inclou el percentatge referent als tipus de metàfores

El tercer procediment més utilitzat ha estat el de l'especificació de sentit, amb un 20,14% dels processos analitzats (56 dels 278). Els termes creats per especificació de sentit són aquells que s'obtenen sense necessitat de canviar la definició proporcionada pel diccionari (que pot pertànyer a àmbits tan variats com el jurídic, en el cas de 'sentenciar'; o l'àmbit esportiu, en el cas de 'servir') sinó aplicant-la a l'àmbit del futbol. Destaquen les especificacions que han permès entendre un encontre d'un cos contra un altre com un encontre d'una part del cos contra la pilota (és el cas de 'batzac', 'cop', 'ceba', 'hòstia', 'trompada'...)

Seguidament, el següent procés més utilitzat ha estat el dels manlleus (amb un 10,43%, 29 dels 278 termes). De manlleus utilitzats en català, n'hi ha que procedeixen de l'anglès (9 dels 29), del castellà (17 dels 29) i del portuguès (3 dels 29); distribuïts percentualment de la manera que es pot veure al gràfic següent.

Gràfic 3. Inclou el percentatge referent als tipus de manlleus

La distribució dels manlleus té fàcil explicació. Més de la meitat procedeixen del castellà (com ara '*tanto*' o '*chupinazo*'), llengua veïna del català amb la qual està permanentment en contacte i de la qual ha rebut moltes influències al llarg de la història (moltes durant l'època de Franco, quan el català va ser prohibit); d'aquesta manera s'entén que una part no gens menyspreable del vocabulari analitzat (el 6,12%) siguin termes d'origen castellà.

Els manlleus procedents de l'anglès (com 'xut' o 'gol') són termes que s'introdueixen al català quan el futbol arriba a Catalunya. Aquests termes s'introdueixen perquè el català no tenia termes propis per designar les noves accions futbolístiques i, abans d'inventar nous termes sense saber quin criteri seguir, van optar per adoptar els termes que ja s'utilitzaven en anglès.

Els altres manlleus procedeixen del portuguès: *'folha seca'* i *'trivela'*. Són termes que designen accions de creació més o menys recent, però que no existeixen des de l'origen del futbol. Aquests termes, com que han estat creats per jugadors brasilers, reben el nom amb el llenguatge del Brasil, el portuguès.

Menció a part mereix el terme *'espaldinha'*. És un terme format amb el lexema castellà *'espalda'* i el sufix portuguès *'-inha'*; ja que va ser un terme creat per periodistes espanyols però l'acció va ser efectuada per un jugador brasiler, d'aquí el sufix portuguès en honor seu (v. *'espaldinha'*).

El procés de derivació ha estat utilitzat en 6,47% dels casos (en 18 dels termes analitzats). En 15 dels 18 casos analitzats (excepte *'canonada'*, *'espaldinha'* i *'yayardo'*) el procediment de derivació dona lloc a un terme a partir d'un altre terme que també ha estat inclòs en el recull de terminologia catalana (en són exemples *'golejar'*, derivat de *'gol'*; *'llançament'*, derivat de *'llançar'*; o *'rematada'*, derivat de *'remat'*).

La metonímia, seguit un 3,96% de les vegades (en 11 dels 278 procediments), consisteix a anomenar una acció futbolística amb una acció o element amb el qual guarda alguna relació; relació que pot ser espacial (és el cas de *'barraca'* o *'onze metres'*), de continent per contingut (el *'marcador'*) o temporal (*'veure porteria'*); entre altres possibles relacions menys habituals.

El següent procediment més utilitzat és el del calc semàntic (en un 2,52% dels procediments utilitzats, en 7 dels 278). 6 dels 7 calcs (excepte *'treure'*, traducció del castellà) són traduccions de termes anglesos. Igual com passa amb els anglicismes, aquests termes anglesos van ser adaptats quan el futbol va arribar a Catalunya; però, en aquest cas, en comptes de mantenir-se el terme anglès, s'ha optat per utilitzar una traducció literal dels termes (és el cas de *'fora de joc'* per *'off-side'*; de *'càstig'* per *'penalty'* o de *'lliure'* per *'free'*).

Els altres procediments, utilitzats un 5,04%, són l'elisió, l'epònim, la conversió i altres figures retòriques com la ironia, la hipèrbole o la sinècdoque.

Els termes que segueixen el procediment d'elisió són 5 (un 1,8%), tots ells formats a partir de l'elisió del terme 'llançament' de sintagmes nominals com 'llançament de falta' o 'llançament de penal', per exemple.

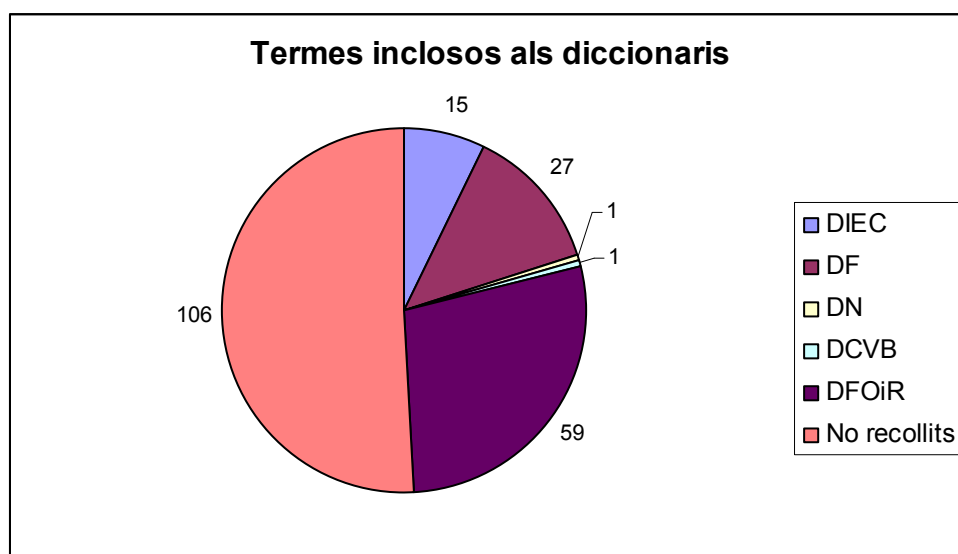
Els epònims són els noms comuns 'canyardo', 'gardela' i 'yayardo'; formats a partir dels noms propis de Cañardo, Gardel i Yáyá, respectivament.

La conversió es produeix en els casos de 'lliure' i 'xilena'; adjectius convertits en substantius.

La ironia és present en els verbs 'encolomar' i 'endossar'; la hipèrbole, en el verb 'rebotar'; i la sinècdoque, en el substantiu 'llançament'.

Cal destacar l'ús dels substantius 'cacau' i 'caqui' com a sinònim de xut fort. Són dos substantius el procés de formació dels quals no s'ha pogut trobar en cap de les fonts consultades. Per la qual cosa, i per tal de no cometre un error, no s'indica el procés de formació que han seguit per adquirir el significat futbolístic.

7.1.2 ESTUDI DE LA INCLUSIÓ DE LA TERMINOLOGIA ALS DICCIONARIS CATALANS

Gràfic 4. Mostra el diccionari on es poden trobar els termes analitzats

Com es pot veure al gràfic, menys d'un quart dels termes analitzats (44 dels 209 termes, el 21,05%) són inclosos en diccionaris de la llengua catalana, entenent com a diccionaris de la llengua catalana el DIEC (Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans), el DF (el Diccionari de Futbol del TERMCAT), el DN (el Diccionari de Neologismes del TERMCAT) i el DCVB (El Diccionari Català-Valencià-Balear d'A. M. Alcover i F. de B. Moll).

Aquestes dades reflecteixen que la terminologia futbolística del català, en la seva majoria, no forma part del vocabulari i lèxic normatiu del català (ja que no es troba inclosa en el DIEC); però és que ni tan sols queda recollida al DCVB (que recull les diferents parles de la llengua catalana) i als DF i DN del TERMCAT (centre que recull la nova terminologia del català), per la qual cosa es pot afirmar que el vocabulari futbolístic català no queda massa ben recollit en cap dels diccionaris de la llengua catalana. I és que bona part del llenguatge futbolístic normalment es generalitza i s'empra en tots els àmbits del futbol (excepte alguns termes utilitzats exclusivament pels mitjans de comunicació o per la gent del carrer); però aquest fet no implica que el vocabulari futbolístic acabi sent recollit en els diccionaris.

Això demostra que el futbol, a Catalunya, és en català de manera natural, no pas perquè s'hagi imposat la llengua catalana des d'alguna institució. El fet que pràcticament no estigui recollit en els diccionaris demostra que no hi ha un intent de protecció de la terminologia futbolística catalana, sinó que és una terminologia que sobreviu per si sola i que és utilitzada sense necessitat que sigui imposada.

D'altra banda, cal destacar el llibre *Diccionari de futbol* de Rudolf Ortega i Robert publicat l'any 2003 i que és el "primer diccionari d'ús de termes futbolístics en català, un recull molt complet, imprescindible tant per als aficionats com per als professionals del món del futbol"¹⁸. És un diccionari que ha estat molt útil a l'hora d'elaborar aquest treball ja que no només inclou 59 termes que no són inclosos en els altres diccionaris consultats (el 28,23%), sinó que també facilita informació sobre l'origen d'algun terme ja inclòs en els altres diccionaris.

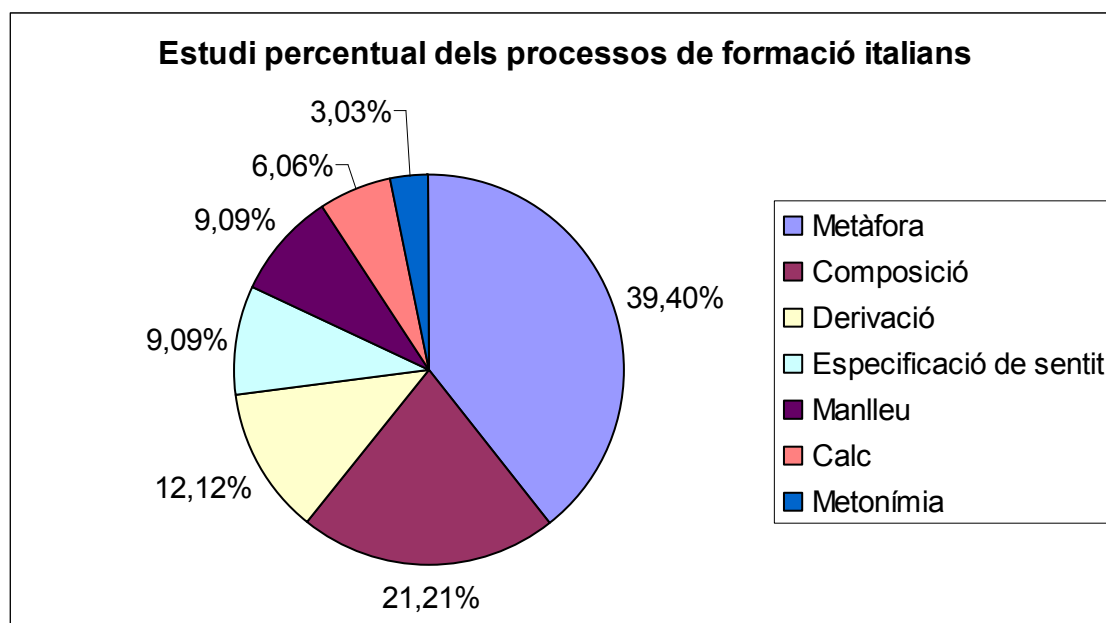
¹⁸ Tal com diu a la portada de:

ORTEGA i ROBERT, Rudolf, *Diccionari de futbol*, Edicions 62, Barcelona, 2003.

Ara bé, ni en el DFOiR ni en els altres diccionaris consultats no hi ha inclosos 106 termes dels 209 analitzats (el 50,72% dels termes analitzats). Aquestes dades corroboren el que s'ha dit anteriorment: un poc percentatge de la terminologia futbolística catalana s'inclou en els diccionaris catalans (ni en els diccionaris generals ni en els especialitzats en futbol). Hi ha alguns termes inclosos en els diccionaris, però no amb el significat futbolístic (no recollit en cap diccionari en aquest sentit); en són exemples mots tan habituals com 'transformar', 'cop' o 'lliure' (per destacar-ne alguns).

D'altra banda, hi ha alguns que no s'inclouen en els diccionaris, ni amb significat futbolístic ni amb un altre significat (no recollit en cap diccionari), ja sigui perquè són termes d'una altra llengua utilitzats futbolísticament en català ('cabe', 'espaldinha', 'foul' o 'pepino') o perquè són termes catalans que només tenen el significat futbolístic, significat que no queda recollit en cap diccionari: 'centrada-xut' o 'centre-xut'.

7.2 ESTUDI DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA DE LES LLENGÜES NO CATALANES

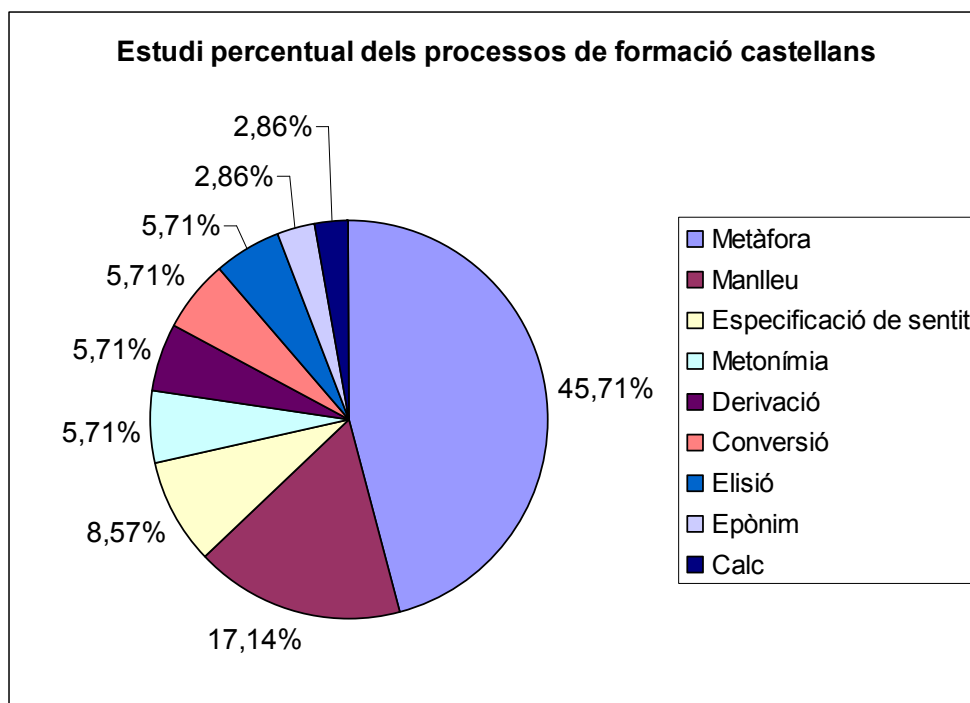
Gràfic 5. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació italians

En llengua italiana; s'han estudiat 31 termes que se serveixen de 33 sistemes de formació per adquirir el significat futbolístic (una mitjana d'1,06 procediments per terme, ja que cada terme segueix un únic procés excepte '*foglia morta*' i '*massima punizione*', formats a partir de dos procediments).

D'aquests 33 procediments, 13 són metàfores, 7 són composicions, 4 són derivacions, 3 són especificacions de sentit, 3 són manlleus, 2 són calcs i 1 és una metonímia.

Pel que fa a les metàfores, 4 (el 30,77%) són esportives; 4 (el 30,77%) són quotidianes; 3 són bèl·liques (el 23,08%); i les 2 restants, el 15,38%, no són classificades en cap dels grups anteriors. Pel que fa a les composicions, totes 7 formen sintagmes lexicals (la majoria dels quals construïts amb el substantiu 'colpo' com a nucli).

En referència als manlleus, 2 són anglicismes, el 66,67% (v. 'gol' i 'penalty'), i 1 és un castellanisme, el 33,33% (v. 'rabona'); mentre que els calcs, un procedeix d'una expressió anglesa (v. 'massima punizione') i l'altra d'una expressió portuguesa (v. 'foglia morta').

Gràfic 6. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació castellans

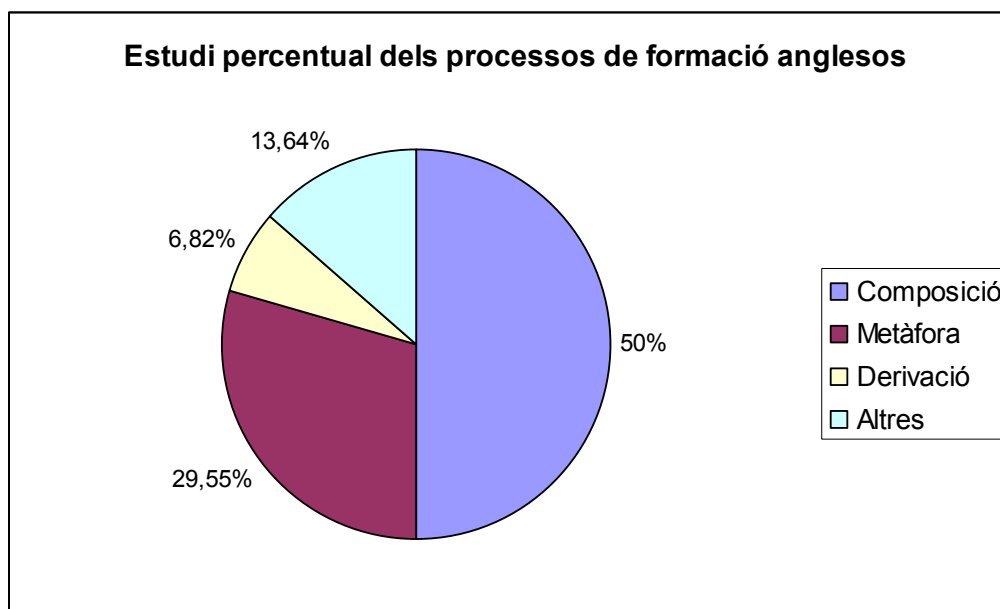
Els 30 termes analitzats en castellà adquireixen el significat futbolístic gràcies a 35 procediments de formació (amb una mitjana d'1,17 processos per paraula, tenint en compte que hi ha 5 termes que segueixen dos processos de formació, com per exemple 'chilena' i 'libre').

Dels 35 processos, hi ha 16 metàfores, 6 manlleus, 3 especificacions de sentit, 2 metonímies, 2 derivacions, 2 conversions, 2 elisions, un epònim i un calc.

Pel que fa a les metàfores, 7 són quotidianes (el 43,75% del total de les metàfores), 7 són bèl·liques (també el 43,75%) i les 2 restants són esportives (el 12,5%).

En referència als manlleus, tots 6 són anglicismes; mentre que el calc també és la traducció d'un terme anglès (v. *'libre'*).

Cal destacar que cap dels termes estudiats no fa ús del procés de formació per adquirir el significat futbolístic, en contra del que passa amb les altres llengües en les quals la composició és un dels procediments més utilitzats.

Gràfic 7. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació anglesos

Pel que fa a la llengua anglesa, s'han estudiat 44 procediments de formació en l'anàlisi de 29 termes (el que suposa una mitjana d'1,51 procediments per terme, la qual cosa significa que més de la meitat dels termes adquireixen el significat futbolístic gràcies a l'ús de més d'un procés de formació).

Dels processos de formació, 22 són composicions, 13 són metàfores, 3 són derivacions i la resta són una especificació de sentit, un equívoc, una conversió, un manlleu, una metonímia i una paraula amb significat futbolístic propi (cadascun d'aquests procediments utilitzats en un 2,27%). En parlar d'un terme amb significat futbolístic propi (v. *'lob'*) es fa referència a un terme que només té significat en el llenguatge futbolístic ja que la paraula no és utilitzada ni en altres contextos ni en altres llengües amb un altre significat. Per tant, aquest terme no segueix cap procés de formació per adquirir el seu significat.

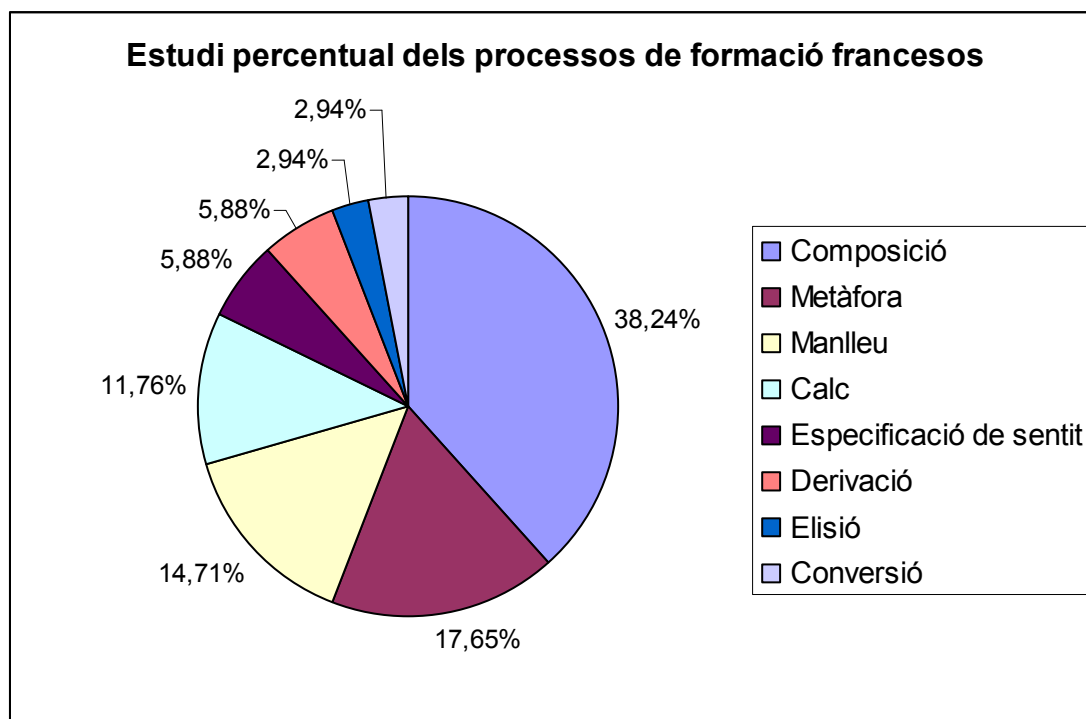
De les 22 composicions, 18 formen un sintagma lexical (molts dels quals tenen com a nucli els substantius *'kick'* i *'shot'*). La creació de tants sintagmes lexicals és una explicació a l'elevada mitjana d'1,51 procediments per terme, ja que molts dels termes

que formen part del sintagma lexical adquireixen el significat futbolístic a partir d'un altre procediment: és el cas de *'rabona'* (v. *'rabona kick'*), *'rapid-fire'* (v. *'rapid-fire heading'*) o *'scissors'* (v. *'scissors kick'*), entre d'altres.

De les 13 metàfores, 3 són quotidianes (23,08%), 3 bèl·liques (23,08%), 2 esportives (15,38%), i les altres 5 no es poden classificar en cap d'aquests grups.

Cal destacar que l'ús de manlleus no és tan notable com en altres llengües (només un 2,27%).

Gràfic 8. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació francesos

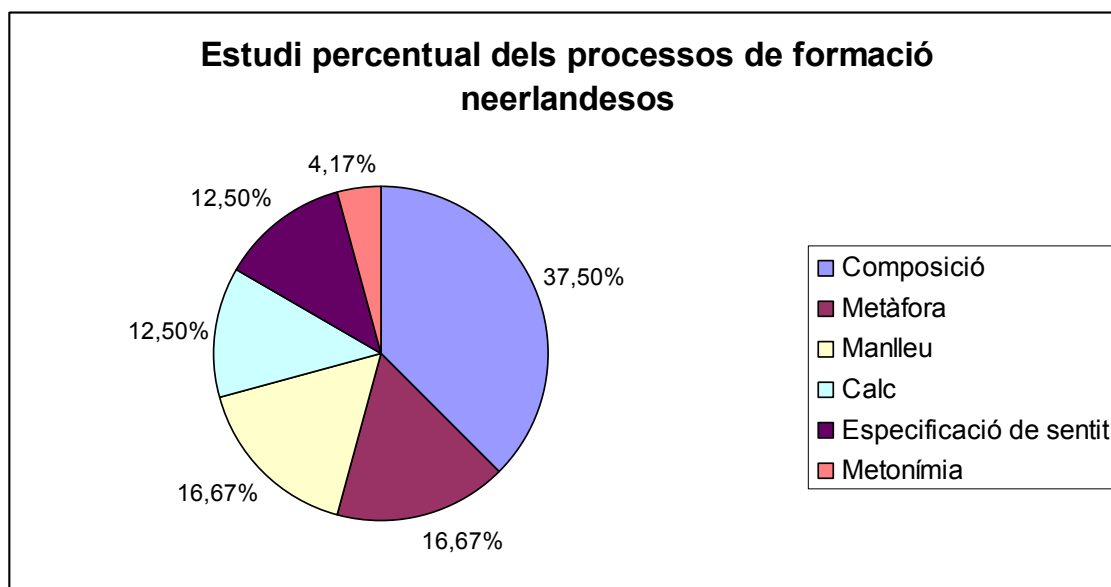
En llengua francesa, han estat analitzats 21 termes i 34 processos de formació (el que suposa una elevada mitjana d'1,62 procediments per terme).

D'aquests 34 processos, hi ha 13 composicions, 6 metàfores, 5 manlleus, 4 calcs, 2 especificacions de sentit, 2 derivacions, una elisió i una conversió.

De les 13 composicions, 12 formen un sintagma lexical (molts dels quals tenen com a nucli els substantius *'coup'* i *'frappe'*). Com passa en la llengua anglesa, en bastants ocasions algun dels termes que formen el sintagma lexical adquireix el significat futbolístic gràcies a un altre procediment. És el cas de *'sombbrero'* (v. *'coup du sombrero'*), *'demi-volée'* (v. *'frappe demi-volée'*) o *'scorpion'* (v. *'frappe de scorpion'*), entre altres.

Pel que fa a les metàfores, 3 són quotidianes (el 50%), 1 és esportiva (16,67%), 1 és bèl·lica (16,67%) i la restant (16,67%) no es pot classificar en cap d'aquests grups.

Pel que fa als manlleus, un és un castellanisme (el 20%) i els altres 4 (el 80%) són anglicismes; per la seva banda els 4 calcs també són traduccions d'expressions o mots anglesos.

Gràfic 9. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació neerlandesos

En llengua neerlandesa s'han analitzat 19 termes que segueixen 24 processos de formació (mitjana d' 1,26 procediments per terme).

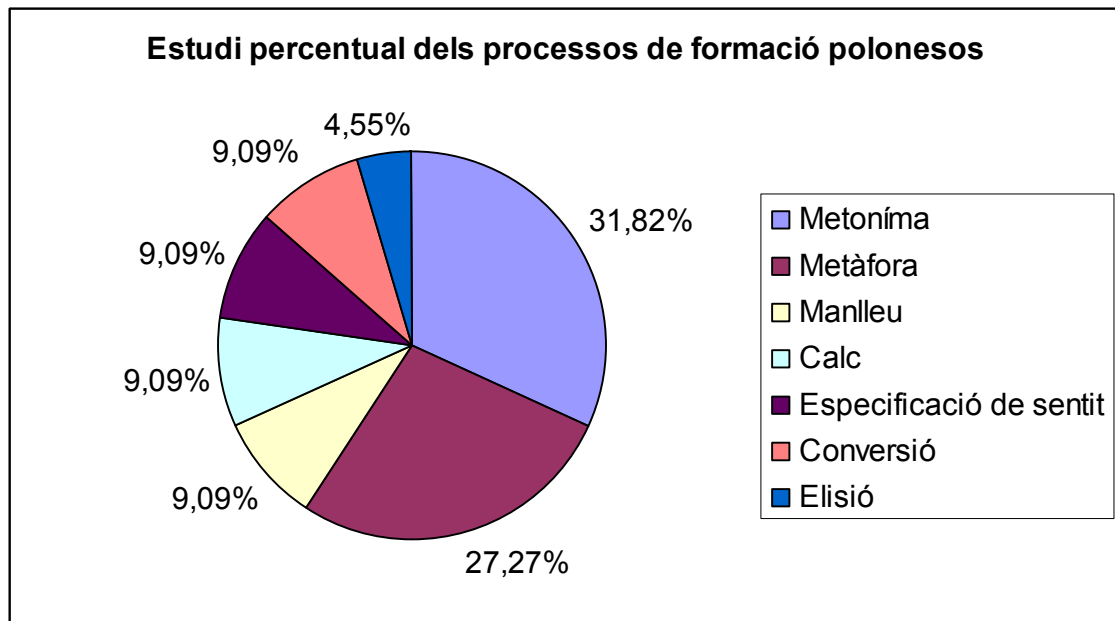
Dels 24 processos, hi ha 9 composicions, 4 metàfores, 4 manlleus, 3 calcs, 3 especificacions de sentit i una metonímia.

De les 9 composicions, només 2 formen un sintagma lexical, mentre que les altres 7 (el 77,78%) formen un sol terme. Així doncs, com en altres llengües, la composició és el procediment més utilitzat; però, en aquest cas, els termes units no formen un sintagma sinó un únic mot.

Pel que fa a les metàfores, 2 (el 50%) són esportives i 2 (el 50%) són bèl·liques. Així doncs, en el neerlandès no s'ha recollit cap metàfora quotidiana.

Pel que fa als manlleus, són tots 4 anglicismes; mentre que els 3 calcs també són traduccions de termes anglesos. Aquesta influència de l'anglès en els termes futbolístics neerlandesos (el 29,17% dels termes analitzats són adaptats o traduïts de l'anglès) s'explica per dos motius. En primer lloc, com passa en les altres llengües, per la

incorporació de termes anglesos al mateix temps en què s'introduïa el futbol a Holanda (en comptes de buscar termes en la llengua pròpia per designar les accions futbolístiques); en segon lloc, i com a complement del que s'ha dit anteriorment, pel coneixement que hi ha de la llengua anglesa en el territori neerlandès, que facilita l'ús de termes anglesos en el món del futbol.

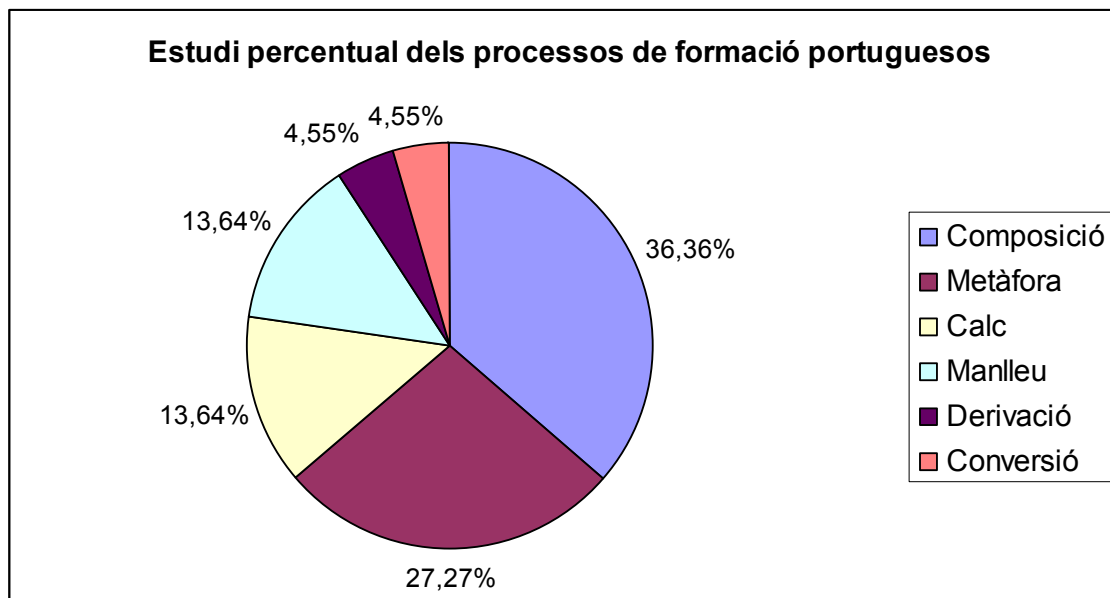
Gràfic 10. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació polonesos

En polonès s'han analitzat 17 termes, formats mitjançant 22 procediments de formació (amb una mitjana d'1,29 procediments cada terme).

D'aquests 22 procediments, hi ha 7 metonímies, 6 metàfores, 2 manlleus, 2 calcs, 2 especificacions de sentit, 2 conversions i 2 elisions.

Cal destacar l'ús de metonímies, molt més usades que en les altres llengües. Moltes d'aquestes metonímies són per contigüitat en l'espai, ja que l'acció rep el nom del lloc on passa o d'un lloc molt proper.

Pel que fa a les metàfores utilitzades, 5 són quotidianes (un 83,33%) i l'altra és bèl·lica (16,67%). En referència als manlleus i als calcs, tots els estudiats tenen origen en termes anglesos.

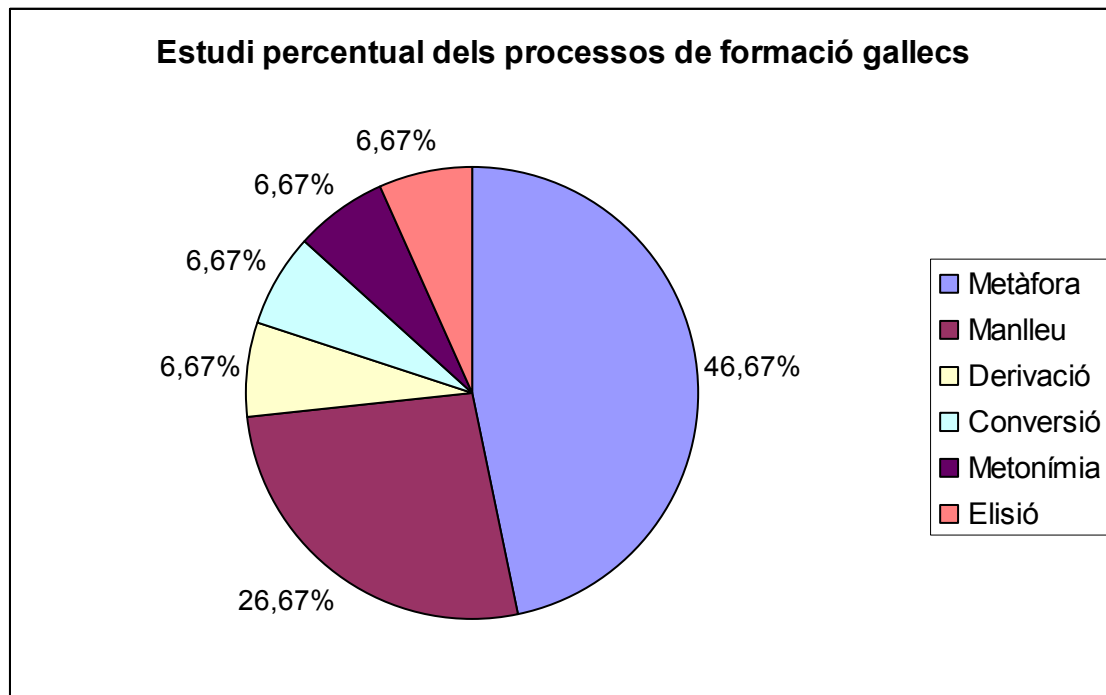
Gràfic 11. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació portuguesos

De termes portuguesos, se n'han analitzat 16, formats a partir de 22 procediments diferents (amb una mitjana d'1,38 procediments per terme).

Dels 22 procediments, 8 són composicions, 6 són metàfores, 3 són calcs, 3 són manlleus, i hi ha una derivació i una conversió.

De les 8 composicions, 7 (un 87,5%) donen lloc a un sintagma lexical (molts d'aquests formats amb el substantiu '*pontapé*').

Pel que fa a les metàfores, 3 (un 50%) són metàfores quotidianes i 3 (un 50%) no es poden classificar en cap dels grups elaborats al llarg del treball (per tant, no s'han analitzat ni metàfores esportives, ni bèl·liques). Pel que fa als calcs i manlleus, tots 6 són formats a partir de termes anglesos (ja siguin traduïts o adaptats).

Gràfic 12. Inclou el percentatge d'ús dels processos de formació gallecs

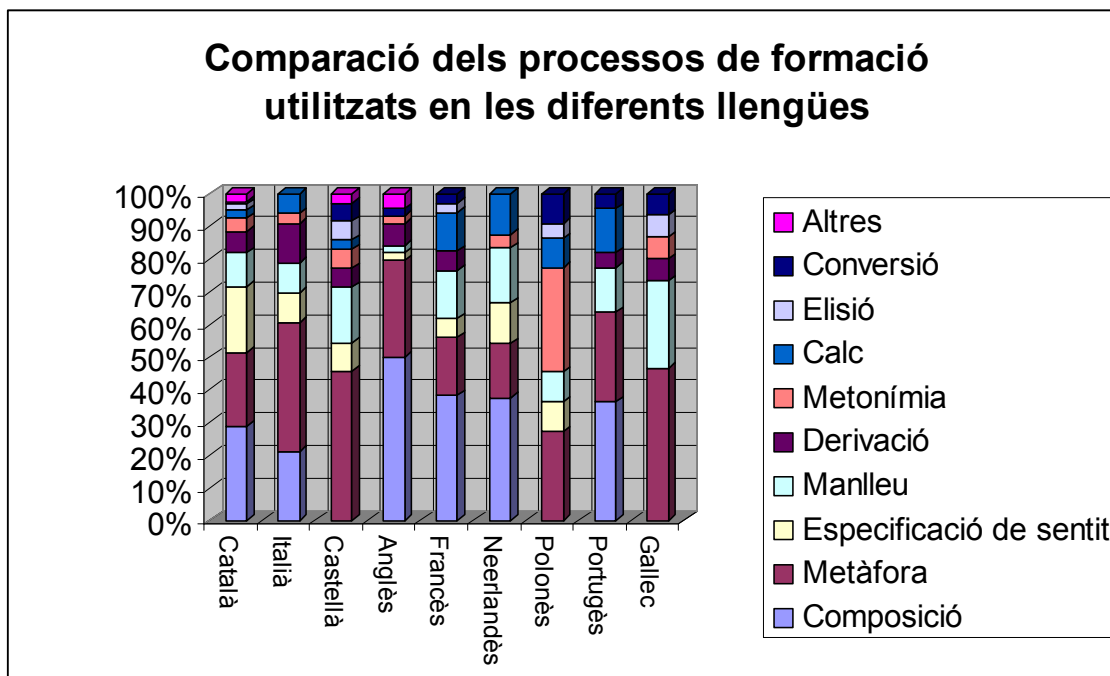
S'han analitzat 14 termes del gallec, formats a partir de 15 procediments de formació (amb una mitjana d'1,07 procediments per terme, ja que només el terme '*chilena*' adquireix el significat futbolístic mitjançant dos procediments).

Dels 15 procediments, hi ha 7 metàfores, 4 manlleus, i una derivació, una conversió, una metonímia i una elisió.

De les 7 metàfores, 4 són quotidianes (un 57,14%), 2 són bèl·liques (un 28,57%) i una restant (14,29%) que no es pot classificar en cap dels grups.

Pel que fa als manlleus, només un és un anglicisme (un 25%), mentre que els altres 3 són castellanismes (un 75%). Aquesta dada reflecteix la influència del castellà sobre el gallec (en part, degut a la imposició del castellà damunt el gallec durant el franquisme, tal com va passar a Catalunya). Cal destacar que és l'única anàlisi, a banda de l'anglesa, en la qual no s'ha recollit cap calc.

7.3 ESTUDI COMPARATIU DE LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA DE LES DIFERENTS LLENGÜES

Gràfic 13. Compara els percentatges de les llengües estudiades en l'ús dels recursos de formació

Aquest gràfic exemplifica la relació que hi ha entre els processos de formació utilitzats en les diferents llengües.

En català, el procediment més utilitzat és el de la composició (amb un 28,78%), com passa també en l'anglès, francès, neerlandès i portuguès (mentre que és el segon procediment més utilitzat en italià). El que cal destacar és que en les altres llengües (castellà, polonès i gallec) el procediment de composició no és utilitzat ni una sola vegada.

En català, el segon procediment més utilitzat és el de la metàfora (amb un 22,66%). La metàfora també és el primer o segon procediment més utilitzat en totes les altres llengües (en un percentatge que va des del 16,67% en neerlandès al 45,71% en castellà). A banda de les metàfores generals (aquelles no classificades en cap grup), les que dominen en català són les metàfores quotidianes (amb un 26,98%) seguides de les bèl·liques i les esportives. En 7 dels altres 8 llenguatges estudiats (excepte el neerlandès) també dominen les metàfores quotidianes. Cal destacar que en italià s'ha

analitzat el mateix nombre de metàfores esportives que de quotidianes; i que en castellà i anglès, el nombre de metàfores quotidianes estudiades és el mateix que el de metàfores bèl·liques.

Així doncs, la distribució dels tipus de metàfores també és similar en els estudis realitzats, tot i que Neus Faura i Pujol observa que el nombre de metàfores quotidianes utilitzades en català és major que en altres llengües (v. 4.3.1 METÀFORES). D'aquesta manera, l'anàlisi duta a terme en aquest treball ha aportat uns resultats diferents als de la filòloga.

Algunes de les metàfores són comunes en totes o la majoria de les llengües (v. 'escorpí' o v. 'tir'). D'altres, en canvi, només són utilitzades en una o poques llengües (com per exemple fulard –v. 'coup du fulard' – o lluç de riu –v. 'szczupak'). Sigui com sigui, el que queda clar és que el procediment metafòric és un dels més utilitzats per enriquir el llenguatge futbolístic.

El següent procediment més utilitzat en català és l'especificació de sentit (20,14%). És un procediment que no s'utilitza ni en portuguès ni en gallec, mentre que és usat per totes les altres llengües però amb un percentatge bastant més baix que el del català (el percentatge més elevat és el del neerlandès: 12,90%).

Així doncs, es pot observar que l'especificació de sentit és un recurs propi de gairebé totes les llengües, però que és utilitzat més freqüentment pel català. Ara bé, en aquest punt, l'anàlisi realitzada no és del tot fiable ja que la majoria de termes catalans formats a partir d'una especificació de sentit són verbs; i els verbs no han estat analitzats en les altres llengües.

Així doncs, sense tenir en compte els verbs estudiats, sinó només els substantius i sintagmes nominals (v. 5.1 GOL; v. 5.2 SINÒNIMS DE GOL; v. 5.5 EL COP DE PILOTA), el percentatge d'especificacions de sentit és de 7,14%; cosa que situa l'ús d'aquest procediment al mateix nivell que les altres llengües estudiades.

El següent procediment més utilitzat ha estat el manlleu o préstec (amb un 10,43% en català). És un procediment utilitzat en totes les altres llengües, en un percentatge que va des del 9,09%, en italià i polonès, al 26,67%, en gallec).

Ara bé, en l'anglès només hi ha un manlleu (el que suposa el 2,27% dels termes analitzats, un percentatge molt més baix que el de les altres llengües). Aquesta situació

s'explica de manera lògica: l'anglès és la primera llengua que es va utilitzar per parlar de futbol, per tant, a l'hora de crear-se la terminologia futbolística, no tenia cap llengua a què pogués emmirallar-se i de la qual pogués recollir paraules (així doncs, el castellanisme utilitzat en anglès –v. *'rabona'*– és un manlleu de creació més recent).

Per contra, totes les altres llengües van prendre de base la terminologia futbolística anglesa per crear la pròpia; així es van apropiat d'alguns termes utilitzats en anglès i que, actualment, són utilitzats per parlar de futbol en la majoria de les llengües: *'goal'*, *'lob'* o *'volley'*.

D'altra banda, hi ha un segon tipus de manlleus, manlleus entre llengües que tenen una certa relació o contacte. D'aquests, n'hi ha alguns exemples en italià (v. *'rabona'*), en anglès (v. *'rabona'*) o en francès (v. *'sombbrero'*), tots tres manlleus procedents del castellà; però aquest tipus de préstecs és més habitual, sobretot, en català (un 58,62% dels manlleus són castellanismes) i en gallec (on els castellanismes són un 75% dels manlleus). Aquesta situació s'explica per la proximitat i el contacte entre el castellà i les altres dues llengües (totes tres llengües coincideixen en el mateix estat) i per la imposició que va haver-hi del castellà a les zones de Catalunya i Galícia (on català i gallec són llengües pròpies) durant la dictadura franquista.

Seguidament, el proper procés més utilitzat és la derivació (amb un 6,47% en català). És un procés utilitzat pels altres llenguatges analitzats amb un percentatge similar al del català, excepte en les llengües neerlandesa i polonesa en les quals no s'ha analitzat cap procés de derivació.

El següent procediment és la metonímia (en català, amb un percentatge de 3,96%). El percentatge de metonímies de les altres llengües és similar al del català, excepte en francès i portuguès (llengües en les quals no s'ha observat cap metonímia) i excepte en polonès (que utilitza la metonímia en un 31,82% dels termes estudiats).

El pròxim procediment, el calc, és utilitzat en un 2,52% dels termes catalans estudiats. En les altres llengües, excepte l'anglès i el gallec en què no se n'ha observat cap, el percentatge de calcs és lleugerament més gran (fins arribar al 13,64% en portuguès).

De calcs, com passa amb els manlleus, n'hi ha de dos tipus. Uns, la gran majoria, són aquells termes traduïts d'expressions angleses i utilitzats des que el futbol va arribar als

diferents territoris (en destaca l'equivalent de l'expressió anglesa *'free-kick'*, usada en gairebé tots els llenguatges).

Els altres són aquells mots traduïts d'altres llengües diferents a l'anglesa i adquirits per les diferents llengües quan ja feia un cert temps que es practicava el futbol. Ara bé, d'aquests manlleus només se n'han observat dos casos (v. 'treure' i v. *'foglia morta'*).

Hi ha una explicació lògica respecte al fet que el nombre de calcs procedents de llengües diferents de l'anglès sigui inferior al nombre de manlleus (sobretot en el català i el gallec): els pobles de Catalunya i Galícia van adoptar paraules pròpies del castellà (castellanismes) perquè eren les que se sentien damunt els terrenys de joc; ara bé, la traducció literal d'aquestes paraules (el calc) mai no ha estat utilitzada en el llenguatge futbolístic.

Així s'explica, per exemple, com J. M. Puyal va desestimar l'ús de calcs dels termes castellans que s'havien introduït als camps de futbol catalans, optant sempre per trobar una expressió pròpia del català. És d'aquesta manera com els calcs no es van popularitzar; mentre que si se segueix mantenint l'ús dels castellanismes és perquè han quedat molt arrelats en el llenguatge popular (tot i que mai no han estat utilitzats en el llenguatge formal per la premsa catalana).

Altres procediments de formació utilitzats per les diferents llengües, en menor mesura, són l'elisió, l'epònim, la conversió, la ironia, la hipèrbole, la sinècdoque, l'equívoc; destacant d'aquest processos l'elisió i la conversió, utilitzats en pràcticament totes les llengües.

Un cop feta aquesta anàlisi, podem observar que l'estudi percentual dels processos de formació de la llengua catalana no és massa diferent de l'estudi de les altres llengües. Això vol dir que les 9 llengües estudiades se serveixen dels mateixos processos de formació amb un percentatge sense diferències massa destacables.

CONCLUSIONS

En primer lloc voldria destacar un dels fets que més m'ha sorprès: només el 49,28% dels termes catalans analitzats estan recollits en diccionaris i en reculls de terminologia futbolística catalana (entenent com a reculls el *Diccionari de Futbol* de Rudolf Ortega i Robert).

Aquest fet indica que, tot i que el futbol és, sens dubte, l'esport més practicat i amb més aficionats a Catalunya, el llenguatge futbolístic no és un dels llenguatges especialitzats més estudiats. Possiblement, el fet que sigui un llenguatge especialitzat tan conegut, parlat per tanta gent (cosa que el converteix en un llenguatge molt ric i amb molta variació segons qui l'utilitzi), dificulta la possibilitat de fer-ne un recull ampli.

A més, cal tenir en compte que és un llenguatge usat en dos àmbits i que presenta diferències segons l'àmbit d'ús: més espontani i col·loquial si és usat oralment; o més elaborat i formal si s'utilitza per escrit (com passa en la premsa). Tot i això, aquestes diferències no són tan grans com pugui semblar, ja que la majoria de termes tendeixen a ser usats en ambdós àmbits (ja tinguin l'origen en el llenguatge periodístic o bé en el llenguatge futbolístic popular).

Una altra dada que m'ha sorprès és la similitud que hi ha entre els processos de formació utilitzats en les diferents llengües, encara que hi ha algunes diferències destacables: en castellà, polonès i gallec no s'ha estudiat cap composició (procediment utilitzat de manera destacable en els altres llenguatges); el percentatge de metonímies en polonès és bastant més elevat que en altres llengües; en portuguès i gallec no s'ha observat cap especificació de sentit, cosa que no passa en les altres anàlisis; el nombre de castellanismes és més elevat en català i en gallec que en les altres llengües.

Però la similitud és encara més destacable tenint en compte que l'anàlisi s'ha fet de llengües romàniques (català, italià, castellà, portuguès i gallec), llengües germàniques (anglès i neerlandès) i llengua eslava (polonès). Així doncs, es pot arribar a la conclusió que el vocabulari futbolístic de les diferents llengües (llengües fins i tot de famílies diferents) no presenta massa diferències pel que fa als processos de formació.

D'altra banda, podem observar com els termes analitzats proporcionen una idea de quina ha estat l'evolució de la terminologia futbolística. A més, la similitud dels

processos de formació de les diferents llengües, amb percentatges semblants, informa que l'evolució que ha seguit el llenguatge futbolístic ha estat més o menys la mateixa en els diferents idiomes.

El primer llenguatge futbolístic que es va crear va ser el de la llengua anglesa. Posteriorment, el futbol va estendre's per altres territoris i les diferents llengües van trobar la necessitat de buscar un llenguatge per designar les accions del futbol. Primerament, es va optar per utilitzar aquells termes que ja s'utilitzaven en anglès. Alguns d'aquests termes s'han utilitzat igual que en la llengua anglesa (manlleus), altres s'han traduït pel terme equivalent en la llengua pròpia (calcs). Són aquests manlleus i calcs els que van crear el llenguatge futbolístic català fins els anys 1930.

Ara bé, l'evolució de l'esport durant el segle XX va fer que la terminologia formada a base de manlleus i calcs de termes anglesos fos insuficient per poder designar amb exactitud totes les accions que passen damunt el terreny de joc. Així, al llarg del segle XX, s'ha hagut de recórrer a altres procediments de formació: composició, especificació de sentit, metàfora, metonímia... S'ha aconseguit, d'aquesta manera, un enriquiment del llenguatge; enriquiment que, paral·lelament, ha permès enriquir les cròniques i retransmissions futbolístiques, fent-les més fiables i més adequades a la realitat.

Cal efectuar una menció al paper que juguen les metàfores, amb un percentatge més elevat al de la resta de procediments. Mitjançant una metàfora s'aconsegueix que una paraula o expressió qualsevol designi una acció que passi sobre el terreny de joc, fruit d'una comparació entre l'acció futbolística amb un element extern a l'esport (comparació que de vegades pot semblar surrealista, com ara la comparació entre un 'barret' i una acció esportiva).

L'ús de tantes metàfores, doncs, ha permès que hom pugui saber detalladament com s'ha dut a terme qualsevol acció d'un partit sense necessitat d'haver-la vist, simplement sentint una paraula o expressió. És un mostra de la riquesa del llenguatge: anomenant qualsevol cosa que originàriament no té cap relació amb el futbol es pot arribar a conèixer, per exemple, com un jugador ha aconseguit un gol saltant, movent les cames per col·locar-les en una posició gairebé perpendicular al tronc i colpejant la pilota amb el taló, per acabar caient d'esquena a la gespa.

Aquests nous procediments de formació (composició, metàfora...) es van començar a utilitzar en la llengua catalana de forma oral (durant la guerra civil i la dictadura franquista) i van introduir-se en la premsa esportiva a partir de l'any 1975. Ara bé, a

causa de la guerra civil es va introduir un procés de formació de terminologia futbolística que no es troba en les altres llengües: els manlleus de termes castellans. Entre 1939 i 1975 el català va ser prohibit en els actes públics i, tot i que la llengua catalana es mantenia en l'àmbit familiar, es va imposar el castellà. Això va fer que alguns dels termes castellans usats en el camp de futbol es fessin populars i que, actualment, encara siguin utilitzats (tot i que no formin part del llenguatge normatiu del català).

A partir de 1975, el tecnolecte futbolístic català va fer un pas endavant: J. M. Puyal va modernitzar la terminologia futbolística servint-se dels termes utilitzats al carrer, propis de l'àmbit popular, que va introduir en l'ús radiofònic i creant nous termes i expressions que amb el temps s'han anat popularitzant (fins al punt de ser habitual sentir-los en converses entre dos afeccionats al futbol).

Així doncs, les principals conclusions a què he arribat gràcies a l'estudi i comparació del vocabulari futbolístic en diferents llengües són: la similitud dels percentatges dels processos de formació entre les diferents llengües estudiades; i l'evolució del llenguatge futbolístic i dels processos de formació, marcada per l'evolució i el desenvolupament del futbol.

D'altra banda, el que he observat és que el llenguatge català del futbol és un llenguatge molt ric, tot i que el recull que se'n fa als diccionaris és poc extens, que està en formació contínua (a causa de la contínua evolució del futbol) i que té una relació directa amb la història de Catalunya i del català.

BIBLIOGRAFIALlibres

ARQUÉS COROMINAS, Rossend, *Diccionari Italià-Català*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2002.

BADIA i MARGARIT, Antoni M, *Gramàtica històrica catalana*, núm. 4, Biblioteca d'estudis i investigacions, València, 1981.

BADIA i MARGARIT, Antoni M., miscel·lània, *Estudis de llengua i literatura catalanes/X*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1985.

BAÑERES, Enric; SEABRA, Manuel de; BONET, Ester, *Diccionari de l'esport català-castellà castellà-català*, Fundació Enciclopèdia Catalana, Capellades (Barcelona), 1989.

BOOK, Tony, *Soccer. The skills of the game*, The crowood press, Londres, 1995.

CARR, Tony, *How to coach a soccer team. Professional advice on building a winning team*, Hayden Publishing, Londres, 2005.

CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *Futbol i llengua*, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de publicacions, Bellaterra (Barcelona), 2007.

CASTELLANOS i LLORENÇ, Carles; CASTELLANOS i LLORENÇ, Rafael, *Diccionari Francès-Català*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003.

COOK, Malcolm, *101 youth soccer drills. Age 7 to 11*, Black Publishers, Londres, 2004.

COOK, Malcolm; SHOULDER, Jimmy, *Soccer training. Games, drills and fitness practices*, Black Publishers, Londres, 2003.

DUEZ, Ann; NIJS, Bob de, *Diccionari Català-Neerlandès*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1993.

ENCICLOPÈDIA CATALANA, *Diccionari de la llengua catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1987.

ENCICLOPÈDIA CATALANA, *Gran diccionari de la llengua catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.

ENCICLOPÈDIA CATALANA, *Diccionari de paraules noves. Neologismes recollits a la premsa*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.

FABRA, Pompeu, *Converses filològiques*, Edhasa, Barcelona, 1983-84.

FÀBREGAS i BARRIU, Esteve, *Diccionari de veus populars i marineres*, Pòrtic, Barcelona, 1985.

FALUBA i MORVA, *Taalgids. Nederlands Catalaans Spaans*, La Magrana, Barcelona, 1997.

FAURA i PUJOL, Neus, *Futbol i llenguatge*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1998.

HAWKINS, Richard, *Fitness for Football. The official guide to success on and off the pitch*, FA Learning, Manchester, 2007.

HICKEY, Julia, *Understanding football*, Coachwise, Leeds, 1998.

LAROUSSE, *Diccionari compact català-anglès English-Catalan*, Larousse Editorial S.A., Barcelona, 2000.

LAROUSSE, *Diccionari compact català-francès francès-català*, Spes Editorial S.L., Barcelona, 2002.

LÓPEZ del CASTILLO, Luis, *Diccionari complementari del català normatiu*, Edicions 62, Barcelona, 1998.

LUXBACHER, Joseph A., *Attacking soccer. Tactics and drills for high-scoring offense*, Human Kinetics Publishers, Washington, 1999.

MACIÀ i GUILÀ, Jaume; DELGADO i MERCADER, Josep F.; MARCET i SALOM, Pere; MUÑOZ i MORATA, Anna M., *Llengua catalana COU*, TEIDE, Barcelona, 1995.

MARADONA, Diego Armando, *Yo soy el Diego*, Editorial Planeta, Barcelona, 2006.

MARTÍ, S.; FORTUNY, J.; LÓPEZ, M; RÁFOLS, J., *Bachillerato Lengua castellana i literatura I*, TEIDE, Barcelona, 2006.

MIRAVITLLES i SERRADELL, Joan, *Diccionari general de barbarismes i altres incorreccions*, Claret, Barcelona, 1982.

MOLL, Francesc de Borja, *Diccionari català-castellà castellà-català*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1980.

MORAN, Josep; ROBELLA, Joan A., *Diccionari etimològic manual*, Edicions 62, Barcelona, 1999.

ORTEGA ROBERT, Rudolf, *Diccionari de futbol*, Edicions 62, Barcelona, 2003.

PALOMA, David; RICO, Albert, *Diccionari de barbarismes*, Edicions 62, Barcelona, 1997.

POMARES, Joaquim, *Diccionari del català popular i d'argot*, Edicions 62, Barcelona, 1997.

REED, Les, *Basic Team Coaching. The official guide to success on and off the pitch*, FA Learning, Manchester, 2007.

SEABRA, Manuel de; DEVI, Vimala, *Diccionari Portuguès-Català*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1985.

SEABRA, Manuel de; DEVI, Vimala, *Diccionari Català-Portuguès*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2004.

SOLSONA, Ramon, *A paraules em convides*, Columna, Barcelona, 2005.

THADONI, Simon, *Soccer conditioning*, Black Publishers, Londres, 2006.

VALLS, Joan, *Fútbol de la "A a la Z"*, Sony España S.A., Gavà (Barcelona), 2004.

VOX, *Diccionario esencial Galego-Castelán Castellano-Gallego*, Vox, Capellades (Barcelona), 1997.

Articles

CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., "Futbol en antena", *Llengua i ús: Revista tècnica de política lingüística*, núm. 39, Barcelona, maig 2007, pàgs. 22-26.

GINESTA i PORTET, Xavier, "Entre la innovació i la coherència normativa. Futbol i Llengua als mitjans audiovisuals a la UAB", *Anàlisi. Quaderns de comunicació i cultura*, núm. 36, Bellaterra (Barcelona), gener 2008, pàgs. 227-232.

Webs

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, *Diccionari català-valencià-balear* [en línia], 2002, disponible des d'Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), *ésAdir* [en línia], Barcelona, 2005, actualització 20-08-2008, disponible des d'Internet a: <<http://esadir.cat/lexic/lexicesports>> [consulta: juny-juliol 2008].

FIFA Communications Division, Information Services, *FIFA Big Count 2006: 270 million people active in football* [en línia], Zurich, 2007, actualització 01-07-2008, disponible des d'Internet a: <http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/bigcount.statspackage_7024.pdf> [consulta 01 juliol 2008].

Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana. Segona edició* [en línia], Barcelona, 2004, actualització 17-01-2009, disponible des d'Internet a: <<http://dlc.iec.cat/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española* [en línia], Madrid, disponible des d'Internet a: <<http://www.rae.es/rae.html>> [consulta: juny 2008-gener 2009]

SOLÉ, Sergi, *De la 'espaldinha' al gimnasio* [en línia], Barcelona, 12-01-2008, disponible des d'Internet a: <http://www.elmundodeportivo.es/web/gen/20080112/noticia_53425357525.html> [consulta: 10 setembre 2008]

Soccer Coaching, *Soccerhelp dictionary keyword search* [en línia], USA, 1999, actualització 25-08-2008, disponible des d'Internet a: <http://www.soccerhelp.com/Soccer_Tips_Dictionary_Terms_A.shtml> [consulta: juliol 2008].

TERMCAT, Centre de Terminologia, *Diccionari de futbol* [en línia], Barcelona, 2006, actualització 05-01-2009, disponible des d'Internet a: <<http://www.termcat.cat/dicci/futbol/index.html>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

TERMCAT, Centre de Terminologia, *Neoloteca* [en línia], Barcelona, 1999, actualització 05-01-2009, disponible des d'Internet a: <<http://www.termcat.cat/neoloteca/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

TERMCAT, Centre de Terminologia, *Diccionari de patinatge artístic sobre gel* [en línia], Barcelona, 2007, actualització 30-12-2008, disponible des d'Internet a: <<http://www.termcat.cat/dicci/futbol/index.html>> [consulta: 30 desembre 2008].

Viquipèdia, *Futbol* [en línia], actualització 09-04-2008, disponible des d'Internet a: <<http://ca.wikipedia.org/wiki/Fútbol>> [consulta: juny 2008].

Wikipedia, *Fútbol* [en línia], actualització 05-06-2008, disponible des d'Internet a: <<http://es.wikipedia.org/wiki/Fútbol>> [consulta: juny 2008].

ZABALA, Diego, *INGLATERRA 1966: El 'gol' de Wembley* [en línia], Los Angeles, 2006, disponible des d'Internet a: <<http://www.laopinion.com/brindis/1966.html>> [consulta: 12 setembre 2008].

Altres fonts

Cròniques futbolístiques del *Diari de Girona* i *El Punt* que no poden ser citades degudament a la bibliografia ja que han estat recollides de retalls de diaris que no inclouen part de la informació necessària (número de diari, data de publicació, pàgina on es troba l'article...) ¹⁹.

---

¹⁹ Cada vegada que s'han citat fragments d'aquests diaris, als peus de pàgina s'ha recollit tota la informació de què es disposava.

ANNEXOS

ANNEX 1

APARTAT 1

Apartat que recull substantius i SN formats a partir del lexema ‘gol’.

Autogol: Gol marcat en la pròpia porteria, que compta a favor de l'adversari.

DF

Derivació. Terme format amb el prefix ‘auto-’ (del grec ‘*autós*’, ‘mateix’) i el lexema ‘gol’.

auto-+gol→autogol

Gol: Acte de fer passar la pilota o la bola per la porteria.

DIEC

Manlleu. Anglicisme. ‘Gol’ és un terme adaptat al català procedent de ‘*goal*’, que es tradueix per ‘gol’, ‘porteria’ o ‘objectiu’.

Així aconseguir un gol és literalment ‘arribar a la porteria’ o ‘assolir l’objectiu’.

Gol anul·lat: Gol que l'àrbitre invalida per raó d'haver-se aconseguit després d'una acció no reglamentària.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. És creat amb el substantiu ‘gol’ (el nucli) i l'adjectiu ‘anul·lat’ (CN).

Gol de falta: Gol marcat directament d'un servei de falta.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Format amb el substantiu ‘gol’ (nucli) i el SPrep ‘de falta’ (CN).

Gol de la mà de Déu: Nom amb què es coneix el gol que marcà Diego Armando Maradona al mundial de Mèxic de 1986, contra Anglaterra en quarts de final, i que suposava l'1 a 0.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. El substantiu que actua com a nucli és ‘gol’, complementat amb el SPrep. ‘de la mà de Déu’.

Aquest gol rep aquest nom ja que el mateix Maradona, en finalitzar el partit, va dir que si el gol havia estat amb la mà, havia estat la mà de Déu la que havia colpejat la pilota.

Anys més tard, el jugador argentí va reconèixer la veritat:

Ahora sí puedo contar lo que en aquel momento no podía, lo que en aquel momento definí como "La mano de Dios"... Qué mano de Dios, ¡fué la mano de Diego! Y fué como robarle la billetera a los ingleses también.²⁰

Gol de la tranquil·litat: Gol que suposa avançar-se en el marcador com a mínim per dos gols de diferència, i que genera en els aficionats i en l’equip confiança en la victòria.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Compost amb el nom ‘gol’, que actua com a nucli, i el SPrep ‘de la tranquil·litat’, amb la funció de CN.

Gol de la vergonya: Gol de l’honor.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició, sintagma lexical. El nucli és el substantiu ‘gol’, complementat pel SPrep ‘de la vergonya’.

Gol de la victòria: Gol que trenca una situació d’empat i que determina el resultat definitiu del partit.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Creat amb el substantiu ‘gol’ (el nucli) i el SPrep, que actua com a CN, ‘de la victòria’.

Gol de l’honor: L’únic gol marcat per un equip golejat, sovint en els darrers minuts del partit.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Compost del nucli ‘gol’ (un substantiu) i del CN ‘de l’honor’ (un SPrep).

---

²⁰ MARADONA, Diego Armando, *Yo soy el Diego*, Editorial Planeta, Barcelona, 2006, p.132

Gol de lletra: Gol marcat d'un lleuger toc d'esperó, havent deixat passar primer la pilota per entre les cames el mateix rematador.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Fet amb el substantiu 'gol', que funciona com a nucli, i el SPrep 'de lletra', que és el CN.

Gol de marca: Gol de gran bellesa.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Fet amb el nom 'gol' (el nucli) i el SPrep 'de marca' (CN).

Gol de Pelé: Gol marcat des de llarga distància (mig del camp o més) aprofitant que el porter es troba en una posició avançada.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Format amb el substantiu 'gol' (nucli) i el SPrep 'de Pelé', com a CN.

Pelé, exjugador brasiler considerat un dels millors futbolistes de la història, mai va aconseguir marcar aquest gol, però va ser el primer jugador que ho va intentar en una Copa del Món, concretament la de Mèxic 1970.

Gol de Wembley: Nom amb què es coneix el gol fantasma més cèlebre de la història, produït a la final del mundial d'Anglaterra del 1966.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. El nom comú 'gol', funcionant com a nucli, i el SPrep 'de Wembley', el CN, el creen.

L'any 1966, en el partit entre Anglaterra i Alemanya disputat a l'estadi londinenc de Wembley, quan el resultat era de 2 a 2, l'anglès Geoff Hurst va enviar la pilota al travessar de la porteria alemanya. La pilota va caure prop de la línia de gol, però actualment encara es discuteix si la pilota va entrar o no a la porteria.

Gol del coix: Gol marcat per un jugador lesionat que, no obstant això, continua sobre el terreny de joc.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Compost del nucli ‘gol’ (un substantiu), complementat pel SPrep ‘del coix’.

Gol del segle: Segons la FIFA, el millor gol de la història dels mundials, marcat per Diego Armando Maradona a Anglaterra al mundial de Mèxic del 1986.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Format amb el substantiu ‘gol’ (el nucli) i el SPrep ‘del segle’ (CN).

Per aconseguir aquest gol Maradona va recórrer 62 metres en 10 segons driblant 6 jugadors anglesos (Hodde, Reid, Sansom, Butcher, Fenwick i el porter Shilton).

Gol en fora de joc: Gol antireglamentari per haver estat marcat des d'una posició de fora de joc.

DF

Composició, sintagma lexical. Creat amb el substantiu, i nucli del sintagma, ‘gol’ i el SPrep, que complementa el nom, ‘en fora de joc’.

Calc. La locució substantiva ‘fora de joc’ és un calc de l'expressió anglesa ‘*off-side*’.

Gol en pròpia porta: Autogol.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Fet amb el substantiu ‘gol’ (que funciona com a nucli) i el SPrep ‘en pròpia porta’ (que és CN).

Gol fantasma: Gol concedit per l'àrbitre tot i no haver-hi constància que la pilota hagi traspasat totalment la línia de gol.

DF

Composició, sintagma lexical. Creat amb el substantiu usat com a nucli ‘gol’ i el substantiu en aposició ‘fantasma’, complement del nom ‘gol’.

Gol matiner: Gol marcat en els primers minuts de joc, normalment en la primera ocasió.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Compost del substantiu ‘gol’ (el nucli) i l'adjectiu ‘matiner’ (CN).

Gol olímpic: Gol marcat de manera directa per mitjà d'un servei de córner.

DF

Composició, sintagma lexical. El substantiu, amb la funció de nucli, 'gol' i l'adjectiu 'olímpic', el CN, el creen.

L'expressió 'gol olímpic' apareix al partit entre Argentina i Uruguai de l'any 1924; partit que servia d'homenatge a la selecció uruguaiana que s'acabava de proclamar campiona olímpica. En aquest partit, l'argentí Cesáreo Onzari va marcar un gol des del córner i, davant les múltiples protestes d'Uruguai, els argentins van batejar aquest gol amb el nom de 'gol olímpic' per burlar-se dels recents campions.

Gol psicològic: Gol marcat en els darrers minuts de la primera part o en els primers minuts de la segona, pel qual l'equip que marca surt anímicament reforçat per encarar la segona part.

DFOiR

Composició, sintagma lexical. Format amb el substantiu i nucli del sintagma, 'gol', i l'adjectiu, que complementa el nom, 'psicològic'.

APARTAT 2

Apartat en què s'inclouen els substantius que, en l'àmbit futbolístic, són sinònims de 'gol'.

Barraca: Gol

DFOiR

Metàfora quotidiana Es compara la porteria amb una 'barraca', ja que ambdós termes es poden considerar construccions molt senzilles.

Metonímia. El nom de l'acció rep el nom del lloc on es produeix (a la porteria). Cal tenir en compte que en anglès, 'goal' significa 'gol i 'porteria'.

És molt habitual utilitzar l'expressió 'anar de cara a barraca' que significa anar cap a la porteria contrària, un equip, amb la clara intenció de fer gol

Diana: Gol

DFOiR

Metàfora esportiva. Es compara l'objectiu a assolir pels tiradors (diana) amb l'objectiu que persegueixen els futbolistes (gol).

Tanto: Cadascun dels punts que es guanyen en el joc.

DCVB

Manlleu. Castellanisme. El terme manté l'escriptura original castellana, però la pronunciació s'ha catalanitzat.

El terme 'tanto' es pot trobar en publicacions de premsa catalanes, tot i el seu origen castellà:

Es feren jugades esplèndides, rivalitzant en l'afany per obtenir una victòria, que fou favorable als nostres interessos per un tanto a cap.²¹

Xitxarro: Gol

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara un 'xitxarro' (trenc, ferida al cap²²) amb un gol, ja que l'acció futbolística es considera una ferida per a l'equip contrari.

---

²¹ *La Veu de Catalunya*, gener del 1916

APARTAT 3

Apartat que conté els verbs i SV utilitzats per a designar la consecució d'un gol.

Allotjar la pilota a la porteria: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el verb 'allotjar', complementat pel SN en funció de CD 'la pilota' i el SPrep en funció de CCL 'a la porteria'.

Metàfora. 'Allotjar' (donar habitació, posada, a algú) es compara amb l'acció de deixar la pilota dins la porteria (com si fos deixada a l'habitació).

Ampliar el marcador: Marcar un gol de manera que s'obté un mínim de dos gols de diferència.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el verb 'ampliar', complementat pel SN 'el marcador, que actua com a CD. .

Especificació de sentit. El verb 'ampliar' (donar una major extensió a alguna cosa, fer més ampli) significa fer més àmplia, més gran, la diferència de gols entre els dos equips.

Metonímia. El contingut (els gols) s'anomenen amb el nom de l'element que els conté (el 'marcador').

Anivellar: Empatar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S'interpreta la definició (igualar, llevar diferències de rang, condició, caràcter, etc., entre dues o més coses) com igualar els gols dels dos equips.

Anotar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

---

²² Definició recollida de:

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, Diccionari català-valencià-balear [en línia], 2002, disponible des d'Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Manlleu, castellanisme. ‘Anotar’ és una paraula castellana que significa aconseguir *tantos*.

Aquest castellanisme, tot i no trobar-se en cap diccionari català, es pot trobar en la premsa escrita.

El Cardedeu també hauria pogut anotar algun gol, però primer el porter Àngel, amb una bona intervenció, i després Puig, que va treure una pilota de sota els pals, ho van evitar.²³

Aprofitar una oportunitat: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Es crea amb el verb ‘aprofitar’ (el nucli) i el SN ‘una oportunitat’ (en funció de CD).

Especificació de sentit. El verb ‘aprofitar’ (treure profit, avantatge que es treu d’alguna cosa) s’interpreta com treure profit d’una oportunitat, aconseguint un gol.

Arrodonir el resultat: Ampliar el marcador

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. S’aconsegueix amb el nucli, el verb ‘arrodonir’, i el CD, el SN ‘el resultat’.

Especificació de sentit. ‘Arrodonir’ (verb d’ús general que significa fer esdevenir rodó, entenent rodó com complet, en què res no fa defecte) té el significat de fer esdevenir perfecte el resultat d’un partit mitjançant un altre gol (cal tenir en compte que la figura rodona és comparada amb la perfecció en aquesta definició del DIEC).

Augmentar la diferència: Ampliar el marcador.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el verb ‘augmentar’ (el nucli) i el SN ‘la diferència’ (CD).

Especificació de sentit. El verb ‘augmentar’ adquireix un significat futbolístic: s’ha de llegir la definició (fer més gran una cosa) com fer més gran la diferència de gols entre els dos equips.

---

²³ “El Bisbalenc confirma la seva recuperació derrotant amb claredat el Cardedeu”, *El Punt*, Girona, febrer de 1994.

Avançar: Desempatar.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (passar al davant d'algú) com passar, un equip, al davant de l'equip contrari en el nombre de gols aconseguits.

Batre el porter: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb 'batre' (el nucli) i el SN 'el porter' (CD).

Metàfora (v. 'vèncer el porter').

Capgirar el resultat: Anar guanyant després d'haver anat perdent (la qual cosa implica marcar més d'un gol).

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el verb 'capgirar', complementat pel SN 'el resultat', en funció de CD.

Metàfora. 'Capgirar', (pertorbar l'ordre de les coses) es compara amb l'acció de donar la volta al resultat, fent que l'equip que perdia estigui guanyant.

Clavar: Marcar

DFOiR

Metàfora. 'Clavar' (inserir una peça dins una altra) adquireix el significat futbolístic de introduir, inserir, la pilota a la porteria fent un gol.

Colar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Metàfora. L'acció de 'colar' (passar un líquid per un colador, a través dels porus o intersticis d'un teixit, d'una capa d'arena, etc.) designa l'acció de marcar (passar la pilota per la porteria).

Concretar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. ‘Concretar’ (fer concret o precisar) adquireix el significat esportiu de fer concreta, precisar, una jugada, aconseguint un gol.

Contrarestar: Empatjar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S’ha de llegir la definició (anul·lar els efectes d’una força, d’una acció, etc., mitjançant una altra) com anul·lar els efectes d’un gol en contra mitjançant un gol a favor.

Convertir: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit (v. ‘transformar’).

Culminar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (acabar satisfactòriament) com acabar una jugada satisfactòriament, marcant un gol.

Definir: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit. ‘Definir’ (posar fi a alguna cosa) té el significat futbolístic de posar fi a una jugada (aconseguint un gol). És remarcable que aquest verb no s’acostuma a utilitzar si la jugada no acaba en gol.

Desempatar: Desfer la paritat o empat (entre els vots, els punts, etc., obtinguts per dos adversaris).

DIEC

Derivació. Terme format amb el prefix ‘des-’ (utilitzat per construir antònims) i el verb ‘empatar’; d’aquesta manera el nou terme és l’antònim d’empatar.

des-+empatar→desempatar

Desfer l’empat: Desempatar.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. Fet amb el verb ‘desfer’, que actua com a nucli, i el SN ‘l’empat’, en funció de CD.

Metàfora. ‘Desfer’ (separar les parts o les peces constitutives d’una cosa sense destruir-les) es compara amb posar fi a una cosa, en aquest cas a un resultat d’empat.

Desigualar: Desempatar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Derivació. Es forma un verb amb el prefix ‘des-’ (emprat per formar termes contraris) i el verb ‘igualar’, sinònim d’empatar.

des+igualar→desigualar

Desnivellar: Desempatar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Derivació. Constituït pel prefix, utilitzat per crear antònims, ‘des-’ i el verb ‘nivellar’, sinònim d’empatar.

des+-(a)nivellar→desnivellar

Disminuir la diferència: Retallar la diferència

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb ‘disminuir’ (nucli) i el SN ‘la diferència’ (CN).

Especificació de sentit. Cal llegir la definició de ‘disminuir’ (fer més petit) com fer més petita la diferència de gols en el resultat del partit.

Distanciar: Ampliar el marcador

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S’ha d’interpretar la definició (allunyar, col·locar a distància) com col·locar a distància l’equip rival gràcies a la major diferència de gols entre els dos equips.

Empatar: Marcar el gol de l’empat

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metonímia. S'anomena l'acció (fer el gol que significa l'empat) amb la situació d'empat que s'estableix en un partit quan s'aconsegueix aquest gol. És a dir, el gol aconseguit rep el nom del resultat que provoca aquest gol, resultat d'empat (acció d'empatar, l'efecte; no guanyar ni perdre en una partida de joc, en una votació, per haver guanyat el mateix nombre de punts, per haver reunit el mateix nombre de vots).

Encarrilar: Obrir el marcador

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S'ha d'interpretar la definició (fer agafar a un afer, a una empresa, etc., a algú, que no va per bon camí, el camí que ha de portar-lo a bon èxit) com fer agafar a un equip el camí que l'ha de portar a la victòria, gràcies a la consecució d'un gol.

Encertar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Es llegeix la definició (fer bé una cosa, fer-la adequadament) com fer bé un xut, aconseguint un gol.

Encetar: Obrir el marcador

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara 'encetar' (treure un primer tros a una cosa intacta, començar-la a gastar) amb l'acció de marcar el primer gol (com si comencessis a gastar el marcador).

Encolomar: Marcar

DFOiR

Especificació de sentit. (v. 'endossar').

Ironia (v. 'endossar').

Endossar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (desempallegar-se de quelcom enutjós encarregant-ne l'execució, la cura, etc., a un altre) com a desempallegar-se de la pilota encarregant-ne la cura a l'altre equip.

Ironia. En aconseguir un gol, és l'equip contrari el que té la possessió de la pilota; ara bé, en el futbol sempre és bo tenir la pilota en possessió per poder marcar.

(Fer) entrar la pilota (a la porteria): Marcar.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el nucli, el verb 'entrar' (o 'fer entrar'), i el SN 'la pilota', el CD, (i el SPrep 'a la porteria', que funciona com a CCL).

Equilibrar: Empatjar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S'ha de llegir la definició (posar en equilibri) com posar al mateix nivell, igualar, el nombre de gols dels dos equips.

Escurçar la diferència: Retallar la diferència.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Fet amb el verb 'escurçar' (el nucli) i el SN 'la diferència' (el CD).

Especificació de sentit. 'Escurçar' (fer més curt, menys llarg) significa fer més curta la diferència en el marcador.

Establir (un gol al marcador): Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

(Composició. Sintagma lexical. Format pel nucli -el verb 'establir'-, el CD 'un gol' -un SN- i el CCL 'al marcador' -un SPrep-).

Metonímia. L'acció rep el nom de l'acció immediatament posterior ja que, just després de marcar, s'estableix o s'instal·la un nou resultat al marcador.

Foradar (la porteria): Marcar

No recollit en cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora (v. 'perforar').

(Composició. Sintagma lexical. -v. 'perforar'-)

Golejar: Un equip, marcar molts més gols que (l'equip contrari) en un partit.

DIEC

Derivació. És un terme format amb el lexema 'gol' i el sufix verbalitzador '-ejar'.

gol+-ejar→golejar

Igualar: Empatar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit. Cal llegir la definició (fer igual, fer iguals entre elles dues o més coses) com fer iguals el nombre de gols dels dos equips.

Inaugurar (el marcador): Obrir el marcador

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

(Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb 'inaugurar', que actua com a nucli, i el SN 'el marcador', que és el CD).

Especificació de sentit. Cal llegir la definició (començar un ordre de coses, obrir al públic, etc., especialment amb certa solemnitat) com començar a fer moure el marcador.

Incrementar la diferència: Ampliar el marcador.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Fet amb el verb, que funciona com a nucli, 'incrementar' i el SN, el CD, 'la diferència'.

Especificació de sentit. El verb 'incrementar' (afegir un increment a una quantitat) té el significat d'afegir un increment, un augment, als gols d'un equip.

Introduir la pilota (a la porteria): Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Compost del verb 'introduir' (el nucli) i el SN 'la pilota' (el CD) –i el SPrep 'a la porteria', el CCL-.

Maquillar el resultat: Aconseguir un equip, per mitjà d'algun gol, que el resultat no reflecteixi la diferència de joc respecte al rival.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. Fet amb 'maquillar', verb que actua com a nucli, i 'el resultat', SN amb la funció de CD.

Metàfora. ‘Maquillar’ (compondre i pintar especialment la cara d’algú per caracteritzar-lo, per embellir-lo) es compara amb fer un gol; entenent ‘maquillar’ com l’acció d’embellir, de fer més bonic el resultat d’un partit.

Marcar: Aconseguir un gol.

DF

Calc. ‘Marcar’ és la traducció literal del verb anglès ‘to score’.

Materialitzar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal llegir la definició (donar efectivitat i concreció a una idea, a un projecte, etc.) com donar efectivitat i concreció a una ocasió aconseguint un gol.

Mullar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. (v. ‘sucari’).

Neutralitzar: Empatjar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S’ha de llegir la definició (destruir els efectes d’alguna cosa, contraposant una força, una acció, etc., contrària) com destruir els efectes d’un gol en contra contraposant un gol a favor.

Obrir el marcador (o el meló, la llauna): Marcar el primer gol del partit.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. Fet amb el verb ‘obrir’ (nucli) i el SN ‘el marcador’ (CD).

Especificació de sentit. ‘Obrir’ (donar començament a alguna cosa, posar en marxa) adquireix el significat de posar en marxa el marcador aconseguint el primer gol.

(Metàfora quotidiana. ‘Marcador’ es pot substituir per ‘meló’ o ‘llauna’, comparant l’acció de fer el primer ‘gol’ amb ‘obrir un meló’ o ‘una llauna’).

Penetrar la porteria: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el verb 'penetrar' (el nucli) i el SN 'la porteria' (el CD).

Especificació de sentit. Cal interpretar 'penetrar' (entrar en una cosa, fer-hi via endins) com entrar la pilota en la porteria.

Perforar (la porteria): Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara l'acció de travessar la pilota la línia de la porteria (com si hi hagués una paret imaginària damunt la línia de gol que fos perforada per la pilota) amb l'acció de 'perforar' (fer un forat).

(Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb 'perforar', complementat amb el SN que funciona de CD 'la porteria').

Reduir la diferència: Retallar la diferència

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb 'reduir', el nucli, i el SN 'la diferència', el CD.

Especificació de sentit. (v. 'disminuir la diferència').

Remuntar: Empatar o avançar-se en el partit després d'haver anat perdent.

DFOiR

Especificació de sentit. Es llegeix la definició (recuperar-se d'una situació adversa) com recuperar-se d'una derrota provisional aconseguint empatar o avançar-se en el partit.

Resoldre: Marcar.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (desfer una dificultat, donar solució a un dubte, trobar la solució d'un problema, d'una qüestió) com trobar la solució d'una jugada aconseguint un gol.

Retallar la diferència: Marcar quan es va perdent, i per tant reduir l'avantatge del rival en nombre de gols.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el verb ‘retallar’, complementat pel SN en funció de CD ‘la diferència’.

Especificació de sentit. ‘Retallar’ (escurçar un escrit traient-ne fragments) s’interpreta com escurçar, fer més curta, la diferència en el marcador.

Sentenciar: Marcar un gol que deixa el partit decidit a favor de l’equip que l’ha aconseguit.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal aplicar la definició d’un terme jurídic (donar sentència -en jur., decisió formulada pel jutge o pel tribunal en acabar-se una instància del procés judicial- en un judici) al món esportiu, significant, d’aquesta manera, fer un gol que suposa l’acabament del partit, deixant el resultat decidit (tot i que no hagi acabat el temps de joc).

Sorprendre (el porter): Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

(Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb ‘sorprendre’, complementat amb el SN ‘el porter’, que actua de CD).

Especificació de sentit. Cal llegir la definició (agafar, atrapar, algú arribant d’improvís) com un jugador, arribant d’improvís, agafar el porter desprevingut (la qual cosa implica la consecució d’un gol).

Sucar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (participar en una cosa traient-ne un profit) com participar en una jugada aconseguint un gol.

Superar el porter: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb ‘superar’ (el nucli) i el SN ‘el porter’ (el CD).

Especificació de sentit. ‘Superar’ (vèncer un obstacle, una dificultat, etc.) adquireix el significat de vèncer l’obstacle del porter (la qual cosa implica la consecució d’un gol).

Traduir una jugada en gol: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el verb ‘traduir’ (el nucli), el SN en funció de CD, ‘una jugada’, i el SPrep en funció de CRV, ‘en gol’.

Metàfora. Es compara ‘traduir’ (escriure o dir en un llenguatge allò que ha estat escrit o dit en un altre) amb marcar (ja que de la mateixa manera que traduint es passa una cosa d’un llenguatge a un altre, quan es marca es passa d’una jugada a un gol).

Transformar: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (fer passar d’una forma a una altra) com a fer passar d’una oportunitat a un gol.

Trencar l’empat: Desempatar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el verb ‘trencar’, complementat amb el SN ‘l’empat’, que funciona com a CD.

Especificació de sentit. La definició de ‘trencar’ (fer trossos o fragments alguna cosa dura colpint-la, prement-la) s’interpreta com fer trossos, destruir, el resultat d’empat.

Vèncer el porter: Marcar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb ‘vèncer’, que actua com a nucli, i el SN ‘el porter’, que té la funció de CD.

Metàfora bèl·lica. Es compara l’acció de ‘vèncer’ (sortir guanyador d’algú en una lluita, en un joc) amb l’acció de derrotar el porter, marcant un gol.

Veure porteria: Marcar

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. Compost amb el verb 'veure' (el nucli) i el substantiu 'porteria' (el CD).

Metonímia. 'Veure porteria' (trobar-se en una clara disposició de poder xutar o rematar a porta ²⁴) és l'acció que precedeix la consecució d'un gol. D'aquesta manera l'acció de marcar rep el nom de l'acció que la precedeix.

---

²⁴ Definició recollida de:

ORTEGA i ROBERT, Rudolf, *Diccionari de futbol*, Edicions 62, Barcelona, 2003, p. 225.

APARTAT 4

Apartat que recull aquell verb utilitzat com a sinònim de rebre un gol.

Encaixar: Rebre un gol

DF

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (fer entrar una cosa dins una altra ajustadament) com fer entrar la pilota dins la porteria.

Tot i que, segons la definició, 'encaixar' podria servir com a sinònim de 'marcar'; només s'utilitza com a sinònim de rebre un gol.

APARTAT 5

Apartat que recull tots els substantius i SN que fan referència a qualsevol tipus de rematada, és a dir, que designen tots els tipus d'impacte del cos contra la pilota.

Bandau²⁵ : Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari.

Metàfora. (v. 'gleva')

Barrada: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Metàfora. Cal comparar una 'barrada' (cop donat amb una barra²⁶) amb el cop donat amb el peu a la pilota.

Bardo: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara un 'bardo' (tacó, llenyada, pallissa²⁷), l'acció de donar un cop per apallissar algú, amb l'acció de donar un cop a la pilota amb el peu.

Barret: Vaselina

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Metàfora quotidiana. Es compara la trajectòria d'aquest xut (en la qual la pilota passa per damunt del cap del porter) amb el 'barret', una peça de vestir que cobreix el cap.

---

²⁵ El terme 'bandau', tot i no ser recollit en cap diccionari dels treballats, és un terme usat com a sinònim de bufetada.

²⁶ Definició recollida de:

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, Diccionari català-valencià-balear [en línia], 2002, disponible des d'Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

²⁷ Definició recollida de:

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, Diccionari català-valencià-balear [en línia], 2002, disponible des d'Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Barrino: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. ‘Barrino’ és una adaptació del terme ‘barreno’ (el terme correcte en català és barrinada, explosió de matèria explosiva situada en un forat fet amb una barrina).

Metàfora bèl·lica. La potència de l’explosió es compara amb la potència del xut.

Batzac: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit (v. ‘trompada’).

Boleia: Volea

DIEC

Manlleu. Anglicisme. ‘Boleia’ és una adaptació al català del terme ‘volley’.

Aquest terme es pot trobar escrit ‘voleia’, més pròxim a la paraula anglesa però no recollit pel DIEC:

El conjunt arbucienc va avançar-se en el minut 18 gràcies a una rematada de voleia de Guerrero que va entrar després de tocar el pal.²⁸

Bolet: Xut.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora quotidiana. Es compara un xut (cop de peu a la pilota) amb un ‘bolet’ (cop donat al cap d’algú amb la mà).

Burxoc: Misto

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. ‘Burxoc’: tros de branca tallada que queda a una soca, i per extensió punt sortint d’un bastó o de qualsevol peça de llenya²⁹. Es compara la desviació que es produeix en tallar la soca amb la desviació que es produeix en xutar la pilota.

---

²⁸ ORRI, “L’Arbúcies empata al camp del Sils i desaprofita una bona ocasió per situar-se segon”, *El Punt*, Girona, abril 1996

²⁹ Definició recollida de:

Cabe: Rematada de cap

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. ‘Cabe’ és un terme castellà.

Metàfora esportiva. És una paraula castellana definida per la RAE com: “*En el juego de la argolla, golpe de lleno que da una bola a otra, impelida por la pala, de forma que llegue al remate del juego, con que se gana raya.*” Aquesta acció de picar dues boles es compara amb l’acció de picar la pilota de futbol amb el cap.

Cacau: Xut molt fort.

DF

Cacauet: Cacauet, xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Derivació. Format a partir del lexema ‘cacau’ i el sufix diminutiu ‘-et’.

cacau+et→cacauet

Canonada: Xut molt fort.

DFOiR

Derivació. Format amb el lexema ‘canó’ i el sufix ‘-ada’, que significa cop.

canó+-ada→cano(n)ada. (cop de canó)

Metàfora bèl·lica. Es compara el tret d’un canó, un tret molt potent, amb la potència del xut.

Canyardo: Xut molt potent.

DFOiR

Epònim. ‘Canyardo’ és un nom comú que procedeix del cognom del ciclista Mariano Cañardo. El terme ‘canyardo’ designa un xut molt fort, en referència a la potència que tenia el ciclista.

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, Diccionari català-valencià-balear [en línia], 2002, disponible des d’Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Mariano Cañardo va ser un ciclista navarrès integrant de la secció de ciclisme del Barça durant la dècada de 1920. Va guanyar vuit vegades la Volta a Catalunya i quatre el Campionat d'Espanya. Era un ciclista molt “mediàtic” que destacava per la seva força, velocitat i potència en l'esprint.

Caqui: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Castanya: Xut potent.

DFOiR

Metàfora quotidiana. Es compara una ‘castanya’ (cop donat al cap amb la mà o les mans plegades) amb el ‘cop’ donat amb el peu a la pilota.

Ceba: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit (v. ‘trompada’).

Ceballot: Ceba, xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Derivació. Format amb el lexema ‘ceba’, l’infix ‘-all-’ i el sufix ‘-ot’ (utilitzat per crear substantius masculins a partir d’arrels femenines).

ceb(a)+-all-+-ot→ceballot

Centrada-xut: Cop de pilota des del lateral del terreny de joc que tant pot ser un xut directe a porteria com una centrada perquè un company d’equip remati la pilota.

No recollit a cap diccionari.

Composició. Substantiu format pels termes ‘centrada’ (en alguns esports, un jugador, passar la pilota des d’un costat del camp cap a la part central perquè un altre la remati) i ‘xut’.

centrada+xut→centrada-xut

Derivació. El mot ‘centrada’ és format amb el lexema ‘centre’ i el sufix ‘-ada’, que crea substantius a partir d’adjectius.

centr(e)-ada→centrada

L'expressió es pot trobar escrita amb dues paraules, formant un sintagma lexical:

La segona part va ser molt vibrant, i després que l'Hostalric s'avancés, gràcies a un gol d'Aulet en una centrada xut, el Farners va reaccionar ràpidament.³⁰

Centre-xut: Centrada-xut

No recollit a cap diccionari.

Composició. Format a partir dels lexemes 'centre' i 'xut'.

centre+xut → centre-xut

Metonímia. En aquest cas, el mot 'centre' (utilitzat per designar un cop a la pilota) fa referència al lloc on es dirigeix la pilota.

Aquesta acció es pot trobar escrita 'centrexut':

Un centrexut d'Anacleto, que es va passejar per davant de la línia de gol (32')...³¹

Chupinazo: Xut molt fort.

No recollit en cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. És un terme castellà equivalent a fagonada.

Ciri: Xut alt que fa que la pilota torni a caure gairebé al mateix lloc.

DIEC

Metàfora quotidiana. La trajectòria que descriu la pilota en aquest xut es compara amb la forma d'un 'ciri' (candela gran de cera).

Coça: Xut, cop de peu a la pilota.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. En aquest cas cal interpretar la definició (moviment violent de les cames de darrera d'una bèstia, o de la cama d'una persona, dirigit contra algun objecte; el cop produït pel dit moviment³²) com el cop que es produeix pel moviment de la cama d'una persona contra la pilota.

³⁰ BARRAL, V.G., "L'Hostalric s'haurà de jugar la permanència en l'última jornada", *El Punt*, Girona, maig de 1995.

³¹ GARCÍA, Joan, "El Vidreres venç l'Hostalric i fa un pas important cap a la permanència", *El Punt*, Girona, abril de 1995

³² Definició recollida de:

Cop: Impacte donat a la pilota amb qualsevol part del cos per jugar-la reglamentàriament.

DFOiR

Especificació de sentit. Cal aplicar la definició (encontre violent, brusc, d'un cos contra un altre) a l'esport del futbol, llegint la definició com encontre violent, brusc, d'una part del cos contra la pilota.

Cop d'esperó: Cop de taló.

DF

Composició. Sintagma lexical. És un SN creat amb el nucli 'cop' i complementat amb el SPrep 'd'esperó' (que funciona com a CN).

Metonímia. 'Esperó' (espiga de metall terminada generalment en un disc dentat mòbil i unida a l'altre extrem a una peça semicircular que s'adapta al taló del genet, i serveix per a estimular el cavall punyint-lo en els flancs) adquireix el significat de taló, per la proximitat entre ambdós elements.

Cop de cap: Acció i efecte de colpejar la pilota amb el cap.

DF

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el substantiu 'cop', mentre que el SPrep 'de cap' fa de CN.

Cop de taló: Acció i efecte de colpejar o impulsar la pilota enrere amb el taló de la bota.

DF

Composició. Sintagma lexical. El substantiu 'cop' fa de nucli i és complementat pel SPrep 'de taló', el CN.

Cop de tacó: Cop de taló

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja, Diccionari català-valencià-balear [en línia], 2002, disponible des d'Internet a: <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el nom ‘cop’, complementat pel SPrep ‘de tacó’, que actua com a CN.

Metonímia. El terme ‘tacó’ (taló d’un calçat) adquireix el significat de taló, per la proximitat d’ambdós elements.

Cop franc: Lliure

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el nucli ‘cop’ (un substantiu) i el CN ‘franc’ (un adjectiu sinònim de lliure).

Calc. Traducció literal de l’adjectiu ‘free’ en l’expressió anglesa ‘free-kick’.

Cullera (1): Xilena

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora quotidiana. El xut rep el nom de ‘cullera’ a causa de la comparació que es realitza entre la forma de la cama colpejant la pilota i la forma d’una ‘cullera’ agafant un aliment.

Cullera (2): Rematada consistent a fer un xut d’esquena a la porteria mantenint un peu en contacte amb el terra.

DFOiR

Metàfora quotidiana. Hi ha una semblança entre la posició de la cama en aquest xut i la forma d’una ‘cullera’.

Disparo: Xut

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. Terme castellà, traduït per ‘tir’, que adapta la pronúncia al català (‘a’ i ‘o’ neutres).

Escorpí: Acció consistent a colpejar una pilota alta amb els talons, tot fent un salt endavant i descrivint amb les cames una forma semblant a la cua d’un escorpí.

DFOiR

Metàfora quotidiana. Es compara un ‘escorpí’ amb la forma que pren el xutador, amb les cames que recorden la cua de l’animal.

El primer jugador en realitzar aquesta jugada va ser René Higuita, porter colombià, en un partit de la seva selecció contra Anglaterra l'any 1995. Des de llavors altres jugadors han realitzat l'escorpi per marcar gols.

Espaldinha: Rematada d'esquena.

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme i del portuguès. Significa, literalment, 'esquena petita', 'esqueneta'.

Derivació. Creada amb el lexema castellà 'espalda' (esquena) i el sufix diminutiu portuguès '-inha'.

espald(a)+-inha → espaldinha

El nom d'aquesta acció va ser creat a partir de la jugada efectuada per Ronaldinho el 29 d'octubre de 2003³³.

Falta (directa o indirecta): Llançament de falta.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Elisió. S'elimina el substantiu 'llançament', que és el nucli del SN 'llançament de falta'. (Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu 'falta', complementat pels adjectius 'directa' o 'indirecta').

Faut (directe o indirecte): Falta.

DFOiR

Manlleu. Anglisme. Terme adaptat al català de l'anglès 'fault' (culpa, falta).

Elisió (v. 'falta').

(Composició. Sintagma lexical. -v. 'falta'-).

El terme 'faut' es pot trobar escrit 'fault' (com en l'anglès original) o 'fau' (més pròxim a una pronúncia catalana més descuidada).

Fava: Xut molt fort

---

³³ Informació recollida de:

Solé, Sergi, *De la 'espaldinha' al gimnasio* [en línia], Barcelona, 12-01-2008, disponible des d'Internet a: <http://www.elmundodeportivo.es/web/gen/20080112/noticia_53425357525.html> [consulta: 10 setembre 2008].

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora quotidiana. L'acció de donar una 'fava' (un mastegot, un cop donat a algú amb la mà) es compara amb l'acció de donar un cop a la pilota amb el peu.

Flèquic: Servei de falta.

DFOiR

Manlleu. Anglicisme. Adaptat al català del mot compost anglès '*free-kick*' ('tir lliure').

El terme es pot trobar escrit segons l'expressió anglesa original ('*free-kick*') o segons adaptacions diverses al català ('*frèquic*', '*flequis*' o, fins i tot, '*fredolic*' -amb la idea d'utilitzar una paraula catalana recollida al DIEC de pronunciació similar a l'original anglesa-).

Folha seca: Xut executat amb la punta de la bota, colpejant la pilota en el centre i donant-li un efecte d'un costat a l'altre, amb el qual s'aconsegueix que s'enlairi i caigui sobtadament.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu '*folha*', complementat per l'adjectiu '*seca*'.

Manlleu. Del portuguès. Sintagma que es tradueix per 'fulla seca'.

Aquest 'xut' va ser ideat pel brasiler Didí l'any 1956. La primera vegada que el va realitzar va ser en un partit contra l'Amèrica per tal d'evitar el dolor que li feia el peu; però veient la dificultat d'aquest 'xut' per als porters, el va seguir utilitzant en els llançaments de faltes.

Foul (directe o indirecte): Falta

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Anglicisme. Terme anglès traduït per 'falta'.

Elisió (v. 'falta').

(Composició. Sintagma lexical. -v. 'falta'-).

Gardela: Xut fort i potent.

DFOiR

Hi ha dos possibles opcions sobre l'origen de 'gardela'.

Especificació de sentit. ‘Gardela’ (cop, bufetada³⁴) amplia el seu significat col·loquial al món futbolístic, interpretant el mot com un ‘cop de peu’ a la pilota.

Epònim. ‘Gardela’ és un nom comú procedent del cognom de Carlos Gardel, cantant i compositor de tangos argentí que fou un gran amic del jugador del Barça Samitier. Jugador i músic es van conèixer durant les quatre vegades que el compositor va ser a Barcelona entre 1925 i 1932 i durant la gira del Barça a Argentina i Uruguai el 1925 ³⁵

Garrotada: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara la ‘garrotada’ (bastonada, cop de bastó) amb el xut (cop de peu a la pilota).

Gleva: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Una ‘gleva’ (bufetada) es compara amb un ‘xut’, a causa de la similitud entre el cop de mà a la cara i el cop de peu a la pilota.

Globus: Xut en què la pilota pren molta alçada

DFOiR

Metàfora quotidiana. Es compara el xut amb un ‘globus’, ja que tant la pilota (en aquest xut) i l’objecte inflable assoleixen una gran altura.

Hòstia: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Especificació de sentit (v. ‘trompada’).

Llançament (de falta, de porteria...) (1): Acció i efecte de posar la pilota en joc amb el peu o amb la mà.

DF

---

³⁴ Informació recollida de:

POMARES, Joaquim, *Diccionari del català popular i d’argot*, Edicions 62, Barcelona, 1997

³⁵ Informació recollida de:

SOLSONA, Ramon, *A paraules em convides*, Columna, Barcelona, 2005

Derivació. Format amb el lexema ‘llanç’ (del verb ‘llançar’) i el sufix ‘-(a)ment’, sufix emprat per crear substantius a partir de verbs.

llanç+-(a)ment→llançament

(Composició. Sintagma lexical. El terme ‘llançament’ acostuma a ser nucli d’un SN: ‘llançament de porteria’, ‘llançament de falta’, ‘llançament de penal’...)

Llançament (2): Xut

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Sinècdope. S’amplia el significat propi de ‘llançament’ (xut per posar la pilota en joc), que passa a designar qualsevol tipus de xut.

En el minut 67, Pedro va salvar sota els pals un llançament de Matamala, que hauria pogut significar l’empat.³⁶

Lliure (directe o indirecte): Falta

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Conversió. ‘Lliure’ és un adjectiu (aplicat a un xut o un servei, llançament efectuat amb la pilota parada que es concedeix a un equip com a sanció d’una falta de l’adversari³⁷) que passa a actuar com un substantiu.

Calc. Traducció literalment del terme anglès ‘free’ en l’expressió ‘free-kick’.

(Composició. Sintagma lexical. -v. ‘falta’-).

Masmàrria: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit (v. ‘trompada’).

Mastegot: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara un cop donat amb la mà amb un cop donat amb el peu a la pilota.

³⁶ LÓPEZ, Enric, “Dos gols de Bernat, l’estrella del partit, donen la victòria al Lloret en el derbi contra el Sils”, *El Punt*, Girona, setembre 1996

³⁷ Definició recollida de:

ORTEGA i ROBERT, Rudolf, *Diccionari de futbol*, Edicions 62, Barcelona, 2003, p.142-143

Missil: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora bèl·lica. Es compara un xut potent amb el tret d'un 'míssil' (una arma autopropulsada); a causa de la velocitat que assoleixen tant la pilota com el projectil.

Misto: Xut defectuós en què el jugador dona un cop tangencial i la pilota recorre una distància molt curta.

DF

Metàfora quotidiana. Es compara la forma de tocar la pilota (d'esquitllada, com si es fregués) amb la forma d'encendre un 'misto' (fregant-ne la punta sobre una superfície rugosa).

(Composició. Sintagma lexical. El DIEC recull el sintagma lexical 'fer misto', sintagma creat a partir d'una composició -que té com a nucli el verb 'fer' i com a CD el substantiu 'misto'- i definit com: En esports en què intervé una bola o una pilota, tocar-la malament, d'esquitllada).

Mitja volea: Cop que el jugador dona a la pilota després d'haver tocat a terra però quan tot just comença el seu bot.

DIEC

Composició. Sintagma lexical. SN que té com a nucli el substantiu 'volea', acompanyat del determinant 'mitja'.

Calc. Prové de la forma anglesa '*half-volley*'.

Mitja xilena: Tisora

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el substantiu 'xilena', acompanyat del determinant 'mitja'.

Nata: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora quotidiana (v. 'gleva').

Obús: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora bèl·lica. Es compara la potència de la pilota en xutar-la amb la potència del projectil disparat per un ‘obús’.

Onze metres: Penal

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Format amb l’adjectiu ‘onze’, que complementa el substantiu ‘metres’.

Metonímia. S’anomena el llançament des del lloc on es realitza (des d’onze metres de la porteria).

Pena màxima: Penal

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. El substantiu ‘pena’ és el nucli, complementat per l’adjectiu ‘màxima’ (que actua com a CN).

Calc. ‘Pena’ o ‘càstig’ és la traducció de l’anglès ‘penalty’.

Penal: Llançament de penal.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Manlleu. Anglicisme. Adaptació al català del terme ‘*penalty*’, traduït per ‘pena’ o ‘càstig’.

Elisió. S’elimina el substantiu ‘llançament’ del sintagma ‘llançament de penal’.

El terme ‘penal’ s’utilitza en català des dels inicis del segle XX, però Pompeu Fabra no volia incloure el terme al diccionari de 1932 perquè considerava que la pronunciació del terme català era massa diferent a la del terme anglès: el que en anglès era una vocal pràcticament muda, la a de ‘*penalty*’, no es podia convertir en una vocal tònica en català. Així, va proposar la traducció de ‘*penalty*’ per ‘falta greu’.

La revista *Xut!*, contrària a la proposta de Fabra, aviat el va contestar al·legant que no quedaria bé sentir l’afició a un partit de futbol cridant “Falta greu!”:

Lo de *panal* no ens ho faran pas canviar. Figureu-vos la tribuna del Barça cridant: “Falta greu! Faaalta greu!” Seria horrorós! És millor lo de panaaaaal! Deixem-ho així, senyor Fabra? Deixem-ho! ³⁸

³⁸ Revista Xut!, Barcelona, abril de 1923, p. 7

Penal de Panenka: Penal llançat suaument a una altura mitjana, aprofitant la inèrcia del porter de llançar-se cap a un costat.

DFOiR

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu ‘penal’, complementat pel SPrep ‘de Panenka’.

Aquest penal rep el nom d’Antonín Panenka, jugador txecoslovac que va llançar un penal d’aquesta manera a la final de l’Eurocopa de l’any 1976.

Penalty: Penal

DFOiR

Manlleu. Anglicisme. ‘Penalty’ es tradueix per ‘càstig’.

Elisió (v. ‘penal’).

Pepino: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. ‘Pepino’ és l’arrel a partir de la qual es forma el terme ‘pepinazo’, que designa un tret o un xut molt fort en castellà.

Pinya: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora quotidiana. Es compara un cop de puny amb un cop de peu a la pilota.

Punta: Puntada de peu a la pilota.

DFOiR

Metonímia. Es coneix l’acció (el xut) amb la part del peu amb la que s’efectua la ‘punta’.

Puntada (de peu): Cop donat a la pilota amb la punta del peu.

---

segons es cita a: FAURA i PUJOL, Neus, “Tradició i innovació en la formació de la terminologia futbolística dels mitjans de comunicació”

recollit al llibre: CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M., *Futbol i llengua*, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de publicacions, Bellaterra (Barcelona), 2007, p. 29.

DF

Derivació. Format amb el lexema ‘punta’ i el sufix, que significa cop, ‘-ada’.

punt(a)+-ada→puntada

(Composició. Sintagma lexical. El substantiu ‘puntada’ pot estar complementat del SPrep ‘de peu’, que actua com a CN.)

Punxa: Punxot

DFOiR

Metonímia (v. ‘punta’).

Punxot: Xut executat amb la punta del peu, d’un cop sec, amb què s’aconsegueix donar a la pilota una trajectòria recta i forta, i alhora imprevista.

DFOiR

Derivació. Format a partir del lexema ‘punxa’ i del sufix ‘-ot’ (utilitzat per crear substantius masculins a partir de lexemes femenins).

punx(a)+-ot→punxot

Rabona: Xut en què el jugador colpeja la pilota amb el peu per darrere de la cama de suport.

DN

Manlleu. Castellanisme. ‘Rabona’ és el nom d’un moviment de tango.

Aquest xut va ser efectuat per primera vegada durant els anys 70 pel jugador italià Giovanni Roccotelli, quan jugava a l’Ascoli Calcio. Inicialment va ser conegut amb el nom de ‘xut creuat’ (per la manera com es creuen els peus per colpejar la pilota). No va ser fins més endavant quan es va adaptar el nom de ‘rabona’ per designar el xut.

Remat: Rematada

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. Adaptat al català de ‘*remate*’, traduït per ‘rematada’.

Aquest terme es pot trobar escrit en publicacions catalanes:

Una va acabar en gol (12’) i l’altra va ser un remat de Parralo al pal-³⁹

³⁹ PRATS, Quim, “El Roses fa un partit molt complet i guanya el Canovelles”, *Diari de Girona*, Girona, març de 1992.

Rematada: Acció de rematar; l'efecte.

DIEC

Derivació. Creat amb el lexema 'remat' (del verb rematar) i amb el sufix '-ada', que significa cop.

remat+-ada→rematada

Rematada a boca de canó: Dit de la rematada efectuada des de molt a prop de la porteria.

DF

Composició. Sintagma lexical. El nucli és 'rematada', complementat per la locució adjectival 'a boca de canó' (formada amb el nucli 'boca' i el SPrep 'de canó' en funció de CN).

Metàfora bèl·lica. 'A boca de canó', amb la boca de l'arma gairebé tocant l'objecte al qual hom tira, es compara amb la situació del jugador que es troba molt a prop de la porteria en el moment d'efectuar la 'rematada'.

(Rematada de) cullera: Rematada en què el jugador controla i dirigeix la pilota acompanyant-la amb l'empenya, amb el peu enlaire.

DF

Metàfora quotidiana. La posició de la cama del xutador recorda la forma d'una cullera.

(Composició. Sintagma lexical. El substantiu 'rematada' actua com a nucli i està complementat pel SPrep 'de cullera', que funciona com a CN).

(Rematada de) mitja volta: Rematada en què el jugador, inicialment d'esquena a la porteria, fa un gir brusc sobre si mateix per dirigir la pilota cap a la porteria.

DF

Composició. Sintagma lexical. Es forma un SN amb l'adjectiu 'mitja' i el substantiu 'volta'. (Aquest SN, amb la preposició 'de', pot ser CN de 'rematada').

(Rematada de) palometa: Rematada en planxa.

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. ‘Palometa’ és un mot adaptat al català de *‘palomita’* (diminutiu de *‘paloma’*: colom).

(Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli el substantiu ‘rematada’, que està complementat pel SPrep ‘de *palometa*’).

(Rematada en) planxa: Rematada de cap en què el jugador es llança a terra cap endavant per arribar a la pilota.

DF

Metàfora quotidiana. Hi ha una comparació entre la posició del cos del rematador (totalment pla i estirat) amb una ‘planxa’ (també llisa i plana).

(Composició. Sintagma lexical. El nucli és el nom ‘rematada’ i el SPrep ‘en planxa’ funciona com a CN).

Rosca: Xut o servei que, per l’efecte que el jugador li dóna, pren una trajectòria de fora endins.

DFOiR

Metàfora. Es compara la forma d’un objecte amb ‘rosca’ (espira o volta d’una cosa enrotllada en espiral) amb la trajectòria del xut.

Sacada (de falta, de porteria...): Servei

DFOiR

Manlleu. Castellanisme. ‘Sacada’ és un castellanisme traduït per ‘servei’.

(Composició. Sintagma lexical. -v. ‘servei’-)

Salt anglès: Tisora

DF

Composició. Sintagma lexical format amb el substantiu ‘salt’ (el nucli) i l’adjectiu ‘anglès’ (el CN).

Metàfora esportiva. El salt efectuat pel jugador de futbol es compara amb el ‘salt anglès’ o ‘salt del tres’⁴⁰, efectuat per un patinador, a causa de la similitud amb el moviment de les cames.

---

⁴⁰ El ‘salt del tres’ és definit pel Diccionari de patinatge artístic sobre gel (2007) del TERMCAT com a: “Salt en què el patinador, desplaçant-se de cara amb el fil exterior del patí de gel de la

Saque (de falta, de porteria...): Servei

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. És un mot castellà equivalent a 'servei'.

(Composició. Sintagma lexical. -v. 'servei'-)

Seca: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. (v. 'trompada'⁴¹).

Servei (de porteria, de falta...): En el tennis i altres esports i jocs, acció de posar en joc la pilota.

DIEC

Especificació de sentit. Cal aplicar la definició de 'servei' al món del futbol, obtenint com a resultat acció de posar la pilota en joc en l'esport del futbol.

(Composició. Sintagma lexical. El nom 'servei' pot estar complementat per SPrep com 'de falta', 'de porteria', donant lloc als sintagmes 'servei de falta', 'servei de porteria'...)

Tir: Xut

DF

Metàfora bèl·lica. Es compara el moviment de la pilota en colpejar-la amb el peu amb el moviment d'un projectil en disparar una arma.

Tiro: Xut

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Manlleu. Castellanisme. 'Tiro', tal com reflecteix el DCVB, és un castellanisme molt usual en el llenguatge parlat, substituïble sempre per la forma 'tir'.

---

cama avançada, efectua mitja volta a l'aire seguint el sentit del seu desplaçament, reprèn el contacte amb la pista de patinatge amb el patí de la cama contrària a la del desplaçament inicial i continua desplaçant-se d'esquena, amb el fil exterior del patí d'aquesta cama"

⁴¹ 'Seca' segueix el mateix procediment que 'trompada' ja que és definit de la mateixa manera (cop fort) a:

POMARES, Joaquim, *Diccionari del català popular i d'argot*, Edicions 62, Barcelona, 1997

Tisora: Xut de volea en què el jugador colpeja la pilota amb un moviment alternatiu de cames en l'aire.

DF

Metàfora quotidiana. Es compara el moviment de cames del xutador (que simula xutar la pilota amb un peu per xutar-la amb l'altre) amb la forma d'unes 'tisoires'.

Normalment s'utilitza el plural 'tisoires'.

Trallazo: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari.

Manlleu. Castellanisme. Es tradueix literalment per 'fuetada', però en castellà també s'utilitza per a fer referència a un xut.

Tret: Xut

DFOiR

Metàfora bèl·lica (v 'tir').

Trivela: Xut dels tres dits, amb què es colpeja la pilota amb l'exterior de la punta del peu (amb els tres dits més petits), de manera que guanya efecte i descriu una trajectòria corba.

DFOiR

Manlleu. Del portuguès.

Trompada: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. Cal llegir la definició (cop fort, violent) com un cop fort, violent del peu contra la pilota.

Vaselina: Rematada amb el peu en què es fa passar la pilota per damunt del porter contrari.

DF

Metàfora quotidiana. Es compara la trajectòria suau de la pilota amb la trajectòria i manera de lliscar d'un objecte en contacte amb 'vaselina' (un producte que serveix com a untura, pomada, lubricant...).

Ventallot: Xut molt fort

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit (v. 'trompada').

Volea: En diferents esports de pilota, cop que el jugador dóna a la pilota amb la mà, la pala, la raqueta, etc., sense esperar que toqui a terra.

DIEC

Manlleu. Anglicisme. Adaptació al català de l'anglès 'volley'.

Xilena: Tisora efectuada d'esquena a la porteria i amb el cos en posició quasi horitzontal.

DF

Conversió. És un adjectiu convertit en substantiu.

Metonímia. El tipus de xut es coneix amb un gentilici, amb el lloc de procedència d'aquest xut.

S'utilitza el mot 'xilena' en honor al futbolista xilè Ramón Unzaga, que va ser el primer futbolista en executar aquest xut l'any 1914. Posteriorment va ser popularitzada per altres jugadors com el mexicà David Arellano.

Xurro: Acció del joc, o bé de gol, aconseguida de manera poc brillant però sí afortunada, per exemple aprofitant algun rebot o colpejant la pilota amb imperícia.

DFOiR

Manlleu. Castellanisme. És un terme adaptat al català de la paraula castellana 'churro' i utilitzat amb el significat de xamba (atzar favorable en el joc, en la vida⁴²).

Especificació de sentit. L'atzar favorable en el joc s'ha d'interpretar com bona sort en el futbol, mitjançant la qual es pot aconseguir un 'gol' en una acció poc brillant.

---

⁴² Segons:

PALOMA, David; RICO, Albert, *Diccionari de barbarismes*, Edicions 62, Barcelona, 1997

Xut: Cop donat a la pilota amb el peu.

DIEC

Manlleu. Anglicisme. Substantiu que procedeix del verb anglès ‘*to shoot*’ (disparar), no pas del corresponent substantiu ‘*shot*’ (tret).

Xut de càstig: Penal

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu ‘xut’, que té com a CN el SPrep ‘de càstig’.

Calc (v. ‘pena màxima’).

Xutàs: Xut molt fort.

DFOiR

Derivació. ‘Xutàs’ és un terme format de l’arrel ‘xut’ i el sufix augmentatiu ‘-às’.

xut+-às→xutàs

Yayardo: Xut molt fort.

No recollit a cap diccionari.

Epònim. És un mot comú creat a partir del nom propi Yaya (del futbolista Gnégneri Yaya Touré). El mot designa un xut potent en relació a la potència dels xuts d’aquest futbolista.

Derivació. Es forma amb el nom ‘yaya’ i el fals sufix ‘-ardo’. Aquest sufix, no inclòs en cap llista de sufixos, té la funció d’aconseguir una similitud entre els termes ‘canyardo’ i ‘yayardo’, tant en l’escriptura com en el significat. .

yay(a)+-ardo→yayardo

És possible que J. M. Puyal creés aquest nou terme futbolístic en la transmissió d’un partit del Barça de la temporada 2007-2008.

APARTAT 6

Apartat on es recullen els verbs i SV catalans utilitzats per a designar les diferents possibilitats de colpejar la pilota.

Acabar (la jugada): Posar fi a la jugada atacant mitjançant un xut a porteria.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

(Composició. Sintagma lexical. Format amb el verb ‘acabar’, que actua com a nucli, i complementat amb el SN ‘la jugada’, que és el CD).

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició d’‘acabar’ (portar a fi, donar fi, a una cosa començada) com portar a fi una jugada d’atac a través d’un xut.

Afusellar: Xutar amb potència a porteria, coberta només pel porter.

DFOiR

Metàfora bèl·lica. Es compara l’acció d’‘afusellar’ (matar, especialment executar, amb una descàrrega de fusells) amb l’acció de realitzar un xut molt fort, com si hagués de servir per matar, literalment, el porter.

Bombar: Projectar la pilota, elevant-la moderadament, de manera que la trajectòria descriu una paràbola pronunciada.

DFOiR

Metàfora. Es compara la trajectòria corba que descriu la pilota amb la curvatura d’un objecte bombat, inflat. D’aquesta manera s’empra un terme d’ús general en el món futbolístic.

Col·locar: Efectuar un xut o una passada amb molta precisió, just al lloc on es vol llançar.

DFOiR

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició (posar algú o alguna cosa en un lloc determinat, en una certa posició relativa) com posar la pilota en un lloc determinat, en el lloc on es vol.

Connectar: Colpejar la pilota

DFOiR

Metàfora. Es compara el fet de ‘connectar’ (establir contacte elèctric entre dos conductors, un lligam mecànic entre dues màquines, parts d’un mecanisme, etc.) amb el fet de rematar la pilota, establint contacte entre la part del cos i la pilota.

Creuar: Rematar la pilota fent-la anar d’una banda de la porteria a l’altra.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora. Es compara l’acció de xutar fent anar la pilota d’un costat a l’altre amb l’acció de ‘creuar’ (travessar una via, un camp, un riu, la mar, l’aire..., passant d’un costat a l’altre).

Disparar: Xutar

DFOiR

Metàfora bèl·lica. L’acció de colpejar la pilota i fer-li agafar velocitat es compara amb l’acció de ‘disparar’ (fer sortir llançat un projectil, un cos llancívola, amb una arma o un artifici de pólvora).

Engegar: Xutar amb força.

DFOiR

Metàfora bèl·lica (v. ‘disparar’).

Empalar: Engaltar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Metàfora esportiva. Es compara l’acció d’‘empalar’ (en un frontó o un trinquet, picar amb la pala la pilota per llançar-la de nou contra la paret) amb l’acció de xutar (en futbol, colpejar o picar la pilota amb el peu).

Empalmar: Engaltar

DFOiR

Metàfora. Es compara l’acció de xutar (en certa manera, unir el peu amb la pilota) amb l’acció d’‘empalmar’ (unir pels extrems).

Empènyer: Colpejar la pilota molt suaument

DFOiR

Especificació de sentit. Cal llegir la definició del diccionari (moure o tractar de moure exercint una pressió) com moure o tractar de moure la pilota amb una pressió d'alguna part del cos.

Engaltar: Colpejar la pilota tal com ve, impactant-hi amb força i pel centre per obtenir un xut potent.

DFOiR

Metàfora bèl·lica. Es compara amb l'acció d'engaltar' (apuntar un fusell o una escopeta recolzant-la a l'espatlla i acostant-hi la galta). Bèl·licament, l'acció d'engaltar' permet dirigir el projectil en la direcció on es vol; de la mateixa manera que colpejant la pilota pel centre, aquesta es dirigeix allà on vol el rematador.

Enviar la pilota (al pal, a la porteria...): Colpejar la pilota (per tal de fer-la arribar al pal, a la porteria...)

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Composició. Sintagma lexical. Creat amb el verb 'enviar', complementat pel SN 'la pilota' –que actua com a CD- (i també pot portar CCL, fent referència al lloc on ha anat la pilota).

Especificació de sentit. S'ha de llegir la definició d'enviar' (trametre, fer anar algú o alguna cosa a la seva destinació) com fer anar la pilota a la seva destinació (al pal, a la porteria...)

Estavellar: Rematar la pilota contra un dels pals de al porteria.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Metàfora. S'usa un verb d'ús general com 'estavellar' (fer trossos una cosa llançant-la violentament contra una altra, pegant-hi un cop o cops), ja que es compara l'acció de llançar violentament un objecte contra un altre amb l'acció de llançar la pilota al pal amb força.

Llançar (una falta, un penal...): Posar la pilota en joc amb el peu o amb la mà.

DF

Metàfora. L'acció de 'llançar' (deixar anar amb fort impuls alguna cosa de manera que recorri una distància en l'aire) es compara amb l'acció de xutar la pilota, fent-li recórrer una distància en l'aire.

(Composició. Sintagma lexical. El verb 'llançar' acostuma a estar complementat per SN com 'una falta' o 'un penal', que actuen com a CD).

Pentinar: Colpejar suaument la pilota amb el cap amb l'objectiu de desviar-la lleugerament o d'allargar-ne la trajectòria.

DF

Metàfora. L'acció de colpejar suaument la pilota amb el cap es compara amb l'acció de passar una pinta pels cabells.

Picar (una falta, un penal...) (1): Llançar

DF

Metàfora esportiva. 'Picar' (en el joc del billar, colpir la bola amb la punta del tac de manera que agafi un cert moviment) es compara amb l'acció de colpir la pilota amb el peu per tal de posar-la en joc.

(Composició. Sintagma lexical. -v 'llançar'-)

Picar (2): Xutar la pilota amb un cop sec, de manera que s'elevi i passi per sobre d'un jugador contrari.

DF

Metàfora. L'acció de donar un cop sec a la pilota amb el peu per elevar-la es compara amb l'acció de 'picar' (donar cops a alguna cosa amb un martell, una maça, un picó, etc., per afaïçonar-la, ablanir-la, pitjar-la, capolar-la).

Provar: Rematar la pilota intentant fer gol.

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Especificació de sentit. S'ha de llegir la definició (intentar de reeixir a fer una cosa) com intentar de reeixir a marcar un gol mitjançant una rematada.

Rebentar: Xutar amb molta potència

No recollit a cap diccionari en aquest sentit.

Hipèrbole. S'utilitza el verb 'rebotar' (fer que s'obri o esclati cedint a una pressió interior) gràcies a una hipèrbole o exageració, com si l'objectiu del xut fos el de 'rebotar' la pilota.

Rematar: En el futbol i altres esports, finalitzar una jugada tirant (la pilota o la bola) a gol.

DIEC

Derivació. Formada amb el lexema 'remat' i el sufix verbal -'ar'.

remat+-ar→rematar

Sacar: En certs jocs de pilota, servir.

DIEC

Manlleu. Castellanisme. Verb derivat de 'saque', un castellanisme no recollit per cap diccionari en català.

Especificació de sentit (v. 'servir').

Servir: En el tennis i en altres esports i jocs, posar en joc la pilota.

DIEC

Especificació de sentit. Simplement cal aplicar la definició de 'servir' al món del futbol, obtenint com a resultat posar en joc la pilota en l'esport del futbol.

Tirar (1): Xutar

DF

Metàfora bèl·lica (v. 'disparar').

Tirar (una falta, un penal...) (2): Llançar

No recollit a cap diccionari en aquest sentit

Metàfora. (v. 'llançar')

(Composició. Sintagma lexical. És un verb que moltes vegades va acompanyat de SN com 'una falta' o 'un penal', que funcionen com a CD).

Treure: En el tennis i altres esports i jocs, posar en joc la pilota.

DIEC

Calc. Calc de la paraula castellana 'sacar'; l'equivalent de la qual, en català, és 'servir'.
Especificació de sentit (v. 'servir').

Xutar: Colpejar la pilota amb el peu.

DIEC

Derivació. El verb 'xutar' és format amb el lexema 'xut' i el sufix '-ar' (utilitzat per formar verbs de la primera conjugació).

xut+-ar→xutar

ANNEX 2 Itàlia

Biciletta: Tisora

Bicicleta

Metàfora esportiva. Es compara la posició de les cames del ciclista amb la posició de cames del xutador.

Calcio: Xut

Puntada de peu.

Especificació de sentit. S'ha d'interpretar com una puntada de peu contra la pilota.

Cannonata: Canonada

Canonada

Metàfora bèl·lica.

Colpo: Cop

Cop.

Especificació de sentit.

Colpo di tacco al volo: Escorpi

Cop de taló al vol.

Composició. Sintagma lexical El nucli és el substantiu '*colpo*', complementat pels SPrep '*di tacco*' i '*al volo*', que actuen com a CN

Colpo di testa: Cop de cap

Cop de cap

Composició. Sintagma lexical. El SPrep '*di testa*' funciona com a CN del nucli '*colpo*'.

Colpo di testa in tuffo: (Rematada en) planxa

Cop de cap en capbussó.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el nom '*colpo*', que es complementa amb el SPrep '*di testa*' i '*in tuffo*'.

Cucchiaio: (Rematada de) cullera.

Cullera

Metàfora quotidiana.

Foglia morta: Vaselina

Fulla morta

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu '*foglia*', que té com a complement l'adjectiu '*morta*'.

Calc. Adaptació de l'expressió portuguesa '*folha seca*', ja que '*seca*' i '*morta*' actuen com a sinònims si complementen a '*fulla*'.

Forbice: Tisora

Tisora

Metàfora quotidiana.

Forbiciata: Tisora

Tisorada, retallada

Derivació. Format amb el lexema '*forbice*' (tisora) i el sufix '*-ata*' (equivalent a cop); per la qual cosa el significat futbolístic de '*forbiciata*' és cop de tisora.

forbice+-ata→forbiciata

Fucilata: Canonada

Tret de fusell.

Metàfora bèl·lica.

Gol: Gol

Gol

Manlleu. Anglicisme.

Incornata: Cop de cap

Cornada

Metàfora esportiva. Es compara una '*incornata*' (una cornada, una acció pròpia del toreig) amb el fet de donar un cop de cap a la pilota.

Marcatura: Gol

Acció de marcar

Derivació. És un mot derivat format amb el lexema del verb *'marcare'* (marcar).

Marc(a)+atura → marcatura

Massima punizione: Penal, xut de càstig.

Màxim càstig.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu *'punizione'*, complementat per l'adjectiu *'massima'*.

Calc.

Mezza rovesciata: Tisora, mitja xilena

Mig cop al revés.

Composició. Sintagma lexical. *'Mezza'* és un adjectiu que complementa al nucli *'rovesciata'*.

Pallonetto: Vaselina.

Globus

Metàfora quotidiana.

Pedata: Xut

Puntada de peu.

Especificació de sentit. S'interpreta com una puntada de peu contra la pilota.

Penalty: Penal

Penal

Manlleu. Anglicisme

Punizione: Falta

Càstig

Metàfora. Es compara una falta amb un càstig per a l'equip infractor.

Rabona: Rabona

Rabona

Manlleu. Castellanisme.

Rete: Gol

Ret, xarxa

Metonímia. El gol rep el nom de xarxa o ret, ja que en aconseguir un gol la pilota queda molt pròxima a la xarxa.

Rigore: Penal

Rigor.

Metàfora. Es compara un penal amb una decisió severa en contra de l'equip infractor.

Rovesciata: Xilena

Girat del revés

Derivació. És un mot format amb el substantiu 'rovescio' (revés) i el sufix '-ata' (cop); així 'rovesciata' té el significat futbolístic de cop al revés.

rovesci(o)+-ata→rovesciata

Scorpione: Escorpí

Escorpí

Metàfora quotidiana.

Testata: Cop de cap

Encapçalament

Derivació. És un mot format amb el lexema 'testa' (cap, testa) i el sufix '-ata' (que significa cop).

test(a)+-ata→testata

Tiro: Xut

Tret, tir.

Metàfora bèl·lica.

Tiro al volo: Volea

Xut al vol.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu '*tiro*', complementat pel SPrep '*al volo*'.

Tuffo: (Rematada) en planxa

Capbussada

Metàfora esportiva. Es compara el salt a la piscina del nedador amb el salt del futbolista.

Veronica: Rabona

(El terme no té traducció al català. Designa un moviment de ball).

Metàfora esportiva. Es compara la posició dels peus del futbolista amb la del ballador.

ANNEX 3 Castellà**Barraca:** Gol, barraca

Barraca

Metàfora quotidiana.

Metonímia.

Cabezazo: Cop de cap

Cop de cap

Derivació. Es forma un mot amb el lexema 'cabeza' (cap) i el sufix '-azo' (cop).

cabez(a)+-azo→cabezazo

Cañonazo: Canonada

Derivació cañón+-azo→cañonazo

Metàfora bèl·lica.

Chilena: Xilena

Metonímia.

Conversió.

Chupinazo: Canonada

Fogonada

Metàfora bèl·lica. Es compara el xut amb una 'fogonada' (flama que fa una arma), que s'associa amb un tret potent.

Chut: Xut

Manlleu. Anglicisme.

Diana: Gol, diana

Diana

Metàfora esportiva.

Disparo: Xut

Tret, tir

Metàfora bèl·lica. Es compara un 'tret', l'acció de disparar un projectil, amb un xut, l'acció de colpejar la pilota, a causa de la similitud entre ambdues accions.

Escorpión: Escorpí

Metàfora quotidiana.

Falta: Falta

Elisió.

Foul: Falta

Elisió

Manlleu. Anglicisme.

Terme utilitzat a Amèrica del Sud

Globo: Globus

Metàfora quotidiana.

Gol: Gol

Manlleu. Anglicisme

Huguina: Xilena

(No té traducció literal al català, ja que només és utilitzat en el món futbolístic).

Epònim. El terme 'huguina' prové del jugador mexicà Hugo Sánchez.

És un terme propi del castellà d'Amèrica del Sud.

Libre: Lliure

Conversió.

Calc.

Obús: Canonada, obús.

Obús

Metàfora bèl·lica.

Palomita: Rematada de *palometa*, rematada en planxa

Colomet (diminutiu de colom).

Metàfora quotidiana. Es compara el salt del jugador que remata amb el vol d'un colom.

Patada: Xut

Puntada de peu, coça

Especificació de sentit. Cal interpretar una '*patada*' ("*golpe dado con el pie o con la pata del animal*"⁴³) com un cop de peu a la pilota.

Penalti: Penal

Manlleu. Anglicisme

En l'espanyol sud-americà s'utilitza '*penal*'.

Pepinazo: Pepino, xut molt fort.

Cogombre gran.

Metàfora bèl·lica. És un terme que designa un tret d'un canyó. Es compara el projectil disparat pel canyó amb la pilota, a causa de la velocitat que ambdós assoleixen.

Rabona: Rabona

Metàfora esportiva. Es compara el 'xut' amb el moviment del tango a causa de la mateixa posició dels peus.

Shot: Xut

Xut

Manlleu. Anglicisme

És una paraula anglesa utilitzada en el castellà de Sud-amèrica.

Sombrero: Barret

Metàfora quotidiana.

---

⁴³ Definició recollida de:

Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española* [en línia], Madrid, disponible des d'Internet a: <<http://www.rae.es/rae.html>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

Tanto: Gol

Punt

Especificació de sentit. S'interpreta el terme '*tanto*' com un punt aconseguit en l'esport del futbol mitjançant un gol.

Tijera: Tisora

Metàfora quotidiana.

Tiro: Xut

Tir, tret

Metàfora bèl·lica.

Trallazo: Canonada

Xurriacada, cinglada, fuetada.

Metàfora bèl·lica. Es compara un cop de fuet amb un cop del peu contra la pilota.

Vaselina: Vaselina

Metàfora quotidiana.

Volea: Volea

Manlleu. Anglicisme

En l'espanyol sud-americà s'utilitza el terme '*voleo*', seguint el mateix procediment que '*volea*'.

Zambombazo: Canonada

Castanya, patacada.

Especificació de sentit. S'ha d'interpretar la definició ("*golpazo, golpe violento o ruidoso*"⁴⁴) com un cop violent del peu contra la pilota.

---

⁴⁴ Definició recollida de:

Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española* [en línia], Madrid, disponible des d'Internet a: <<http://www.rae.es/rae.html>> [consulta: juny 2008-gener 2009].

ANNEX 4 Anglès

Banana kick: Rosca

Xut de plàtan .

Composició. Sintagma lexical. El nucli és *'kick'*, complementat pel SN en aposició *'banana'*.

Metàfora quotidiana. Es compara la trajectòria de la pilota amb la forma d'un 'plàtan'.

Bending ball kick: Rosca

Xut de pilota corbada.

Composició. Sintagma lexical. Té com a nucli *'kick'*, complementat pel SN en aposició *'bending ball'*. Per la seva banda, *'bending'* és un adjectiu que complementa a *'ball'*.

Equívoc. El SN *'bending ball'* (pilota corbada) es pot interpretar com la corba de la superfície de la pilota o com la trajectòria corba que descriu la pilota, com passa en aquest cas.

Bicycle kick: Xilena

Xut de bicicleta.

Composició. Sintagma lexical. *'Bicycle'* és un SN en aposició que complementa al nucli *'kick'*.

Metàfora esportiva. Es compara la posició de les cames d'un ciclista amb les del xutador.

Devastating shot: Canonada

Xut devastador.

Composició. Sintagma lexical. El nucli *'shot'* és complementat per l'adjectiu *'devastating'*.

Dive header: Cop de cap en planxa

Cop de cap en capbussada .

Composició. Sintagma lexical. *'Dive'* és un SN en aposició que complementa el nucli *'header'*.

Metàfora esportiva. Una acció pròpia de la natació com una capbussada (*'dive'*) designa una acció futbolística gràcies a la similitud entre la posició dels cossos, horitzontals i estirats, en les dues accions.

Driven shot: Xut col·locat

Xut conduït.

Composició. Sintagma lexical. Format pel nucli *'shot'*, complementat amb l'adjectiu *'driven'*.

Metàfora. Es compara la trajectòria de la pilota, que va allà on el xutador vol, amb un objecte 'conduït', ben dirigit a la seva destinació.

Free-kick: Lliure

Xut lliure.

Composició. free+kick → free-kick

Full-volley: Volea.

Volea completa .

Composició. full+volley → full-volley

Goal: Gol

Objectiu, porteria.

Metàfora. Hi ha una comparació entre l'objectiu (allò que es persegueix, en general) i el gol (allò perseguit en futbol).

Half-volley: Mitja volea.

Mitja volea

Composició. half+volley → half-volley

Hard shot: Canonada

Xut dur.

Composició. Sintagma lexical. *'Hard'* és un adjectiu que actua com a CN de *'shot'*.

Header: Cop de cap

Cop de cap

Derivació. Format amb el lexema 'head' (cap) i el sufix substantivador '-er'

head+-er→header

Heading: Cop de cap

Encapçalament

Derivació. Crea el lexema 'head' (cap) i el sufix '-ing', utilitzat per crear substantius.

head+-ing→heading

Hot shot: Canonada

Xut calent.

Composició. Sintagma lexical. 'Hot' és un adjectiu que complementa al nom 'shot'.

Metàfora. S'associa la calor amb la velocitat i la potència de la pilota.

Jump header: Cop de cap saltant

Cop de cap saltant.

Composició. Sintagma lexical. 'Jump' (salt) és un SN en aposició que complementa a 'header'.

Kick: Xut

Puntada de peu.

Especificació de sentit. S'ha d'interpretar un 'kick' com l'acció de donar una puntada de peu a la pilota.

Lob: Globus, vaselina.

Pilota alta.

Significat propi. El significat futbolístic és l'únic significat d'aquest terme.

Miss kick: Misto

Xut fallat

Composició. Sintagma lexical. 'Miss' actua com a adjectiu, complementant al nucli 'kick'.

Conversió. 'Miss' és un verb que passa a ser un adjectiu que qualifica el xut.

Overhead kick: Xilena

Xut per sobre el cap.

Composició. Sintagma lexical. 'Overhead' funciona com a CN del nucli 'kick'

Derivació. 'Overhead' és format amb el prefix 'over-' (per sobre) i el lexema 'head' (cap)

over-+head→overhead

Penalty kick: Penal.

Xut de càstig

Composició. Sintagma lexical. 'Kick' actua com a nucli i es complementa amb el SN en aposició 'penalty'.

Metàfora. Es fa una comparació entre un 'càstig' i un penal (que es considera un 'càstig' per a l'equip infractor).

Powerful shot: Canonada

Xut poderós

Composició. Sintagma lexical. 'Powerful' és un adjectiu que complementa el substantiu 'shot'.

Rabona kick: Rabona

Xut de rabona

Composició. Sintagma lexical. El mot 'rabona' és el SN en aposició de 'kick'.

Manlleu. Castellanisme.

Rapid-fire heading: Cop de cap molt ràpid

Cop de cap de foc ràpid.

Composició. Sintagma lexical. 'Rapid-fire' és un substantiu que actua com a SN en aposició de 'heading'.

Composició. 'Rapid-fire' és compost per l'adjectiu 'rapid' i el substantiu 'fire' (foc)

rapid+fire→rapid-fire

Metàfora bèl·lica. Es compara la velocitat de la rematada amb la velocitat de l'arma de foc ràpid ('rapid-fire').

Scissors kick: Tisora

Xut de tisores.

Composició. Sintagma lexical. *'Kick'* és el nucli, i és complementat amb el SN en aposició *'scissors'*.

Metàfora quotidiana.

Scorpion kick: Escorpí

Xut de l'escorpí.

Composició. Sintagma lexical. El substantiu *'scorpion'* és un SN en aposició de *'kick'*.

Metàfora quotidiana.

Shot: Xut

Tret, tir.

Metàfora bèl·lica. Es compara un xut amb un tret, a causa de la similitud entre el fet de copejar la pilota i l'acció de disparar un projectil.

Spot kick: Penal.

Xut des del punt.

Composició. Sintagma lexical. *'Spot'* és un nom que actua com a SN en aposició de *'kick'*.

Metonímia. S'anomena l'acció (el xut) des del lloc on s'efectua (el punt de penal).

Toss: Llançament

Llançament

Metàfora.

Volley: Volea

Descàrrega d'artilleria.

Metàfora bèl·lica. Es compara una volea (*'volley'*) amb l'acció de disparar diversos trets a la vegada (descàrrega).

ANNEX 5 Francès

But: Gol

Objectiu, porteria.

Calc. Traducció literal del terme anglès ‘goal’.

Coup: Cop

Cop.

Especificació de sentit.

Coup de ciseaux: Tisora.

Cop de tisores.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és ‘*coup*’, complementat amb el SPrep ‘*de ciseaux*’.

Metàfora quotidiana.

Coup du foulard: Rabona

Cop del fulard.

Composició. Sintagma lexical. El SPrep ‘*du foulard*’ és el CN de ‘*coup*’.

Metàfora quotidiana. Es compara la qualitat i elegància d’aquest xut amb la qualitat i elegància d’un fulard (mocador de coll, normalment de seda).

Coup du sombrero: Barret

Cop del barret

Composició. Sintagma lexical. ‘*Coup*’ és el nucli, complementat pel SPrep ‘*du sombrero*’.

Manlleu. Castellanisme. ‘*Sombrero*’ és un terme propi del castellà.

Coup franc: Cop franc

Cop franc

Composició. Sintagma lexical. ‘*Franc*’ és un adjectiu que complementa a ‘*coup*’.

Calc.

Faute: Falta

Falta

Elisió. S'elimina el terme '*frappe*' (rematada) en l'expressió '*frappe de faute*'.

Frappe: Rematada

Toc

Especificació de sentit. Cal interpretar la definició de toc (acció de tocar) com acció de tocar o copejar la pilota.

Frappe à la volée⁴⁵: Volea

Toc al vol.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu '*frappe*', complementat pel SPrep '*à la volée*'.

(Manlleu. Anglicisme. Terme francès adaptat de l'anglès '*volley*' –volea-).

Frappe demi-volée: Mitja volea

Toc mitja volea.

Composició. Sintagma lexical. '*Demi-volée*' és un substantiu que actua com a SN en aposició de '*frappe*'.

Composició. '*Demi-volée*' és un mot compost, format amb l'adjectiu '*demi*' (mitja) i el substantiu '*volée*' (volea).

demi+volée → demi-volée

Calc. '*Demi-volée*' és una traducció que equival a l'expressió anglesa '*half-volley*' (mitja volea).

Frappe de la tête: Cop de cap.

Toc de cap.

Composició. Sintagma lexical. El SPrep '*de la tête*' complementa el nucli '*frappe*'.

Frappe de scorpion: Escorpí

Toc d'escorpí.

---

⁴⁵ Es pot interpretar que volée és un anglicisme, però també com una paraula pròpia del francès que designa 'vol').

Composició. Sintagma lexical. El nucli és *'frappe'*, complementat pel SPrep *'de scorpion'*.

Metàfora quotidiana.

Frappe en plongeon: Rematada en planxa.

Toc en capbussó

Composició. Sintagma lexical. *'En plongeon'* és un SPrep que complementa al substantiu *'frappe'*.

Metàfora esportiva. Es compara el salt realitzat per rematar la pilota amb una capbussada (salt fet a l'aigua per un nedador).

Frappe lobée: Vaselina

Toc lobulat.

Composició. Sintagma lexical. *'Lobée'* és un adjectiu que complementa el substantiu *'frappe'*.

Derivació. L'adjectiu *'lobée'* és format a partir del lexema *'lob'* (procedent de l'anglès) i del sufix *'-ée'* (per crear participis o adjectius femenins).

lob+-ée→lobée

Frappe par derrière: Rabona

Toc per darrere.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu *'frappe'*, que té com a CN el SPrep *'par derrière'*.

Lob: Vaselina

(No té un terme equivalent en català fora de l'esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglicisme. *'Lob'* és un terme d'origen anglès utilitzat en francès.

Pénalité: Penal

Penalitat, multa, sanció.

Calc. *'Pénalité'* és la traducció literal de l'anglès *'penalty'*.

Penalty: Penal

Penal

Manlleu. Anglicisme.

Reprise de volée: Volea

Represa de volea.

Composició. Sintagma lexical. El substantiu '*reprise*' es complementa amb el SPrep '*de volée*'.

Metàfora. Es compara l'acció de colpejar la pilota en l'aire sense deixar-la caure amb una represa (continuació d'una cosa abans que acabi).

(Manlleu. Anglicisme -v. '*frappe à la volée*'-)

Retournée: Xilena

Girament a l'inrevés.

Derivació. Derivat del verb '*retourner*' (girar a l'inrevés), és format amb el prefix '*re-*' (que indica repetició), el lexema '*tour*' (volta) i el sufix '*-ée*' (que crea participis femenins).

re-+tour+(n)ée→retournée

Conversió. És un adjectiu convertit en substantiu.

Tir: Xut, tir

Tir, tret.

Metàfora bèl·lica.

ANNEX 6 Neerlandès

Boogbal: Vaselina

Pilota d'arc.

Composició. Crea amb els substantius 'boog' (arc) i 'bal' (pilota).

boog+bal→boogbal

Metàfora esportiva. Es compara la trajectòria que descriu la pilota amb la forma d'un arc.

Doel: Gol

Objectiu.

Calc. Traducció literal del terme anglès 'goal'.

Doelpunt: Gol

Punt d'objectiu.

Composició. Format a partir dels substantius 'doel' (objectiu) i 'punt' (punt).

doel+punt→doelpunt

Duik kopbal: Cop de cap en planxa

Cop de cap en capbussó.

Composició. Sintagma lexical. Format amb el nucli 'kopbal' (cop de cap), complementat amb el SN en aposició 'duik' (capbussó).

Metàfora esportiva. Es compara el salt del jugador amb el salt d'un nedador que es tira a la piscina.

Elf meter: Penal, onze metres.

Onze metres

Composició. Sintagma lexical. L'adjectiu 'elf' (onze) complementa al substantiu 'meter' (metres).

Metonímia.

Goal: Gol

(No té un terme equivalent en català fora de l'esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglisme.

Kopbal: Cop de cap

Cap pilota.

Composició. Format amb els substantius 'kop' (cap) i 'bal' (pilota).

kop+bal→kopbal

Kopstoot: Cop de cap

Toc de cap.

Composició. Format amb els noms 'kop' (cap) i 'stoot' (toc).

kop+stoot→kopstoot

Lob: Vaselina

(No té un terme equivalent en català fora de l'esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglisme.

Omhaal: Xilena

Estirada a la mitja volta

Composició. Format amb els termes 'om' (mitja volta) i 'haal' (estirada).

om+haal→omhaal

Penalty: Penal

(No té un terme equivalent en català fora de l'esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglisme.

Pomp: Xut

Bomba

Metàfora bèl·lica. Es compara el llançament d'una bomba amb el cop donat a una pilota.

Schieten: Xut

Tir

Metàfora bèl·lica.

Schop: Xut

Puntada de peu.

Especificació de sentit. S'ha d'interpretar el terme com una puntada de peu a la pilota.

Strafschop: Penal, xut de càstig

Xut de càstig

Composició. Format amb els substantius 'straf' (càstig) i 'schop' (xut).

straf+schop→strafschoep

Calc.

Trap: Xut

Puntada de peu

Especificació de sentit. Cal interpretar-ho com una puntada de peu donada a la pilota.

Treffer: Gol

Encert.

Especificació de sentit. S'aplica la definició d'encert al món del futbol, entenent com a encert un gol.

Vrijeschop: Lliure

Xut lliure.

Composició. Crea amb l'adjectiu 'vrije' (lliure) i 'schop' (xut).

vrije+schop→vrijeschop

Calc.

Volley: Volea

(No té un terme equivalent en català fora de l'esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglisme.

ANNEX 7 Polonès

Banka: Cop de cap

Bombolla

Metàfora quotidiana. Es compara la forma del cap amb la d'una bombolla.

Metonímia. La rematada rep el nom de la part del cos amb la que s'efectua.

Bramka: Gol

Porteria.

Metonímia. El gol rep el nom del lloc on es produeix (porteria) gràcies a la contigüitat en l'espai entre la pilota i la porteria, en el moment del gol.

Budka: Gol

Caseta, cabina.

Metàfora quotidiana. Es compara una caseta o cabina amb una porteria, ja que ambdós termes es poden considerar construccions senzilles.

Metonímia. L'acció d'aconseguir el gol rep el nom del lloc del terreny de joc on passa.

Glowa: Cop de cap

Cap

Metonímia. Es coneix el nom de l'acció (cop de cap) amb el nom de la part del cos amb la que s'efectua (cap).

Gol: Gol

Gol

Manlleu. Anglicisme.

Jedenastka: Penal, onze metres.

Onze

Metonímia.

Karny: Penal

Càstig màxim.

Calc. Traducció literal del terme anglès ‘*penalty*’.

Kopniecie: Xut, puntada de peu.

Puntada de peu.

Especificació de sentit. S’ha d’interpretar com una puntada de peu a la pilota.

Lob: Vaselina

(No té un terme equivalent en català fora de l’esportiu, ja que només té el significat futbolístic)

Manlleu. Anglicisme.

Nozyczki: Tisora

Tisora

Metàfora quotidiana.

Pósredni: Lliure indirecte

Indirecte.

Elisió. Designa un tipus de xut gràcies a l’elisió del mot ‘*wolny*’ (lliure) en el sintagma ‘lliure indirecte’.

Conversió. ‘*Pósredni*’ és un adjectiu convertit en substantiu.

Sito: Gol

Xarxa, ret.

Metonímia. El gol rep el nom de xarxa o ret, ja que en aconseguir un gol la pilota queda molt pròxima a la xarxa.

Strzak: Xut, tir

Tir

Metàfora bèl·lica.

Szczupak: Rematada en planxa

Lluç de riu

Metàfora quotidiana. Es compara la posició del cos del rematador amb la forma del lluç de riu (*'szczupak'*, un peix propi de l'Europa Central).

Szmata: Gol

Drap

Metàfora quotidiana. Es compara la xarxa de la porteria amb un drap, gràcies a la semblança entre ambdós termes.

Metonímia (v. *'sito'*).

Uderzenie: Xut

Cop, impacte

Especificació de sentit.

Wolny: Lliure

Lliure.

Conversió.

Calc.

ANNEX 8   Portuguès

Bola bombeada: Vaselina

Pilota bombada.

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu *'bola'*, complementat amb l'adjectiu *'bombeada'*, que actua com a CN.

Metàfora. Es compara la trajectòria de la pilota amb la superfície corba d'un objecte bombat.

Cabeçada: Cop de cap

Cop de cap

Derivació. Format amb el lexema *'cabeça'* (cap) i el sufix *'-ada'* (que significa cop).

cabeç(a)+-ada→cabeçada

Castigo: Falta

Càstig

Metàfora. Es compara una falta amb un càstig per a l'equip infractor.

Castigo maximo: Penal, xut de càstig.

Càstig màxim.

Composició. Sintagma lexical. El substantiu *'castigo'* és el nucli, complementat per l'adjectiu *'maximo'*.

Calc.

Chapéu: Vaselina, barret.

Barret

Metàfora quotidiana.

Chuto: Xut

Xut

Manlleu. Anglisme

Folha seca: Folha seca

Fulla seca

Composició. Sintagma lexical. El nucli és el substantiu '*folha*', complementat per l'adjectiu '*seca*'.

Metàfora quotidiana. Es compara la forma de caure la pilota amb la manera de caure una fulla empesa pel vent.

Golo: Gol

Gol

Manlleu. Anglicisme.

Grande penalidade: Penal, xut de càstig.

Gran penalitat.

Composició. Sintagma lexical. El substantiu '*penalidade*' és el nucli, complementat per l'adjectiu '*grande*'.

Calc.

Livre: Lliure

Lliure

Conversió.

Calc.

Penalty: Penal

Penal

Manlleu. Anglicisme.

Picada a bola: Vaselina

Picada a pilota

Composició. Sintagma lexical. És format pel substantiu '*picada*' (el nucli) i el SPrep '*a bola*' (el CN).

Pontapé: Puntada de peu.

Punta peu.

Composició. Format amb els substantius '*ponta*' (punta) i '*pé*' (peu).

ponta+pé→pontapé

Pontapé de bicicleta: Xilena

Puntada de peu de bicicleta.

Composició. Sintagma lexical. El nom '*pontapé*' és el nucli, complementat pel SPrep '*de bicicleta*'.

Metàfora quotidiana.

Pontapé de calcanhar: Escorpí

Puntada de peu de taló.

Composició. Sintagma lexical. El SPrep '*de calcanhar*' fa de CN del nucli '*pontapé*'.

Remate: Rematada

Cap, extrem, punta.

Metàfora. Es compara el final d'alguna cosa amb l'acció que suposa el final d'una jugada d'atac.

ANNEX 9 Gallec**Cabezada:** Cop de cap

Derivació. Format amb el lexema 'cabeza' (cap) i el sufix '-ada' (que significa cop).

cabez(a)+-ada → cabeçada

Chilena: Xilena

Conversió.

Metonímia.

Disparo: Xut, tir.

Tir, tret

Metàfora bèl·lica.

Escorpión: Escorpi

Metàfora quotidiana.

Falta: Falta

Elisió.

Gol: Gol

Manlleu. Anglisme

Penalti: Penal

Manlleu. Anglisme

Prancha: (Rematada en) planxa

Planxa

Metàfora quotidiana

Rabona: Rabona

Manlleu. Castellanisme

Tesoira: Tisora

Metàfora quotidiana.

Tiro: Xut, tir

Tir, tret

Metàfora bèl·lica.

Trallada: Canonada

Xurriacada, cinglada, fuetada.

Metàfora. Es compara un cop donat amb un fuet o una cinglada amb un cop de peu a la pilota.

Vaselina: Vaselina

Metàfora quotidiana

Volea: Volea

Manlleu. Anglicisme.